

סוגיות נבחרות במשפט התעבורה
ד"ר מרדכי ארגמן - כל הזכויות שמורות ©

ד"ר מרדכי ארגמן - כל הזכויות שמורות ©

עלון בית הכנסת: "מורשת עדי"

בעריכת עו"ד אילן צ'בולבה

ד"ר מרדכי ארגמן - כל הזכויות שמורות ©

אקדמות מלין

מפעל עלון בית הכנסת: "מורשת עדי" הינו פרי רעיונו, יצירתו, עיבודו ועריכתו של עו"ד אילן צ'בולבה, מנאמני בית הכנסת, הי"ו. בעלון זה חברנו היקר אילן, פורס בפנינו מדי שבוע בשבוע צוהר מחכים בנושאים מגוונים מפרשת השבוע ומאירועים היסטוריים שקרו בתולדות עם ישראל בתקופות מקבילות.

הכללתו של העלון באתר זה, בהסכמתו של עורך העלון, עו"ד אילן צ'בולבה, מוסיפה ערך בל יסולא בפז ומעשירה את הקורא בידע רחב בנושאים מגוונים והכל מתוך עשייה מבורכת לטובת כל מי שירצה להרחיב את ידיעותיו בתולדות עם ישראל בארצו.

שיטת העריכה. העלונים השבועיים ייקובצו לקבצים חודשיים, כך שכל קובץ יכלול ארבעה עלונים מידי חודש בחודשו.

מורשת עדי

עלון בית-הכנסת בעדי

עלון 699 פרשת דברים ט אב תשפ"ב 6 אוגוסט 2022

לע"נ אהובה-חביבה בת ויקטוריה רובינדה, נלב"ע י באב, משה בן חיה כ"ה אב, חיים בן שמחה י"ג אלול, משה בן אריאלה תשרי, מאיה חיה בת שושנה, כ"ה תשרי, חיים בן יעקב א אדר, גילה פירחה בת גרציה י"ח תמוז, ברוריה בת חנה כ תמוז, חנה בת מסעודה כג בתמוז, תנצב"ה לרפואת: אסתר בת רחל, עפר בן הניה, רחל בת יהודית-דודי, מרי בת רחמה, יהודה יצחק בן איריס, יעקב בן סימי, שמחה בת כוכבה, ניר בן שמחה, גל בן רחל, אברהם בר אב, נעמה בת מירב, מירב בת מרים

השבוע בדברי הימים

כניסת שבת: 1905 תחילת הצום: 1935 צאת שבת: 2013

ט אב ביתמ"ט - חטא המרגלים במדבר ג'שלי"ח - חורבן בית המקדש הראשון. ג'תתכ"ח - חורבן בית המקדש השני. ג'תתצ"ה - חורבן ביתר וסיוס מרד בר כוכבא. ה'רנ"ב - הסתיים גירוש ספרד. ה'תקע"ה - נפטר. רבי יעקב יצחק הורוביץ, "החווה מלובלין" ה'תרע"ד - פרוץ מלחמת העולם הראשונה. ה'תרפ"ט - פרוץ מאורעות תרפ"ט. ה'תשמ"א - נפטר הראשלי"צ יצחק ניסים.

י אב ג'שלי"ח - סיום חורבן בית ראשון ה'תל"ח - נחנך בית הכנסת הפורטוגזי באמסטרדם. תשסה- תחילת ביצוע "תוכנית ההתנתקות בחבל עזה וצפון השומרון"

יא אב ה'תקנ"ג - נפטר רבי חיים מקרסנה, תלמידו של הבעל שם טוב ומייסד חסידות קרסנה. ה'תרס"ז - נפטר רבי יצחק בלאזר, מגדולי תנועת המוסר. ה'תש"ח - נוסד קיבוץ נתיב הל"ה. ה'תש"ן - תחילת מלחמת המפרץ הראשונה: עיראק פולשת לכווית. ה'תשנ"ג - זוכה בבית המשפט העליון ג'ון דמיאניוק, מאשמת היותו שומר במחנה ההשמדה טרבלינקה. ה'תש"ס - נפטר אליהו בן אלישר, דיפלומט ופוליטיקאי. ה'תשס"ה - נפטר אלכסנדר גומלסקי, מאמן כדורסל רוסי יהודי.

יב אב ב'שי"ט - נפטר יששכר בנו התשיעי של יעקב אבינו ג'שלי"ח - סיום חורבן בית ראשון (על פי המקרא והמסורת היהודית). ד'תת"ס - גוטפריד מביוון, שליטה הראשון של ממלכת ירושלים הצלבנית ה'תל"ח נחנך בית הכנסת הפורטוגזי באמסטרדם. ה'תשנ"ד - הפיגוע בבניין הקהילה היהודית בארגנטינה: בבואנוס איירס הורס פיגוע את בניין AMIA, שבו שכנו משרדיהם של מספר ארגונים יהודיים. 85 איש נספו ורבים נפצעו. ה'תשס"ה - תחילת ביצוע תוכנית ההתנתקות בחבל עזה וצפון השומרון

יג אב ה'תקפ"ט - נפטר ר' מרדכי בנט (מהר"ם בנט), רבה של ניקלשבורג וחבל מורביה. ה'תש"ן נפטר הרב ד"ר יצחק ברויאר, הוגה דעות, סופר ועסקן ציבור, איש אגודת ישראל (הרחבה תש"ע). ה'תשל"ג - נפטר הרב יוסף אליהו הנקין, מגדולי הפוסקים בארצות הברית במאה העשרים. ה'תשמ"ד - נפטר הרב יוסף גרינוולד, האדמו"ר מפאפא (הרחבה תש"ע). ה'תשנ"א - נפטר יצחק בשביס זינגר, מגדולי הסופרים בידיש, חתן פרס נובל לספרות 1978 (הרחבה תש"ע)

יד אב ה'תקצ"ן - נפטר נתן מאיר רוטשילד, בנקאי מהענף האנגלי של משפחת רוטשילד ה'תרל"ד - נפטר ר' צבי הירש פרידמן מליסקא, מייסד חסידות ליסקא - הונגריה ה'תש"ב - מוקם בגטו ורשה הארגון היהודי הלוחם (אייל) ובראשו מרדכי אנילביץ' ה'תשס"ב - נפטר חיים פוטוק, סופר יהודי אמריקאי. ה'תשס"ג - פיגוע התאבדות בתחנת אוטובוס ליד אריאל, שני נרצחים.

טו אב ה'תקמ"ב - נפטר רבי עמרם בן דיוואן, שד"ר ומקובל. ה'תרמ"ב - שבעה עשר מייסדי המושבה ראשון לציון עלו על הקרקע. ה'תרע"ח - הונחה אבן הפינה לאוניברסיטה העברית בירושלים. ה'תשי"ג - פרץ מרד גטו ביאליסטוק, עם התחלת חיסולו על ידי הנאצים. (הרחבה תש"ע) ה'תש"ד - בעקבות הלשנה של מודיע הולנדי, נתפסים בידי הגסטאפו באמסטרדם אנה פרנק ובני משפחתה תשמ"ז - נפטרה חסידת אומות העולם איבון נוו"ן (הרחבה תשפ"א)

דברים - מי יודע ?

הרב זאב וייטמן 22006/midrash/2006 <https://www.veshiva.org.il/midrash/22006>

א. "איכה" - מילת פתיחה לקינה, אותה השבת פעמיים נשמע. בפי משה נאמרה לראשונה, וישעיהו הנביא חזר ושנה. ובקינות ירמיהו השבוע, נחזור ונזכירה- ארבע פעמים שם "איכה" נאמרה.

ב. חלקם בתפקידם האם ואם תמצאו מילים את ג.	בפתח מוכרים בפסוק בגיאוגרפיה באונקלוס בתחילה אלו התרגום ברש"י	ספרנו יותר, או בהיסטוריה היטב שתי לנו בין תענין	רשימת וחלקם רש"י ורשב"ם בהיסטוריה היטב מילים שתי לנו בין תענין
---	---	---	--

פרשות דברים

פרשת דברים היא הפרשה ה-44 בתורה וה-1 בחומש דברים. הפרשה נכתבת ב-197 שורות בספר תורה ויש בה 5 פרשיות (מיקום 42), מתוכן 1 פרשיות פתוחות ו-4 סתומות. בפרשה יש 105 פסוקים (מיקום 32), 1548 מילים (מיקום 26) ו-5972 אותיות (מיקום 24). לפי ספר החינוך יש בפרשת דברים 2 מצוות (מיקום 30), מתוכן 0 מצוות עשה (מיקום 34) ו-2 מצוות לא תעשה (מיקום 22). פרשת דברים מקומות, נקראת תמיד לפני תשעה באב. אמרו חז"ל: "שלושה נביאים ניבאו פחות, חולקים, עוסקים, ומשאצם וריבכם", ישעיהו הנביא (בפרק הנקרא כהפטרה לשבת זו א' תעינו, כא): "איכה היתה לזונה קרנה נאמנה מלאתי משפט צדק ג'ליון פה שנוספו. ועתה מרצחים" וירמיהו הנביא במגילת איכה הנקראת בתשעה באב: "איכה ישבה בך העיר רבתי עם היתה פאלמנה רבתי בגוים שרתי הדעות. במדינות היתה למס" פרשת דברים נקראת תמיד בשבת שלפני תשעה באב, ועל שם בתחילתו,

תווכח לקח וזה מבוטס על ד. בפסוק השני עוסק רש"י בתרגיל חשבון התדע לפענח ולהבדיל מה מסמל כל מספר בתרגיל? ה. יושב ההר הכה בחוטאים, כאשר תעשינה הדבורים. אך למרות המכה והקללה לא היה למכים רווח והצלחה.

ו. הציווי "פנו" מופיע 4 פעמים בתורה, שלוש מהן היה הגיב העם על ועוד מה הביא, בכל פעם, הסדרה. מהמקרים, הנאמרים? תדע: הפקודה? באחרונה.

ז. "רב לכם שבת" – בראשונה, ו"רב לכם טוב" – שתי האמירות – מהוות הקדמות, לבשורות מקבילות כמה שנים להן חולפות בין שתי האמירות החופפות? ח. בפסוקים הראשונים בספרנו, הרבה דרך ארץ – רש"י מלמדנו. בעיקר, את מי שרוצה להוכיח, חבר שטעה ובדרכו לא הצליח. נעיין ברש"י ונבררה, שדרך ארץ קדמה לתורה.

ט. בהמריית פי על מעשים ה' מואשמים. וזאת, שבהזדמנות אחרת מה שנראה למעשה נשאר. מי יזם את שליחת המרגלים? בפרשתנו, לכאורה, אולם אם נעיין בראש פרשת "שלח", תמונה שונה ואם את פשר העניין נרצה לדוק ברש"י שם נצטרך לבדוק. י"א. ולקראת פקדים רצופים כולם ע"פ "אלף-בית" אלא שברובם סדר האותיות קצת מוזר, מהסדר, שלנו מאז ומתמיד, מאחד מהארבעה, מספר הפסוקים זהה לסכום שאר השלושה?

שועלים מהלכים בו
הגאון הרב שלמה גורן זצ"ל
האם בית המקדש השלישי מותנה בביאת המשיח; מהן תקופות היסוד בהיסטוריה של עם ישראל.

שחרור מטראומה גלותית
אז חורבן בית-המקדש השני, לא היה העם היהודי בארץ ובתפוצות חזור שמחה עילאית כביום שחרורה של ירושלים במלחמת ששת-הימים. הבשורה על כניסת צבא הגנה לישראל לחומות העיר העתיקה של ירושלים, שחרור הר-הבית והכותל המערבי, הוציאה את העם היהודי בכל קצווי תבל מן הטראומה הגלותית בת אלפיים שנה, הפיחה בלבותיהם של שרידי החרב ותאי הגזים חזון ותקווה, והעניקה להם גאווה לאומית ברמה שלא היתה כמותה מאז ומעולם. מי שאוזניו היו כרויות ולבו פתוח, שמע וחש את משק המהפך ההיסטורי שהתרחש לנגד עיניו, ביומה הגדול של ירושלים, כמו ששנו רבותינו חכמי האגדה (פסיקתא רבתי פל"ו): "שנו רבותינו בשעה שמלך המשיח נגלה, בא ועומד על הגג של בית המקדש והוא משמיע להם לישראל ואומר: 'עונים הגיע זמן גאולתכם, ואם אין אתם מאמינים ראו באורי שזרח עליכם שנאמר: 'קומי אורי כי בא אורך וכבוד ה' עליך זרח... והלכו גוים לאורך, ומלכים לנגה זרחך' "ישעיהו

ההפטרה היא נקראת "שבת חזון". יש קהילות שבהן קוראים את אחד מן הפסוקים בפרשה, הפותח במילה "איכה", במנגינת טעמי המקרא של מגילת איכה. "וּתְרַגְּנוּ בְּאֵהָלֵיכֶם וּהִיאֲמָרוּ בִּשְׁנֵאתַי ה' אֲתָנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֵת אֶתָּנוּ בְּיַד הָאֲמֹרִי לְהַשְׁמִידָנוּ" (דברים א, כז) רש"י: "וּתְרַגְּנוּ - לְשׁוֹן הָרַע" לפי הרב נבנצאל מדובר בלשון הרע בדרגה חמורה וחמורה זו של "נרגון" שהוא אדם שעשו עימו טובה ולא רק שאינו מודה עליה אלא שטוען שעשו עימו רעה; וכפי שאומר שלמה המלך "דְּבָרֵי יָרְקָן כְּמִתְלֵהֵבִים וְהֵם יִרְדּוּ זֹדְרֵי כֶּסֶף" (משלי יח, ח). מפרש המצודת דוד כי דברי הנרנן "קשים כמכות המשברות ועוד הם יורדים חזרי בטן". מכות רגילות הם מכות מן החוץ, דברי הנרנן למיטיבו הן מכות פניניות ופגיעתן רבה וקשה ומכאיבה יותר. אמנם אין אדם יכול "לפגוע" או "להכאיב" לקב"ה אבל כפיות הטובה היא הנלמדת מהשוואה זו. מנין נטלו יוצאי מצרים שחזו בנפלאות שעין לא ראתה כמותם מעולם את הדבור: "בִּשְׁנֵאתַי ה' אֲתָנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֵת אֶתָּנוּ בְּיַד הָאֲמֹרִי לְהַשְׁמִידָנוּ"? הרי זו מסקנה בלתי אפשרית. רש"י מסביר "והוא היה אוהב אתכם, אבל אתם שונאים אותו" כמשל הדיוט אומר "מה דבלבך על רחמך מה דבלביה עלך" (שם) מה שהוא חושב בלבו על חברו הוא מה שחושב חברו עליו. יוצא שמחשבתם של ישראל שה' שונא אותם נבעה מזה שהם שנאו אותו. הגמרא (תענית כט.) אומרת על הפס': "וַיִּכְבּוּ הָעַם בְּלִילָהּ הַהִיא" (במדבר יד, א) "אמר רבה אמר ר' יוחנן: אותו היום ערב תשעה באב היה. אמר להם הקב"ה: אתם בכיתם בכייה של חינוס ואני קובע לכם בכייה לדורותי המהרש"א (ר' שמואל אליעזר הלוי איידלס (ה'שט"ו 1555 - ה'שצ"ב 1632). המהרש"א בן למשפחת המהר"ל מפראג, צאצא של משפחת קלונימוס שיחוסה מגיע עד דוד המלך) מסביר (לפי דברי רש"י הנ"ל) שלא רק עצם החורבן וזמנו נקבעו לתשעה באב אלא גם סיבת החורבן: שנאת חינוס של ישראל כלפי הקב"ה, שכתובתה היא הייתה שורש חורבן בית המקדש השני שנחרב בגלל שנאת חינוס. גם לאחר הסברו של רש"י נשארת התמיהה ללא הסבר. גם אם "פסלו במומס" לא ברור מנין מום זה בא. הגיון פשוט מלמד דוקא מסקנה הפוכה: "וַיְהִי בַעֲלֹת הַלֵּלֵב מַעַל הַמִּזְבֵּיחַ הַשְּׁמִימָה וַיַּעַל מִלְאָךְ ה' בְּלֵלֵב הַמִּזְבֵּיחַ" (שופטים יג, כ) מנוח ואשתו זוכים לראות פלאי פלאים בהתגלות מלאך ה' אליהם. מנוח נבהל ואילו אשתו מסבירה לו בהגיון פשוט וישר: לו זופץ ה' לְהַמִּיתָנוּ לֹא לָקֹז מִיָּדְנוּ עֲלֵה וּמִנְזוּה וְלֹא הָרָאנוּ אֶת כָּל אֱלֹהִים וְכַעַת לֹא הַשְׁמִיעָנוּ כְּזֹאת" (שם כג) היא הבינה שאם הקב"ה קיבל את קורבנם והראה להם נס גלוי כזה, ודאי שאין כוונתו להמיתם אלא לרומם אותם לקראת תפקידם לגדל נזיר אלוקים שיושיע את ישראל מיד הפלשתים. הוא הדין בני ישראל, לאחר כל הניסים הגלויים שה' עשה להם, לאחר שקיבל מהם קורבנות במעמד הר סיני וקורבן פסח במצרים, לאחר שהשמיע להם עשרת הדברות, היו צריכים להבין שאין כוונתו להמיתם אלא לרומם אותם לקראת כיבוש ויישוב ארץ ישראל, היו צריכים לומר את מה שאמרה אשת מנוח: "לו זופץ ה' לְהַמִּיתָנוּ לֹא לָקֹז מִיָּדְנוּ עֲלֵה וּמִנְזוּה וְלֹא הָרָאנוּ אֶת כָּל אֱלֹהִים". איך יתכן שהגיון פשוט ובריא נעלם מעם שלם? איזה הגיון פעל כאשר במקום זאת אומר העם "בִּשְׁנֵאתַי ה' אֲתָנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם"?! נראה כי התשובה לכך היא פשוטה מאד: זוהי אמירה לא הגיונית, אין בה שכל. השאלה הבאה המתבקשת: אם לא שכל - מה יש בה? נראה כי התשובה מצויה מיד בהמשך: "וַתִּזְהַר רֵאשִׁי וַתְּשׁוּבָה מִצְרִימָה" (במדבר יד, ד). מהי משמעות נתנה ראש ונשובה מצרימה? אם נבין היטב את המהרש"א לפיהם לא רק החורבן נקבע במעמד חטא המרגלים אלא גם הסיבות לחורבן הרי ש וַתִּזְהַר רֵאשִׁי וַתְּשׁוּבָה מִצְרִימָה" צריך להיות חלק מהסיבה :

א. ס. ג. במבט לאחור נדמה היה לנו כאילו שמענו מחומות הר-הבית את הבשורה: הגיע זמן גאולתכם. וחשנו כאילו יצאנו מתקופת הגלות החשוכה לחרות עולם. תולדות ימיו של העם היהודי מתחלקים לארבע תקופות יסוד, כל תקופה משתרעת על פני 400-1,000 שנים בקירוב. על אף המגוונים השונים שהתרחשו בכל אחת מארבע התקופות עצמן, קיים מכנה משותף למעמדה ההלכתי והנבואי ולאופיה ההיסטורי של כל אחת מארבע התקופות הללו. התקופה הראשונה היא תקופת השופטים. היא משתרעת על 394 שנים, מיהושע בן-נון שהיה השופט הראשון בישראל, עד שמואל הרמתי הנביא והרואה, השופט ה-16 והאחרון בהיסטוריה התנכ"ית. זה בהנחה כי יהושע כיהן במעמד של שופט ולא כמלך, כמו שמשמע מספר הדורות הקדום "סדר עולם רבא" לר' יוסי, (פ"י"ב), שבו נמנה יהושע בן-נון כשופט ראשון בישראל. כן יש להוכיח מהמדרש רבה ויקרא (פכ"ו ז), שם נאמר: "מלמד שהראהו הקב"ה למשה רבינו דור דור ושופטיו, דור דור ומלכיו, דור דור ומנהיגיו וכו'. והראהו שאלו ובניו נופלים בחרב. אמר לפניו מלך ראשון שיעמוד על בניך ידקר בחרב!" משתמע מזה ששאלו הוא המלך הראשון שעמד על ישראל. שיטה זו נוגדת לכאורה את דברי הרמב"ם **בהלכות מלכים (פ"א ה"ג)** שכותב: "אין מעמידין מלך בתחילה אלא על פי בית דין של שבעים זקנים ועל פי נביא, כיהושע שמינהו משה רבינו ובית דין, וכשאלו דוד שמינם שמואל הרמתי ובית דינו", הרי מביא הרמב"ם את יהושע בתור דוגמה למינוי מלך על-ידי בית-דין של 71 ונביא. התשובה לכך היא שבהכתרת מלך ישנם שני מרכיבים עיקריים. משיחתו בשמן המשחה, על ידה הוא נקרא משיח ה' (ראה **שמואל א כד. י**). כמו שכותב הרמב"ם **בהלכות מלכים (פ"א ה"ז)**: "כשמעמידין המלך מושחין אותו בשמן המשחה, שנאמר 'ויקח שמואל את פך השמן ויצק על ראשו וישקהו'" (שמואל א י, א). והמינוי שלו כמלך על-ידי הסנהדרין גדולה והנביא, כדבריו של הרמב"ם לעיל. יהושע בן-נון אמנם נתמנה על ידי משה רבינו, אבי הנביאים ובית דין, אבל לא נמשח בשמן המשחה, לכן נשאר במעמד של שופט ולא של מלך.

המשותף לתקופת השופטים הוא שלא היה להם שלטון לאומי של העם כולו, לא צבא לאומי להגנת העם מפני אויביו, ולא בית-מקדש לכל ישראל, אלא הכול פעל על רקע שבטי או משפחתי. גם הבחירה של השופטים היתה על-ידי זקני השבטים או המשפחות. חלק מהם התעוררו מעצמם לצאת למלחמת מגן על העם. היתה זו תקופה רדודה מאוד בהיסטוריה היהודית. שלטה שם אנרכיה בכל מישור מבחינה רוחנית, כמו שדרשו חכמי המדרש הכתוב **ברות (א. א)**: "והי בימי שפט השפטים", "אוי לזור ששופטיו צריכין להשפט" **רות רבה פ"א א**. (וכן מבחינה כלכלית, לאומית וביטחונית, כמו שכתוב: "והיה אם זרע ישראל, ועלה מדין ועמלק ובני קדם ועלו עליו... וידל ישראל מאד מפני מדין" **שופטים ו. ג-ו**).

התקופה השנייה בהיסטוריה היהודית היא תקופת המלכים. מלכי יהודה ומלכי ישראל, בנוסף לתקופת הבית השני לאחר הפסקה קצרה ביניהן בגלות בבל. תקופה זו משתרעת על 900 שנה בקירוב, תוך הפסקה של 70 שנה לגלות בבל, כאמור.

המשותף לתקופה ארוכה זו הוא עצמאות ישראל בארצו, תוך קיום כל המוסדות הלאומיים, הצבאיים, התחיקתיים והדתיים של העם על בסיס כלל ישראלי, והם: בית-המקדש על הר המוריה, מלכות או נשיאות, וצבא לאומי. גם המוסד הדתי העליון בדמות "הכרתי והפלתי" הנזכר כמה פעמים בתנ"ך (**שמואל ב טו. יח**, כ. כג). או "החרש והמסגר" הכתוב **במלכים ב (כד. יד)** שפעלו בבית הראשון במקום הסנהדרין של הבית השני, לפי הפרשנות של התלמוד והמדרשים. אמנם כ-240 שנה מאז רחבעם בן שלמה, היתה המלכות בארץ מחולקת לשתי ממלכות: מלכות יהודה ובנימין ומלכות ישראל, עד גלות עשרת השבטים מן הארץ. 19 מלכים מלכו על שבטי יהודה ובנימין, ו-19 מלכו על עשרת שבטי ישראל. אבל גם הם נשאו עליהם כתר מלכות (ולא הוד מלכות) ולא שררה שם אנרכיה כמו בתקופת השופטים. על אף זעקות הנביאים הראשונים על ההידרדרות המוסרית הדתית והחברתית בבית הראשון, ובבית השני על-ידי הנביאים האחרונים חגי זכריה ומלאכי, קוימו בכל התקופה הארוכה שנים זו חיים ממלכתיים עצמאיים לעם ישראל בארצו, פרט לתקופת

עבודה זרה ושפיכות דמים וגילוי עריות. מצרים מסמלת את שלושתן וגם אם נפנה ימינה ושמאלה נמצא דימויים רבים נוספים, דיבת הארץ (שפיכות דמים) מרד בקב"ה (עבודה זרה) טומאת מצרים (גילוי עריות), כדברי רש"י: **"וְסִרְתֶּם מִן הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אָנֹכִי מֵצִיָּה אֲתֶכֶם הַיּוֹם"** (דברים יא, כח) **"הא למדת שכל העובד עבודה זרה הרי הוא סר מכל הדרך שנצטוו ישראל יש כאן לקח יסודי עבורנו: תלונות וטענות שלמעשה יסודם ברצון לכפור בטובה שנעשתה לנו. אלא שהיות והמצפון שלנו מונע מאיתנו להיות כפויי טובה "הופכים" את הטובה לרעה וממילא אין צורך להודות, להיפך אפשר הכל. כלומר הרצון, הדחף, היצר, הוא המכתיב את המהלך ולא ההגיון. כפירה זו ממלאת אותנו שנאה וזוהי אותה שנאת חינוס השקולה כנגד ע"ז שפיכות דמים וגילוי עריות. בדיוק כתאור המהרש"א. יה"ר שנסלק שנאת חינוס מתוכנו ונזכה לבנין בית המקדש במהרה בימינו.**

חורבן בית המקדש

מושג "חורבן בית המקדש" מציין שני ארועים "היסטוריים" שונים, שהשותף ביניהם - החרבת שני בני המקדש שהתקיימו בירושלים, בהר המוריה, הוא הר הבית, בתקופות שונות. בתקופה שבין יציאת מצרים לבין ממלכת שלמה לא היה "בית מקדש", אם כי היו מרכזים פולחניים. יציאת מצרים נבנה המשכן כאהל, הוא "אהל מועד" ואחרי ההתנחלות בארץ נבנה **משכן בשילה**, שבנחלת שבט אפרים, במתכונת המזכירה את בית המקדש שבנה שלמה המלך, יש לציין - לפי התכניות וההבנות של אביו דוד המלך. משכן שילה נזכר במקרא, בספר יהושע, בספר שופטים ובספר שמואל והתקיים קרוב ל-400 שנים, עד שהוחרב ע"י הפלישתים. לא רק צורת אלא גם קדושת המשכן היו כשל בית המקדש וגם בתקופתו נאסר הפולחן בבמות. שני הבדלים אנו מונים בין המשכן לבית המקדש: האחד- במשכן ניתן לאכול קדשים קלים בכל מקום ממנו ניתן לראותו (דבר זה סייע בזיהוי מקומו בימינו - שרידי כלי חרס ששמשו למנחות נמצאו על הגבעות מסביב שמהן ניתן לראותו. בירושלים -

רק בתוך החומות. ההבדל השני בכך שלאחר

חורבן שילה הותרה הקרבת קרבנות לאו דווקא במזבח המשכן, ואילו לאחר חורבן ירושלים לא הותרה הקרבה פרטית. בנבואות החורבן מזהיר ירמיהו הנביא כי גודל בית המקדש יהיה כגורל שילה: **כִּי לֹכֹן נָא אֶל מְקוֹמֵי אֲשֶׁר בְּשִׁילוֹ אֲשֶׁר שִׁפְנִיתִי שָׁמַי**

שם בְּרֵאשׁוֹנָה וְרָאוּ אֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לוֹ מִפְּנֵי רָעַת עַמִּי יִשְׂרָאֵל. **חורבן בית המקדש הראשון** - בית זה נבנה ע"י המלך שלמה לפי תכניות וחמרי בניה של אביו דוד. לפי המסורת עמד על תילו כ-410 שנים ולפי החוקרים נהרס בשנת 586 לפנה"ס (ע"פ חישוב מסורתי - 422 לפנה"ס, ברם זהו חישוב המעלה קשיים). על מועד החורבן קיימות יותר מגרסה אחת:

"ובחדש החמישי **בשבועה לחדש**, היא שְׁנַת תִּשְׁעַ עֶשְׂרֵה לְמֶלֶךְ נְבֻכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל, בָּא נְבוּזַרְאֲדָן רַב טַבָּחִים עֲבָד מֶלֶךְ בָּבֶל יְרוּשָׁלַם וְיִשְׂרָף אֶת בֵּית ה' וְגו' (מלכים ב, כ"ה, ח-ט)

"ובחדש החמישי **בששור לחדש**, היא שְׁנַת תִּשְׁעַ עֶשְׂרֵה לְמֶלֶךְ נְבוֹכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל, בָּא נְבוּזַרְאֲדָן רַב טַבָּחִים, עֲמַד לְפָנֵי מֶלֶךְ בָּבֶל בְּיְרוּשָׁלַם וְגו' (ירמיהו, נ"ב, י"ב). הסתירה בין המועדים מוסברת בהמשכות ההחרבה בבבל, מסכת תענית, דף כ"ט, עמוד א': "ותניא: אי אפשר לומר בשבעה, שהרי כבר נאמר בעשור; ואי אפשר לומר בעשור, שהרי כבר נאמר בשבעה. הא כיצד? בשבעה נכנסו נכרים להיכל, ואכלו וקלקלו בו שביעי שמיני. ותשיעי סמוך לחשכה הציתו בו את האור, והיה דולק והולך כל היום כולו, שנאמר: "אוי לנו כי פָּנָה הַיּוֹם, כִּי נִטְּו צִלְלֵי עֶרְב" (ירמיהו, ו', ד). לפיכך התענית נקבעה לט' באב, שבו התחילה השריפה בבית המקדש, אך לדעת רבי יוחנן, מן הראוי היה לקבוע את התאריך בעשרה באב "מפני שרובו של היכל בו נשרף".

בתמונה העליונה: דגם ירושלים בימי בית שני. בצד ימין ערוץ נחל קדרון, גבוה מעליו בית המקדש. משתפלת מבית המקדש (לכוון תחתית התמונה) – "עיר דוד". בתמונה התחתונה – מבט מכוון מזרח על בית המקדש והעיר.

חורבן בית המקדש השני - המצור על ירושלים שהתרחש בשנת 70 לספירה (י"ד בניסן - ח' באלול ג'תת"ל), היה השלב הסופי בהכנעת המרד הגדול נגד השלטון הרומאי, שהתרחש בארץ ישראל בשנים 70-66 לספירה. המצור הסתיים בכיבושה של העיר בידי כוחות האימפריה הרומית תחת פיקודו של טיטוס. במהלך כיבוש ירושלים (שבוצע במספר שלבים) שרף הצבא הרומאי את בית המקדש, ערך טבח באוכלוסייתה, והחריב את העיר. מספר ההרוגים שמתו בחרב או ברעב הסתכם במאות אלפים. ההרס והטבח שבאו בעקבות כיבוש ירושלים, גרמו לשקיעתה של העיר לאחר מאות שנים של שגשוג ופריחה.

מטבע רומאי המתאר את חריש הר הבית. האותיות הן ראשית "קולוניה אליה קפיטולינה" שם המושבה הרומית שנבנתה על חורבות ירושלים.

היהדות שינתה פניה והפכה לדת נטולת בית מקדש. האבלות ואווירת הפרישות וההתנזרות ששררו לאחר החורבן מונצחים עד היום בארבעת צומות החורבן ובשלושת שבועות "ימי בין המיצרים" ומקור באובדן המקדש, על כל המשתמע ממנו. היה זה מפעלו של רבן יוחנן בן זכאי שבנה מסגרת אלטרנטיבית

שאמורה הייתה להתמודד במציאות חדשה של העדר מקדש. רבן יוחנן בן זכאי ביקש להתמודד עם שתי בעיות מרכזיות, ועשה זאת בהצלחה. מההיבט הפיזי רבן יוחנן בן זכאי הקים מרכז מחוץ לירושלים, ביבנה ומן ההיבט הפולחני יצר חלופות רוחניות לעיתים רבות ללא ביטוי פיזי, כמו המרת הקרבנות בגמילות חסדים לכפרת עוונות וכיו"ב ואפשר קיום יהודי אף תחת חורבן מחלט, כפי שהתרחש מאוחר יותר: למרות חורבן בית המקדש החורבן הגדול היה כ-65 שנה אחרי, אז חרבה הארץ כולה בעקבות מרד בר כוכבא, חורבן שרק בימינו אנו זוכים לראשית הגאולה ממנו, אך עדיין חשים את תחושת החורבן ולמרות שחורנו למקום המקדש, הבית עודנו הרוס ושועלים מהלכים בו.

מתוך פניני הלכה הרב אליעזר מלמד שליט"א

בשבוע שעבר ט – בהבלעה והקפה הכסף אינו מתקדש

גלות בבל הקצרה, שהפסיקה את רצף חרותו וריבונות חייו הלאומיים בארצו. שתי תת-תקופות אלו של הבית הראשון שעמד 410 שנים, והבית השני 420 שנה, מצטרפות לרצף לאומי אחד, לצורך הפרדתן מן התקופה השלישית שבאה אחריה.

תקווה לגלות קצרה

תקופת הגלות השנייה – בניגוד לגלות בבל, לא ניתנה לגלות שנייה קצבת זמן בתורה ובנביאים. כמו שמצינו בתלמוד: "ראשונים שנתגלה עונם נתגלה קצם. אחרונים שלא נתגלה עונם לא נתגלה קצם" **וימא ט. ב.** (אבל גלות מרה זו חזויה בתורה, בנביאים ובכתובים. בתורה: "ואתכם אזרה בגוים והריקוטי אחרים חרב, והיתה ארצכם שממה ועריכם יהיו חרבה) **ויקרא כו. ל.** (או "והפיצך ה' בכל העמים מקצה הארץ ועד קצה הארץ... ובגוים ההם לא תרגיע ולא יהיה מנוח לכף רגלך) **יברכים כה. טו. ה.** בנביאים אחרונים: "ואסערם על כל הגוים אשר לא ידעום והארץ נשמה אחריהם מעבר ומשב, וישימו ארץ חמדה לשמה) **יזכריה ז. יז.** (ובכתובים: "והעיר והקדש ישחית עם נגיד הבא וקצו בשטף ועד קץ מלחמה נחרצת שממות. והגביר ברית לרבים שבוע אחד" **דניאל ט. כו. כז.**)

בראשיתה של גלות זו, סברו חכמי ישראל שתהא זו גלות קצרה, על כן התקינו תקנות רבות על יסוד התקווה "מהרה יבנה בית המקדש", כמו שמצינו במסכת **ראש השנה (ל. א.)**. ואכן 60 שנה לאחר חורבן הבית, ציווה אדריינוס קיסר ליהודים לבנות את בית-המקדש, כפי שמסופר במדרש רבה (בראשית סד, י): בימי ר' יהושע בן חנניה גזרה מלכות הרשעה שיבנה בית-המקדש. הושיבו פפוס ולוליאנוס שולחנות מעכו עד אנטוכיא, והיו מספקין לעולי גולה כסף וזהב וכל צרכם. הלכו הכותים ואמרו למלך להוי ידוע למלך שהעיר ירושלים שתבנה תהיה עיר מרדנית, ולא ישלמו את המסים והארנונה. אמר להם המלך מה לעשות וכבר גזרתי לבנות את בית המקדש? אמרו לו הכותים תאמר להם שעליהם לשנות את מקומו או שיוסיפו עליו או שיגרעו ממנו חמש אמות והם יבטלו את בנינו בעצמם. באותו זמן נאסף קהל ישראלי בבקעת בית רמון כיון שהגיע לידם הכתב השני של אדריינוס, פרצו בבכי ובקשו למרוד במלכות. בא ר' יהושע בן חנניה שהיה חכם בתורה ופייס אותם במשל: ארי טרף ועמד עצם בגרונו, אמר כל מי שיוציא את העצם מגרוני אתן לו שכרו. בא קורא מצרי שמקורו ארוך, הכניס את המקור שלו ללוע הארי, והוציא את העצם. כשביקש ממנו שכרו ענה לו הארי: לך והתפאר בזה שנכנסת ללוע הארי ויצאת ממנו בשלום. כמאתיים שנה אחרי כן נעשה ניסיון שני לבנות את בית-המקדש בימיו של יוליאנוס קיסר, שמלך בשנת 361. הוא נטה חסד גדול ליהודים, היה בקי בעיקרי היהדות, וכשיצא למלחמה נגד הפרסים כתב אגרת ליהודים, שבה הבטיח להם כי בשושו בשלום מן המלחמה יבנה את ירושלים מכספו ויבנה את בית-המקדש. היהודים החלו מיד בהכנות מעשיות לבנות את בית-המקדש, אלא בעטיה של שריפה שפרצה במקום נפסקו ההכנות. בינתיים מת יוליאנוס במלחמה וכל התוכניות שעשה לבניין בית-המקדש עלו בתוהו. חכמי ארץ-ישראל סברו שאין בניין בית-המקדש השלישי מותנה בביאת משיח בן דוד, אלא עשוי הוא להבנות לפני בואו של המלך המשיח, כמו שמצינו בתלמוד ירושלמי מסכת **מעשר שני (פ"ה הל"ב)**: "אמר ר' אחא זאת אומרת שבית המקדש עתיד להיבנות קודם למלכות בית דוד". השקפה זו נוגדת את שיטת הרמב"ם, לפיו המלך המשיח יבנה את בית המקדש ויקבץ נדחי ישראל, כמו שכותב בהלכות מלכים (פ"א הל"א): "המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות בית דוד ליושנה לממשלה הראשונה, ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל". לדעת רש"י (ד"ה 'אי נמי') והתוספות (ד"ה 'אי נמי') (וסיעתם מבין חכמי צרפת) במסכת **סוכה (מא, א.)**, בית המקדש העתידי שאנו מצפין לא ייבנה ביד אדם אלא יתגלה ויבוא משוכלל משמים, שנאמר: "מקדש ה' כוננו ידך" **שמות טו. יז.** ואין זה מונע מאתנו אימוץ שיטת ר' אחא בירושלמי, שמוכיח שם מהמשה, שביט-המקדש השלישי ייבנה לפני מלכות בית דוד.

מאז ועד היום חזרו ונעשו ניסיונות מיוחדים לחידוש עבודת הקרבנות במקום המקדש, כן ניסה רבנו חננאל בן חושילא (מהמאה ה-10) וכן ניסו גאוני עולם אחרים ולא הצליחו.

חזון ותקווה בשחרור מקום המקדש

השבוע: י – ביעור פירות שביעית

פירות שביעית הם הפקר לכל, וכל הרוצה רשאי ללקוט מהם כשיעור שאנשים רגילים ללקוט או לקנות לתצרוכת ביתם (לעיל הלכה א). לכתחילה צריך כל אדם לסיים את פירותיו עד שיכלו אותם פירות מהשדות. שאם לא כן, משמע שלקח לעצמו פירות שביעית יותר מכדי צרכו ופגע ביכולתם של אנשים אחרים ללקוט לעצמם פירות. ומכל מקום, מי שנתרו בידו פירות ממין שכלה מהשדה, כיוון שאנשים וחיות אינם יכולים ללקוט עוד מהם ולאוכלם, חובה עליו לבער את הפירות מביתו. וכדין הפירות כך דין הכסף שהתקבל עבורם, שנקרא דמי שביעית.

מצווה זו נלמדה ממה שנאמר (שמות כג, יא): "וְהִשְׁבִּיעַת תְּשַׁמְּטֶנָּה וְקִטְשָׁתָהּ וְאֶכְלוּ אֶגְלֵי עֵמֶד וְיִתְרָם תֹּאכַל מִיַּת הַשְּׂדֶה". דרשו חכמים (מכילתא דרשב"י שם): "כל זמן שחיה אוכלת מן השדה – אתה אוכל מתוך הבית, פְּלָה מן השדה – פְּלָה מן הבית". וכן הדין לגבי מאכל הבהמה, שנאמר (ויקרא כה, ז): "וְלִבְהֶמְתְּךָ לְחִיָּה אֲשֶׁר בְּאֶרְצְךָ תִּהְיֶה כָּל תְּבוּאָתָהּ לְאָכְלִי". דרשו חכמים (פסחים נב, א): "כל זמן שחיה אוכלת מן השדה – הֶאֱכַל לְבַהֲמָה שִׁבְעִית, פְּלָה לְחִיָּה אֲשֶׁר בִּשְׂדֵה – פְּלָה לְבַהֲמְתְּךָ מִן הַבַּיִת".

וכיצד יבער? ישאיר לעצמו כמות שבני ביתו רגילים לאכול בשלוש סעודות, ומהנותר יחלק מזון שלוש סעודות לכל אחד ואחד ממכריו עד שיכלו הפירות, ובכך הוא מבער את הפירות באכילה כפי ייעודם המקורי, שכן מה שרגילים לאכול בשלוש סעודות נחשב כמבוער הואיל והוא מיועד לאכילה קרובה ולא לאגירה (משנה ט, ח). ואם התעצל מלחלק את הפירות שבידו, יוציאם ויכריז ברבים שכל הרוצה ליטול מהם יבוא ויטול (תוספתא שביעית ח, א). ולכל הפחות יכריז זאת בפני שלושה, ושלא יהיה אחד מהם סמוך לשולחנו. ואז רשאי כל אדם לקחת מהם כאוות נפשו, גם הרבה יותר ממזון שלוש סעודות, ובתנאי שינהג בהם קדושה כבפירות שביעית, שלא יפסידם ולא יסחר בהם.

וגם זה שהפקירם רשאי לזכות בהם ולהחזירם לביתו. לרמב"ם (ז, א) על פי גרסתו במשנה, הביעור הוא שישרוף את הפירות או ישליך אותם לים, ואסור לאוכלם לאחר זמן הביעור. וכ"כ מאירי, וכעין זה כתבו ראב"ד וריטב"א. אולם למעשה, דעת רובם המכריע של הראשונים והאחרונים שהביעור הוא הפקר, וכדעת ר' יוסי במשנה ט, ח, שההפקר הוא לעניים ולעשירים כאחד, שכל הזוכה בהם יכול לאוכלם כאוות נפשו בלא שום הגבלת זמן, ובלבד שישמור על קדושתם. וכ"כ ר"ש, יראים, רמב"ן, רא"ש, תוס', ר"ן, רדב"ז, מבי"ט, רש"י, פאת השולחן ועוד רבים. כתב רמב"ם ז, ג: "היו לו פירות מרובין, מחלקן מזון שלש סעודות לכל אחד ואחד... ופשוט שאין חובה לכל אחד לסיים את מזון שלוש הסעודות באותו יום, אלא כיוון שיש לו רק מזון שלוש סעודות, אינו נחשב כמי ששומר לעצמו פירות שביעית אחר שכלו מהשדה. ואמנם בשביתת השדה יד, ו, סובר שצריך לסיים את מזון שלוש הסעודות ביום אחד, אבל רבים חלקו על כך, כי מזון שלוש סעודות נחשב כמבוער הואיל והוא נועד לאכילה בזמן קצר (וכ"כ מקדש דוד נט, ב; הערות לשב"א ז, ג, 6; מאמ"ר כא, טו; משפטי ארץ ל, 1; חוט שני עמ' שנה). רמב"ן ור"ן הסתמקו אם מצוות הביעור מהתורה, אולם לדעת רובם המכריע של הפוסקים, מצוות הביעור מהתורה, וכ"כ בה"ג, רש"י, תוס', ר"ש, רא"ש ועוד. וכן מוכח מדעת רמב"ם ודעימיה, שאם לא כן, איך יתכן שהורו שהביעור הוא איבוד פירות שביעית כנגד התורה שצוותה שלא לאבדם (מין הרב בשבת הארץ ז, א). בשערי צדק יט, ו, כתב שלכתחילה רצוי להדר כרמב"ם ולבער את הפירות על ידי איבודם. וכ"כ אולי"צ ג, ד. אולם כתב מין הרב (משפט כהן פג) שאין זה הידור כלל, שהרי אם ישרפם לדעת רה"פ יעבור על איסור תורה של איבוד פירות שביעית ועל כל תשחית.

אולם ברור שלכתחילה טוב לחוש לדעת רמב"ם ודעימיה, ולתכנן לסיים את אכילת הפירות עד הביעור, ואם לא סיים, יחלק מהם מזון שלוש סעודות לכל אחד מחבריו. אמנם אם התעצל מלעשות כך, יסמוך על רוב הפוסקים שסוברים שדי בכך שיפקירם. ונלע"ז שלא רק מצד מחלוקת הראשונים נכון לחלק את הפירות, אלא שכן היא מגמת השביעית והביעור, שיהיו הפירות מופקרים לכל, ואם יניחם ברחוב, יתכן ואדם אחד יקח את הכל לעצמו שלא כפי הכוונה המקורית של התורה (ועי' להלן).

כאשר בעל הפירות דחוק בממונו ונצרך לפירות, הציעו לו חכמים שיוציא את הפירות לרחוב ויפקיר אותם בפני שלושה מאוהביו, שלא יבואו לזכות בפירות אחר שהם יודעים שהוא רוצה בהם, וכך יוכל לחזור ולזכות בהם. ומי שאין לו אוהבים וחושש שאם יפקיר את הפירות בפני שלושה, יקפצו הם ויזכו בפירות, יכול להוציא את הפירות לרחוב בשעה שאין שם עוברים ושבים, ויכריז בקול שהפירות

התקופה ההיסטורית הרביעית – תקופת הבית השלישי. שחרור ירושלים, הר-הבית, מקום המקדש וכל יתר המקומות הקדושים בארץ במלחמת ששת-הימים, העלה בעוצמה רבה את הציפיות, החזון והתקווה בלבבות העם היהודי, שאכן קרובה ישועתנו לבוא וצדקתנו להגלות. כל הציפיות והתקוות שפעמו בלב העם היהודי במשך כל הדורות, השתחררו ביום ירושלים וקיבלו ביטוי מוחשי במהפך ההיסטורי-לאומי רב המשמעות שהתרחש ביום זה. לרבים היתה הרגשה שבא הקץ לתקופת הגלות, וזה עתה נכנסים אנו לתקופה ההיסטורית הרביעית – תקופת הבית השלישי. איש מאתנו לא העלה על לב ולו לרגע קט כי כל זה אינו אלא מקסם שווא וחלום שסופו אכזבה, וכל אשר שוחרר על-ידי צה"ל יוחזר לריבונות זרה. היתה זו לא רק הרגשה, אלא תחושת המציאות הריאלית, כי הגענו לראשית דרכנו להקמת הבית השלישי, מבחינה לאומית ביטחונית ודתית. אין הכוונה לבניין בית-המקדש השלישי, כל מי שענינו פקוחות לא השלה עצמו שאכן קיימת אפשרות פתוחה להקמת בית-המקדש, כאשר מקום המקדש תפוס על ידי מסגד עומר, הממוקם בחלקו הגדול במקום המקדש. אם כי ביררנו² מעל כל ספק שקודש הקדשים נמצא מחוץ לכותלי המסגד. גם אם אין בידנו המידע הנבואי וההלכתי, שהוא חיוני לבניינו המחודש של בית מקדשנו, עלינו להאמין ולצפות לבואו של המבשר הגדול אליהו הנביא שיורנו את מגילת המקדש של יחזקאל, גבולותיו, תכונותו, מוצאיו ומבואיו וכל צורותיו ותורתו. כמו כן יכוון אותנו למקום המזבח וייחס ברוח פיו את הכוהנים מבני אהרון המיוחסים, הכשרים לעבודת הקודש. אבל פרט לבית המקדש ולהקמת הסנהדרין התלויים בביאת המשיח, או לפי הרמב"ם בהסכמת כל חכמי ישראל, היה מקום לחשוב, לקוות ולתכנן את סיום תקופת הגלות ופתיחת עידן הבית השלישי

שרים למשמעת הוואק

עד מהרה נחשפה לפנינו האמת המרה, בהודעה שקיבלתי באופן אישי מאת שר הביטחון דאז המנוח מר משה דיין ז"ל, בתפקידי כרב ראשי של צה"ל, וכממונה על המקומות הקדושים. בחודש יולי 1967 הודיע לי שהוחלט למסור את הפיקוח על הר-הבית ומתקניו לרשות מנהל הוואקף המוסלמי. ועדת השרים לשמירה על המקומות הקדושים החליטה לאסור על יהודים להתפלל על הר-הבית, על אף שביררתי מעל כל צל של ספק, שישנם אזורים נרחבים בהר-הבית שבהם מותר ומצווה על יהודים להתפלל שם לאחר שטבלו במקווה טהרה. ההחלטה של ועדת השרים היתה מכוונת באופן אישי אלי. בהחלטת הועדה מתאריך 13.8.67 בסעיף א' נאמר: "הועדה מטילה על היו"ר להפגש עם האלוף הרב גורן ולהודיע לו כי עליו להפסיק את ארגון התפילות, מדידות וכדומה על הר הבית". ובסעיף ג' נאמר: "משילעו בכניסה לחר הבית מתפללים יהודים, יופנו ע"י כוחות הבטחון לכותל המערבי". ועדת השרים ביקשה משר הביטחון להעביר החלטות אלו אלי דרך הרמטכ"ל כפקודה צבאית.

השרים לשמירה על המקומות הקדושים, היו להן תוקף של החלטות ממשלה. ההחלטות הדהימו אותי והוכיחו כי כל הציפיות הרוחניות שתלינו בנצחוננו של צה"ל במלחמת ששת-הימים, לא היו אלא אשליות, וכי ממשלת ישראל על כל מרכיביה, כולל תנועת החרות שיוצגה על-ידי ראשה מר מנחם בגין, החליטה להסגיר במו ידה את קודש הקדשים של האומה הישראלית לידי המוסלמים, ולמנוע מהיהודים דריסת רגל על הר-הבית. ניסחתי תזכיר ארוך ומנומק לוועדת השרים לשמירה על המקומות הקדושים, שבו מניתי בכל כוחי נגד החלטתם התבוסתנית שגרמה בכייה לדורות, וסיימתי את התזכיר לאמור: "מתוך אמונה מושרשת בקיום דבר ה' בפי נביאיו, בקשתי היא לפתוח את שערי הר-הבית לרווחה לתפילה, לכל יהודי ולכל באי עולם, ולבטל את האפליה הגזענית האוסרת על יהודים לעלות ולהתפלל על הר-הבית כאוות נפשם, בשטחים הפנויים תחת כיפת השמים, מבלי להיות נתונים לחסדם של צוררי ישראל – מנהלי הוואקף ופקידיהם. נזכה לשמור על פרי נצחוננו לאורך ימים, יונקראה ירושלים עיר האמת והר ה' צבאות הר הקדש" ["צבחה ח.ג."](#) פניותי החוזרות ונשנות לראשי ממשלות בנדון זה לא הועילו. ולא עוד, אלא שבשנות כהונתו של ראש הממשלה הקודם מר מנחם בגין, הוחמר מצבם של היהודים שביקשו לעלות ולהתפלל על הר ה',

והסגרת הר הבית לידי הוואקף הפכה למציאות והביאה לבדן ריבונות ישראל על הר הבית, כמו שענינו רואות ולבנו דווי על הר- הבית, שועלים הלכו בו.

לאחר הסכם השלום עם מצרים, חשתי מפני מזימות להפיכת הר- הבית לאמצעי מיקוח פוליטי במשא-ומתן על עתיד יהודה, שומרון, חבל עזה וירושלים. לכן הרצתי מכתב לראש הממשלה דאז מר מנחם בגין, בתאריך 17.12.79 בנדון. הוא השיב לי במכתב בתאריך 24.12.79 לאמור: "בעקבות שיחתנו הטלפונית, יכלני לומר לכבודו שלכל הידיעות או השמועות הללו אין שחר. אין אפילו להעלות על הדעת שנסכים להנפת דגל נכרי כלשהו על הר הבית."

הוחמר לאחרונה מצבנו בהר-הבית עשרת מונים, וכמעט שנשמטה מידינו כל שליטה וזכר לריבונות יהודית בהר הקודש והמקדש. בבואנו להגדיר כיום את מעמדה ההיסטורית וההלכתית של מדינת ישראל ביום ירושלים ה-22, ואת אופיה של תקופתנו בשאלה הגדולה האם היא המשך תקופת הגלות הארוכה או שהיא ראשית צמיחת גאולתנו ופתיחת התקופה ההיסטורית הרביעית של הבית השלישי, ספק גדול אם אנו יכולים לתת עליה תשובה חיובית חד-משמעית.

למען ציון לא אחשה ולמען ירושלים לא אשקוט, עד יצא כנגה צדקה וישועתה כליפדי יבער. וראו גויים צדקך וכל מלכים כבודך [שעיהו סב.א.](#)

דברים - יהודו של ספר דברים

הרב אורי שרקי שליט"א

בכל התורה כולה נוהגת מידת "סמוכין" שעניינה הוא שאם נמצאו בסמיכות זה לזה שני פסוקים העוסקים בנושאים שונים, יש ללמוד הלכה מהאחד לחבירו. העקרון המונח ביסודה של המידה הזאת הוא שסדר הופעת הפסוקים בתורה איננו מקרי, ואם כן, ללמד יצא. אבל רבי יהודה אינו דורש סמוכין אלא בספר משנה תורה בלבד. מכאן עולה שדוקא בספר דברים מופיעה התורה לפי הסדר האידיאלי שלה, המתאחד עם ההבנה האנושית, לעומת שאר חלקי התורה שבהם ההגיון של הסדר נותר נעלם. בספרנו מופיעה התורה בצורתה המושלמת, כעין מסקנה של כל הנאמר למעלה. ומהו המסר של ספרנו? כל המתבונן במבט כללי על ספר דברים רואה שאין הוא אלא התגלות התורה בתור החוקה המדינית של העם העברי. כאן מתבררת מרכזיותו של המימד הפוליטי של תורת משה. דוקא על רקע ידיעה זו מתגבר במיוחד הצער על גאווה של ישראל שניטלה מהם בימי בין המצרים, שבהם אנו פותחים בקריאת משנה תורה. כתבו התוספות ריש גיטין בשם רב האי גאון ובשם רבינו סעדיה גאון שנהגו לכתוב "יב שורות בגט על שם י"ב השורות הריקות שבתורה המהוות כריתות בין ספר לספר: ארבעה בין בראשית לשמות, ארבעה בין שמות לויקרא וארבעה בין ויקרא לבמדבר, סך הכל י"ב. ומה עם השורות בין במדבר לדברים? ותשובתם: "והספק שבין וידבר (ספר במדבר) למשנה תורה (ספר דברים) לא חשיב (אינו מונה), שאינו אלא חוזר ושונה מה שלמעלה". זה לכאורה הסבר תמוה, וכי אין כל חידוש במשנה תורה? במיוחד לאור העובדה שדוקא מצוות גיטין אינה מובאת בשאר התורה, אלא דווקא בספר דברים! אלא שאדרבה, הכריתות אכן מוזכרת למעלה, והן הן השורות הריקות, הכורתות בין הספרים, המהוות את חלקה של האשה הגרושה בתורה. שהרי אשה יונקת את התורה של כלל ישראל דרך בעלה, וכשהוא מגרשה, כדי שלא תישאר בלי תורה הוא מוסר בידה את השורות הריקות. על יסוד זה ניתן להבין את ההוה-אמינא של הגמרא (גיטין יט, ב) שנתנית ספר תורה תוכל להיחשב כגט. יוצא שכאשר מוזכר בפירוש ספר כריתות בפרשת כי תצא, באמת אינו אלא חוזר ושונה את מה שלמעלה, בשורות הריקות.

דברים - כסדום (על ההפטר)

דבריה הקשים של הנבואה בפיו של ישעיהו בן אמוץ, הכוללים את הביטויים הקשים ביותר שנאמרו כלפי עם ישראל בתנ"ך, מגיעים לשיא חריפותם בשעה שהנביא משווה את עם ישראל לסדום ועמורה (א,ט): "לולי ה' צ-באות הותיר לנו שריד כמעט, כסדום היינו, לעמורה דמינו". חז"ל (ברכות יט, א) מעירים שכאשר מדברים אל העם בסגנון של השפלה, הדבר גורם להידרדרות נוספת: "אמר רבי שמעון בן לקיש, וכן תנא משמיה דרבי יוסי: לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן. ואמר רב יוסף: מאי קראה (מה המקור במקרא)? שנאמר:

הפקר, ולפני שאנשים יספיקו לבוא לקחתם, יגביהם ויכניסם בחזרה לביתו (ירושלמי ט, ד).

אדם שלקח הרבה בקבוקי יין מ'אוצר בית דין', ושילם עבור הטיפול בהם, רשאי לכתחילה להפקיר אותם בפני אוהביו ולזכות בהם מחדש ולהכניסם לביתו, שהואיל והתנדב להשתתף ב'אוצר בית דין', ראוי שלא יפסיד את מה ששילם עבור הטיפול ביין. בירושלמי ט, ד, שאל ר' יצחק בר רדיפה את ר' ירמיה, האם מותר לו להפקיר את הפירות ולזכות בהם מחדש. לא רצה ר' ירמיה להשיב לו אלא הפנה אותו לגדולים בתורה. ור' יאשיה השיב, שיכול להפקירם בפני שלושה מאוהביו ולזכות בהם מחדש. ובני קפודקאי בציפורי שאלו מה יעשו אנשים שאין להם שלושה אוהבים, ור' אימי הציע להם שיפקירום בשוק בשעה שאין שם עוברים ושבים, כמבואר למעלה. ע"כ. וכן כתבו הפוסקים למעשה, שיכול אדם להפקיר באופן זה ולזכות בפירות מחדש. אולם נלע"ד שכיוון שרצתה התורה שיהיו הכל שווים בפירות שביעית, לכתחילה יש להפקיר את הפירות באופן שכל אחד מהעוברים והשבים ייקח מזון שלוש סעודות, ולא כדי שבעל הפירות יחזור לזכות בהם. ורק כאשר בעל הפירות דחוק התעוררה שאלה, האם מותר לו לחזור ולזכות בהם או שמא יש בכך הערמה. וכיוון שזו שאלה קשה, לא רצה ר' ירמיה להורות בה. ולמעשה יצאה הוראה שמותר לו לשוב ולזכות בהם כמבואר בירושלמי.

לגבי אדם שאין לו שלושה אוהבים, הפירוש המקובל, שעליו לצעוק שהפירות הפקר, באופן ששלושה אנשים ישמעו אותו אבל לא יספיקו להגיע עד שיזכה שוב בפירות (ריב"מ"ץ, תוס' ר"י"ד פסחים נ"א, ב; כפתור ופרח מח). ויש אומרים שאין צורך להכריז שהפירות הפקר, אלא כל שמניחם במקום שכל העובר מבין שהם הפקר והוא יכול לקחתם, יכול להניחם שם כאשר אין שם אנשים, ובכך יקיים את הביעור (ר"ש למשנה ט, ח; מהר"א קורקוס. הגר"א ומהר"א פולדא על ירושלמי שביעית ט, ד).

יש אומרים שבמקרה הצורך, כגון בארגזי יין, שקשה לבעל הארגזים לסחוב אותם מביתו לרחוב, יוציאם לחדר המדרגות שאינו נעול, ושם יפקירם בפני שלושה (ריש"א משפטי ארץ לא, 16). ובשעת הדחק, לדעת הגר"א (שביעית ט, ד) אפשר להשאיר את הפירות בבית ולומר לשלושה שהם הפקר.

בשבע הבא אי"ה: יא - זמן הביעור ודון מי שלא ביער

פיוט

מנגינת הרומנסה הספרדית "איר מה קרו מדרה" משמשת הן כמנגינת רומנסה של חול והן כמנגינת שיר אהבה לירושלים (ובבית הכנסת בעדי גם כמנגינה ל"קדיש"). בחלק מן הגרסאות ההולך ירושלימה מספר כי יאכל מעשביה ואפילו מאבניה. קשה שלא להזכר באחד משירי האהבה לירושלים של אוהבה הגדול, ר' יהודה הלוי שכל חייו שאף אליה ויש האומרים נרצח בהגיעו אליה ע"י פרש מוסלמי שדרסו תחת פרסות סוסו:

יְפֵה נוֹף מְשׁוֹשׁ תִּבְלַל קַרְיָה לְמִלְךָ רֵב
לֵךְ נִכְסְפָה נִפְשֵׁי מִפְּאֲתֵי מַעְרָב

הַמּוֹן רַחֲמֵי נִכְמַר כִּי אֶזְכְּרָה קֶדֶם
כְּבוֹדֶךָ אֲשֶׁר גָּלָה וְנִדָּח אֲשֶׁר חָרַב

וּמִי תִּתְּנֵי עַל כְּנִפְי נְשָׁרִים עַד
אֲרֹהֶה בְּדַמְעֵתִי עֲפָרָךְ וַיִּתְּעַרְב

דְּרִשְׁתִּיךָ וְאָם מִלְכָּךְ אֵין דָּךְ וְאָם בְּמִקּוֹם
צָרִי גִלְעָדֶךָ נֶחֱשׁ שְׁרָף וְגַם עֲקָרָב

הֲלֹא אֶת אֲבִינֶךָ אֲחֻזְנֶךָ וְאֲשָׁקֶם
וְטַעַם רִגְבִּיךָ לִפִּי מִדְּבַשׁ יַעֲרָב

פרוש לפי אתר התפילה והפיוט piyut@snunit.org.il:

יְפֵה נוֹף - ירושלים וציון, עפ"י תהלים מח, ג: יְפֵה נוֹף מְשׁוֹשׁ כָּל הָאָרֶץ הָרַחֵק צִיּוֹן יִרְפָּתִי צִפּוֹן קַרְיַת מִלְכָּךְ רֵב. נוף הוא הענפים הגבוהים שבאילן ופה משמש גם כלשון גובה - הר ציון שנראה למרחוק. **מְשׁוֹשׁ תִּבְלַל** - שכל יושבי תבל ששים ושומחים בה. זהו שינוי קל מהפסוק המובא לעיל - לא רק משוש כל הארץ, אלא משוש תבל. **קַרְיָה לְמִלְכָּךְ רֵב** - עירו של המלך, הן מלכו של עולם מלך מלכי המלכים והן מלך בשר ודם, כדוד, על דרך האמור בישעיהו (כט, א) על ירושלים. **לֵךְ נִכְסְפָה נִפְשֵׁי** - אליך אני מתגעגע ונכסף, על דרך הכתוב בתהלים פד, ג: נִכְסְפָה וְגַם לְתֵתָה נִפְשֵׁי לְחַצְרוֹת ה'. **מִפְּאֲתֵי מַעְרָב** - ספרד, שהיא במערבו של העולם ושם ישב המושור. השימוש במילה פְּאֲתֵי מַעְרָב מודגש ומעצים את תחושת המרחק שלו מירושלים - לא רק שירושלים במזרח והוא במערב, אלא הוא אף מצוי בקצה, בפניה הרחוקה של אותה מערב. **הַמּוֹן רַחֲמֵי נִכְמַר** - רבים רחמי עלייך והם כמו צורבים אותי, מציפים את לבי ברגש חם. **נִכְמַר מַלְשׁוֹן נַצְרָב**, מתחמם. הלשון על פי הכתוב בבראשית מג, ל:

כמעט כסדום היינו. מאי אהדר להו נביא (מה השיב הנביא)? שמעו דבר ה' קציני סדום. בעקבות ההשוואה "כסדום" הופך העם להיות ממש סדום: "שמעו דבר ה' קציני סדום, האזינו תורת א-לוהינו עם עמורה" (ו). מכאן למדנו שעם כל צדקתה של הביקורת, יש להשתדל שהדברים יפעלו שאופן המרומם את השומע ולא להיפך. כך קובע הרמב"ם בדיני תוכחה (הל' דעות פ"ו ה"ח): "הרואה את חברו שחטא, או שהוא הולך בדרך לא טובה, מצוה להחזירו למוטב... שנאמר "הוכח תוכיח את עמיתך".

אך אף במצב של נפילה איומה שכזאת, לא אבדה התקוה, ושערי תשובה עדיין פתוחים: "רחצו, היזכו, הסירו רוע מעלליכם מנגד עיניכם, חדלו הרע" (יט). נראה שמלבד הקריאה הפשוטה לחזרה בתשובה המצויה בפי הנביאים, יש כאן גם רמז לכך שדווקא בשעה שהדור ירוד, מתגלה טהרתו העצמית, הסגולה הפנימית. החטא אינו אלא לכלוך, שניתן להסירו על ידי רחיצה. מתוך כך יש מקום להתבונן אף בחטא עצמו, אחרי התשובה, כחלק מתוכנית כוללת של הבריאה: "אמר רבי יצחק: אמר להם הקב"ה לישראל: אם יהיו חטאיכם

כשנים הללו שדורות ובאות מששת ימי בראשית ועד עכשיו, כשלג ילבינו" (שבת פט, א). יש כאן רמז למגמה המשיחית, שהחלה בסדום: "מצאתי דוד עבדי. והיכן מצאתיו? בסדום" (בראשית רבה, פמ"א), שעניינה להעלות את כל הנפולים ואת כל הנפילות ולהשיבם אל הקודש על ידי ההתבוננות במשמעות של החטא בהשתלבותו במהלך של סדר הדורות. ומכאן ביאור למילה הפותחת את תוכחתו של ישעיהו: חזון. במדרגת הנבואה החזון נמצא במדרגה הגבוהה ביותר. אכן יש צורך במדרגה גבוהה ומעמיקה במיוחד על מנת לצפות את התהליכים המופלאים שדרכם מתעלה האומה מתוך נפילותיה. רמז לדבר יש בהלכה הקובעת שאין נופלים על פניהם בתשעה באב משום שנקרא "מועד". בעומק העומקים של הצרה, שם טמונה הישועה.

דברים - אני יודע! (המשך מעמודה שמאלית)

העם חזר בו ורצה לעלות מיד לארץ בחטא המעפילים. ב- בפרשתנו, בשנה הראשונה ליצייתנו מ' מצווה את ישראל לנסוע לארץ ישראל יפנו וסעו לכם ובאו הר האמורי ואל כל שכניו... (א, י). ישראל חוטאים אח"כ בחטא המרגלים ונשארים במדבר ארבעים שנה.

ג- כמו בספר במדבר, לאחר חטא המרגלים נאמר לישראל 'פנו לכם וסעו המדברה' (א, מ).

ד- בשנת הארבעים, נאמר לישראל לנסוע לארץ ישראל 'רב לכם סוב את ההר הזה פנו לכם צפונה' (ב, ג).

ז. הציווי בשתי הפעמים הוא לנסוע לארץ ישראל. הפעם הראשונה (א, ו) הייתה בשנה הראשונה ליציאת מצרים, והפעם השנייה (ב, ג) לאחר ארבעים שנה בשנת הארבעים.

ח. משה מוכיח את ישראל, אך רומז לחטאים בשמות מקומות ולא מונה אותם בפירוש 'הזכירם ברמז מפני כבודן של ישראל'.

ט. בחטא המרגלים ישראל לא רצו לעלות לארץ - יולא אביתם לעלות ותמרו את פי ה' אלוקיכם' (א, כ"ו). לאחר מכן בחטא המעפילים, ישראל עלו להר כדי לבוא מיד לארץ ישראל כנגד ציווי ה' - 'ותמרו את פי ה' ותזידו ותעלו ההרה' (שם, מ"ג).

י. בפרשתנו כתוב שישאל דרשו את שליחת המרגלים 'ותקרבון אלי כולכם ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ...'. בפרשת שלח נכתב שהיה צווי מאת ה' ויודבר ה' אל משה לאמר, שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען'. רש"י שם מבאר ששני הדברים קרו- בתחילה ישראל ביקשו כנאמר בפרשתנו, משה התייעץ עם ה' שאמר לו 'אני איני מצווה לך, אם תרצה שלח... אני אמרתי להם שהיא טובה שנאמר אעלה אתכם מעוני מצרים וגו', חייהם שאני נותן להם מקום לטעות בדברי המרגלים למען לא יירשוה'.

י"א. בפרקים א-ד' הפסוקים כתובים לפי סדר האלף-בית. בפרקים ב'ד-ה' האות פ' כתובה לפני האות ע'. בפרק ג' כתובים בכל אות שלושה פסוקים וכך יש בו 66 פסוקים, פי שלוש מהפרקים האחרים שבהם 22 פסוקים

ו' נמחר יוסף פי נכמרו רחמינו אל אחיו ויבקש לבכות... כי אִזְכְּרָה קְדָם- אזכור ימים מקדם, ימי תפארתך. וגם הזהוד לציון, השוכנת במזרח. כְּבוֹדְךָ אֲשֶׁר גָּלָה - השכינה, שעל פי המדרש, גלתה עם ישראל. וְנוֹד אֲשֶׁר חָרַב- המקדש שחרב. וְיָמֵי יִתְנַנֵּי עַל כְּנָפֵי נְשָׂרִים - עפ"י הדימוי של הוצאת בני ישראל ממצרים בידי ה' (שמות יט, ד): אַתֶּם רִאֲיֶתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם וְאִשָּׁא אֶתְכֶם עַל כְּנָפֵי נְשָׂרִים וְאָבֹא אֶתְכֶם אֵלָי. עַד אֲרוּהָ בְדַמְעָתִי עֲפָרְךָ וְיִתְעַרְבּ - כאשר אשק את אדמתך, דמעוטי יתערבו בעפרך. דַּרְשֵׁתִיךָ- אותך אני מבקש ואלייך אני מיחל. וְאִם מִלֶּבֶךְ אֵין בָּךְ - גם אם מלכך אינו מצוי בתוכך - הן השכינה והן מלכות דוד. וְאִם בְּמִקוֹם צָרִי גִלְעָד - עפ"י חז"ל צרי הוא מין שרף שנוטף מעצי הקטף ושימש לרפואה. עץ קטף מזהה עם הלבנה הרפואי וגדל כנראה בארץ הגלעד. המשורר מעמיד כאן דימוי של חיים מול מוות - גם אם במקום תרופות המחיות את האדם... נֶחֱשׁ שָׁרְךָ וְגַם עֲקֵרְב - מצויים בעלי חיים ארסיים הגורמים למוות... הֲלֹא אַתְּ אֲבַנְיָךְ אֲחִינוּ וְאִשְׁקֶם - בכל זאת ואף על פי כן אני נכסף להגיע אלייך, לנשוק באהבה לאבנייך החרבות. וְטַעַם רְגֵבְךָ לִפִּי מִדְּבַשׁ יַעֲרֵב - עפרך יהיה לי טעים יותר מאשר דבש.

מספר האגדה

פסיקתא רבתי כו, ותלמוד בבלי, מסכת תענית, דף כט, עמוד אמדרש איכה רבה, פתיחתא, לדפיוש רש"י לירמיה לט, ד.

"ותבא העיר במצור... ויחזק הרעב בעיר" (מלכים ב, כה, ב-ג) - והיו בנות ציון מתחפרות בשקקים והיו רואות אלו את אלו.

זאת אומרת לחברתה: למה לצאת לשוק? שלא יצאת לשוק מימך. והיא עונה ואומרת לה: מכסה אני ממך! קשה היא מפת הרעב, איני יכולה לסבל. והן אוחזות זו בזו וחוזרות ומבקשות בתוך העיר ואינן מוצאות, והיו מנפפות את העמודים ומתות עליהם בראש כל פנה ובניהן, וינקי חלבו, היו מהלכים על ידיהם ועל רגליהם, כל אחד ואחד מכיר את אמו, והוא עולה ונוטל את דדה ונותנו בפיו, שמה ממש לו חלב, והוא אינו מושך ונפשו מטרפת - והוא מת אל חיק אמו. באותה השעה אמר המקום לירמיהו: קום לך לענותות וקח את השדה מאת חנמאל דודך. פון שיצא ירמיהו מירושלים, ירד מלאך מן השמים ונתן רגליו על חומות ירושלים ופרצן. קרא ואמר: בואו השונאים ויפנסו לבית שאדונו אינו בתוכו ויבאו אותו ויחריבוהו, ויפנסו לפרץ, שהשומר הניחו והלך לו, ויקצצו את גפניו; שלא תהיו משתבחים ואומרים: אתם כבשתם אותה, - קריה כבושה כבשתם, עם הרוג הרגתם, בית שרוף שרפתם. באו השונאים וקבעו בימה שלקם בהר הבית, ועלה להם מקום שהיה המלך שלמה יושב שם ונוטל עצה מן הזקנים היאך לשלל בית המקדש; שם ישבו השונאים ונטלו עצה היאך לשרף בית המקדש; עד שנמלכו ביניהם, נטלו עיניהם והנה ארבעה מלאכים יורדים ובגדם ארבעה לפידים של אש ונתנו בארבע זוויות של היכל ושרפו אותו.

כשראה כהן גדול שגשרף בית המקדש, עלה לראש גגו של היכל ועמו פתות פתות של פרחי כהנה ומפתחות היכל בידיהם. אמרו: 'ירבנו של עולם! הואיל ולא זכינו להיות גזברים נאמנים לפניך - הרי מפתחות של ביתך מסורים לך?' - וזרקום פלפי מעלה. יצאה כמין פסת ד' וקבלתם.

יצא כהן גדול לילך לו. תפשו אותו שונאים ונשטו גוינתו אצל המזבח, מקום שהיה מקריב את התמיד. יצאה בתו בורחת וצונחת: "אוי לי, אבא, חמדת עיני! תפשו אותה ונשטוה וערבו דמה בדם אביה. כשראו הפהנים והלויים שגשרף בית המקדש, נטלו את הפגורים ואת החצוצרות ונפלו באש ונשרפו. כשראו הגתולות, שהיו אורגות בפרכת, שגשרף בית המקדש נפלו באש ונשרפו.

דברים - אני יודע!

א. בפרשה, משה אומר 'איכה אשא לבדי טרחם ומשאכם וריבכם' (א, י"ב). בהפטרה, ישעיהו אומר 'איכה הייתה לזונה קריה נאמנה'. במגילת איכה (שנתחברה ע"י ירמיהו הנביא) נאמר 'איכה' בתחילת פרקים א', ב' ו-ד' ובפסוק השני בפרק ד'.

ב. בפסוקים הראשונים כתוב שמשה דבר לישראל 'במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין תופל ולבן וחצרו ודי זהב, אחד עשר יום מחורב דרך הר שעיר עד קדש ברנע'. רש"י מסביר שאין אלו מקומות באמת, אלא תוכחה על עוונות שעשו בעבר ונרמזים במילים אלו. הרשב"ם מפרש שאלו מקומות ממש, וכדרך התורה במקרים נוספים לכתוב מקום מסוים ואת המקומות שסביבו כדי לציין את המיקום המדויק. אונקלוס מתרגם כפירוש רש"י.

ג. 'הבו לכם אנשים חכמים ונבונים וידועים לשבטיכם ואשימם בראשיכם'. המילה 'ואשימם' לפי גרסתנו כתובה עם האות י', ולפי גרסת רש"י כתובה ללא י'. רש"י דורש את המילה לפי הכתיב- 'ואשמם בראשיכם (-האשם שלהם בראשיכם). 'למד שאשמותיהם של ישראל תלויות בראשי דייניהם, שהיה להם למחות ולכוון אותם לדרך הישרה'.

ד. רש"י מחשב שזמן הליכת ישראל מחורב לקדש ברנע הייתה בשלושה ימים בלבד. מיציאתם מחורב עד שהגיעו לקדש ברנע היו ארבעים יום, אך לא הלכו בכל ארבעים יום אלו שהרי שלושים יום עצרו וחנו בקברות התאוה, ושבעה ימים עצרו וחנו בחצרות, ונמצא שזמן ההליכה הוא שלושה ימים בלבד. זהו נס גדול, כי בד"כ הליכה כזו אורכת אחד עשר ימים.

ה. רש"י דורש שהדוגמא המיוחדת במילה 'דבורים' מלמדת שגם האמוריים שהכו את ישראל מתו, כמו הדבורה שמתה כשהיא עוקצת את האדם.

ו. א- בספר במדבר, לאחר חטא המרגלים והעונש שיישארו במדבר ארבעים שנה נאמר לישראל לפנות למדבר במקום לארץ ישראל 'פנו וסעו לכם המדבר דרך ים סוף' (במדבר י"ד, כ"ה).

המשך בעמודה ימנית

ספורים לשבת

חסיד אחד בא עם אשתו לפני רבי משה מקוברין, וביקש להתגרש. האישה הקפיד, כמנהג החסידים, שלא לאכול בפסח 'מצה שרויה', שנרטבה במים או במשקה אחר. אולם האישה לא הסכימה להקפיד על מנהג חסידי זה והכשילה אותו באכילת מצה שרויה. הרבי לא נענה לבקשתו של החסיד, וגזר עליו להשלים עם זוגתו. וכך סיפר הרבי לאותו חסיד:

'יודע אתה כי מורנו הרבי מאפטא היה מקפיד מאוד לאכול בפסח רק 'מצה שמורה' – מצות מהודרות שהקמח שממנו נוצרו נשמר בקפדנות בשמירה מיוחדת עוד משעת הקצירה של החיטים, כדי שלא יבוא במגע עם מים ויחמיץ. מצותיו המהודרות של הרבי היו נאפות במיוחד בערב החג, והן נשמרו עטופות במפה בביתו. פעם אחת, בערב הפסח באו גבאי צדקה לבקש מצות בשביל עניי העיר. הרבנית, שהיתה טרודה בעיסוקיה לקראת החג, נתנה להם בלי משים את המצות השמורות המיוחדות לבעלה הרבי. רק לאחר זמן מה ראתה מה קרה, והנה המצות אינן. נבהלה הרבנית ולא ידעה מה לעשות וכיצד תאמר זאת לבעלה. לבסוף, לקחה מצות פשוטות שאינן 'שמורות', הניחה אותן בתוך המפה, במקום המצות המהודרות, ולא גילתה לבעלה שכך עשתה. כך ערך הרבי מאפטא את הסדר עם מצות פשוטות, שאינן שמורות. לאחר חג הפסח בא גם אל הרבי מאפטא זוג נשוי. גם במקרה זה רצה האישה לגרש את אשתו בגלל שזו סירבה לבשל לו מאכלים שאינם מכילים 'שרויה'. אז קרא הרבי מאפטא לאשתו הרבנית ושאל: 'אמרי לי את האמת, אילו מצות הגשת לשולחן בליל הסדר? שתקה הרבנית ולא ידעה מה לומר. אינך צריכה לחשוש, הרגיע אותה הרבי, 'אמרי לנו'.

'הגשתי מצות פשוטות', השיבה לבסוף האישה.

כששמע זאת, פנה הרבי מאפטא אל האישה ואמר לו: 'אתה רואה, בני? אני ידעתי כי מונחות לפני מצות פשוטות בליל הסדר, אך התנהגתי כאילו איני יודע זאת, כדי לא לבוא לידי 'קפידה', לכעס ומריבה. ואתה רוצה לגרש את אשתך רק בגלל מנהג חסידים?'

כך פייס אותם הרבי מאפטא, והם חיו מאז בשלום."

בסיפור זה פייס גם רבי משה מקוברין את הזוג שבא לפניו, והם שבו לביתם בשלום.

לה אָמַר הַ צְבָאוֹת צוֹם הַרְבִּיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הָעֶשְׂרִי יְהִי לְבֵית יְהוּדָה לְשָׁשׂוֹן וְלִשְׂמֵחָה וְלִמְעֻדִים טוֹבִים וְהָאֵמֶת וְהַשְּׁלוֹם אָהֲבוּ.

שבת שלום

מורשת עדי

עלון בית-הכנסת בעדי

עלון 700 פרשת ואתחנן טז אב תשפב 13 אוגוסט 2022

לע"נ משה בן חיה נלב"ע כ"ה אב, חיים בן שמחה י"ג אלול, משה בן אריאלה תשרי, מאיה חיה בת שושנה, כ"ה תשרי, חיים בן יעקב א אדר, גילה פירחה בת גרציה י"ח תמוז, ברויה בת חנה כ תמוז, חנה בת מסעודה כג בתמוז, תנצב"ה
 לרפואת: אסתור בת רחל, עפר בן הניה, רחל בת יהודית-דודי, מרי בת רחמה, יהודה יצחק בן איריס, יעקב בן סימי, שמחה בת כוכבה, ניר בן שמחה, גל בן רחל, אברהם בר אב, נעמה בת מירב, מירב בת מרים

הסבוע בדברי הימים

כניסת שבת: 1859 צאת שבת 2006

טז אב ה'תרמ"ה – נפטר הנדיב משה מונטיפיורי, מיוזמי היציאה מחומות ירושלים (הרחבה תשפ"א – מפקדי משה מונטיפיורי).

יז אב תחילת מאורעות תרפ"ט - 19 יהודים נרצחו ע"י ה מוסלמי ממוש בסכינים שיצא משער שכם והסתער על השכונות היהודיות בירושלים (ראה תשע"ו)

יח אב ה'תרפ"ט - שיאם של מאורעות תרפ"ט (הרחבה תש"ע). ה'תשט"ז - מצרים מלאימה את תעלת סואץ ואוסרת על אוניות ישראליות לעבור בה

יט אב ה'תשי"ד - אנשי הלח"י עורכים ניסיון התנקשות בחייו של הנציב העליון, הרולד מקמייקל (הרחבה תש"פ). ה'תשי"ד – נפטר ר' שמעון שלום קאליש, האדמו"ר מאמשינוב (ראה הרחבה תש"ע). נטמן בבית העלמין העתיק בטבריה

כ אב ה'תרצ"ח - היישוב בית יהושע עולה על הקרקע במבצע "חומה ומגדל". ה'תש"ד נפטר רבי לוי יצחק שניאורסאהן (הרחבה עלון תש"ע)
 ה'תשס"א - 15 הרוגים וכ-130 פצועים בפגיעה התאבדות במסעדת סבארו בירושלים. ה'תשס"ו - הפסקת האש שמביאה לסיימה של מלחמת לבנון השנייה.

כא אב ה'תרע"ח – נפטר ר' חיים סולובייצ'יק (הרחבה תשס"ט), מהגדולות שבדמויות הרבניות במאה ה-20 ואבי שיטת בריסק בלימוד התורני.
 ה'תשי"ז – נפטר הרב אהרן רוקח, האדמו"ר הרביעי בשושלת בעלזא ה'תשס"ג - פיגוע בקו 2 בירושלים: 23 הרוגים. תשס"ה - נפטרה מפציעה ילנה בוסינובה שהציתה את עצמה במחאה על "תכנית ההתנתקות" (ראה תשע"ח)

כב אב ה'תשי"ב - יאנוש קורצ'אק ותלמידיו נשלחו למות למחנה ההשמדה טרבלינקה. ה'תשי"ב - הוצאו להורג 13 הרוגי המלכות בבריה"מ (הרחבה תשע"ט). ה'תשי"ט - ארונו של בנימין זאב הרצל מובא לקבורה בירושלים, על ההר אשר ישא מאז את שמו - הר הרצל. ה'תשס"ב - מטען חבלה מתפוצץ בקפיטריית פרנק סינטרה באוניברסיטה העברית בהר הצופים בירושלים. תשעה הרוגים וכ-80 פצועים. ה'תשמ"ז – נפטר שייקה אופיר, שחקן, פנטומימאי וקומיקאי

ואתחנן – מי יודע ?

<https://teman.org.il/content/9938>

1. משה רבנו התפלל ---- תפילות כנגד 'ואתחנן'.
2. רש"י ג' כ"ה- ההר הטוב זו ---- והלבנון זה ----.
3. רש"י ד' ב' – לא תוסיפו.... ולא תגרעו" – מה מלמד הפס"י?
4. רש"י ד' כ"ה – רמז שיגלו לסוף – שנים כמניין 'ונושנתם'.
5. פסוקים רבים מהפרשה משמשים בתפילות: א. ד' כ"ה לקריאת התורה ב-- ב. ד' ל"א כפתחה לתפילות - ג. ד' ל"ה להוצאת -- ד. ד' ל"ט לתפילות-- ל--שבסוף התפילה.
6. רש"י ד' מ"א – "אז יבדיל" – 'אמר משה ---- שאפשר לקיימה אקיימנה'.
7. ד' מ"ג – מה הן שלוש ערי המקלט בעבר הירדן המזרחי?
8. נא למיין – אלו פסוקים נאמרו בעשרת הדברות שבפרשת יתרו ואלו בפרשתנו?: א. שמור את יום השבת ב. על כן ברך ה' את יום השבת ג. לא תחמוד בית רעך ד. ולמען ייטב לך ה. ולא תתאוה בית רעך ו. ולא תענה ברעך עד שקר
9. רש"י ה' י"ט – "ולא יסף" – מלה והיפוכה – עפ"י התרגום: ולא ----; דבר אחר: לא ----.
10. ו' ד' – אם נצרף את שתי האותיות המודגשות של 'שמע' ושל 'אחד' נקבל את המלה ----.
11. שבת זו נקראת ע"ש תחילת ההפטרה מישעיה פ"י --.
12. איזה ישוב קרוב ל"ים לקוח מההפטרה ?
13. ז' ו' – כיצד מתרגם אונקלוס את הביטוי 'עם סגולה'?

פרשת ואתחנן

הפרשה ה-45 בתורה וה-2 בחומש דברים. מתחילה בפרק ג' פסוק כג ומסתיימת בפרק ז' פסוק יא. נכתבת ב-249 שורות בספר תורה ויש בה 21 פרשיות (מיקום 7), מתוכן 5 פרשיות פתוחות ו-16 סתומות. בפרשה 122 פסוקים (מיקום 17) 1878 מילים (מיקום 10) ו-7343 אותיות (מיקום 10). לפי ספר החינוך יש בפרשת ואתחנן 12 מצוות (מיקום 15), מתוכן 8 מצוות עשה (מיקום 11) ו-4 מצוות לא תעשה (מיקום 17). קריאת "לוי" בפרשת ואתחנן ארוכה מאד. הקריאה עוסקת באזהרות על עבודה זרה ומזכירה מאד את החלוקה בפרשת כי-תשא בו הקריאה עוסקת במעשה חטא העגל. גם כאן משייכים את הקריאה לשבט לוי שלא חטאו בפרשת העגל. משה מסיים את ה"נאום הראשון" שנשא לפני מותו ("הנאום ההיסטורי") ופותח ב"נאום השני" ("נאום המצוות"). בסיום הנאום הראשון מובא האיסור על משה להיכנס לארץ והעברת ההנהגה ליהושע ואזהרה על שמירת המצוות והזכרת מעמד הר סיני. משה מזכיר את העם שאם לא ישמרו את המצוות יתחייבו גלות. מופיע מושג התשובה. מוזכרים הנסים שעשה הקב"ה לישראל ומשמעותם הדתית. בין הנאום הראשון ותחילת הנאום השני מסופר על הבדלת מושב ערי מקלט בעבר הירדן המזרחי. בנאום השני - נאום המצוות מובאים: חזרה על עשרת הדברות, פרשת שמע ישראל - יסודות האמונה וזכירתם, אזהרה על השמדת עבודת האלילים בארץ פרשת ואתחנן נקראת בשבת שאחרי תשעה באב, והפטרתה "נחמו" ראשונה בשבע הפטרות מנבואות נחמה, שבע דנחמתא, מישעיהו פרק מ', מפסוק א עד פסוק כו על שם פתיחתה, "נחמו נחמו עמי יאמר אלהיכם".

על הפרשה

דוד נתיב מרצה לתנ"ך במכללת הרצוג- גוש עציון: הפטרת ואתחנן

14. מי מרבותינו יצאה נשמתו ב'אחד'? איזה ישוב נקרא ע"ש?
למתקדמים

1. ראב"ע ג' כ"ד – לשם מה נכתבו הפסוקים האחרונים בפרק ג'?
2. ד' כ' – מדוע מכנים את מצרים 'כור הברזל'?
3. ד' ל' – כיצד מתרגם אונקלוס את 'יצר לך', ואיזו מלה דומה מצוייה בעברית?
4. רבנו בחיי ד' מ"ג – מדוע נקבעה עיר המקלט הראשונה דווקא אצל ראובן?
5. נא לקרוא ד' מ"ד ולהשלים דברי חז"ל: 'זכה (האדם) נעשית לו התורה -- חיים, לא זכה -- נעשית לו -- מיתה'.
6. 'ולמה נאמרו עשרת הדברות ביחיד? שכל אחד ואחד מישראל צריך לומר: ---- ניתנו הדברות'.
7. ראב"ע ה' ד' – כיצד הוא מסביר את הביטוי: "פנים בפנים"?
8. ר' יהודה הלוי בספר ה'כוזרי' אומר: 'לפיכך עשרת הדברות פותחים ב"אנכי... אשר הוצאתיך מארץ מצרים", ולא ב"אנכי... אשר בראתי את השמים ואת הארץ" – משום שאת בריאת ----- ו----- לא ראתה עין אדם, ואילו ----- היתה לעיני ששים ריבוא'.
9. רש"י ה' ט"ז – מנין לו לרש"י שגם מצוות כיבוד אב ואם נאמרה במרה?
10. ר' יצחק אברבנאל מעיר שבדברות האחרונים נוספו 'ווי"ם' כדי להדגיש שלא די להתרחק מעבירה אחת אלא יש להתרחק מכל העבירות, ועל כך אמרו חז"ל: כיוון שעבר אדם עבירה ושנה בה נעשית לו כ-----.
11. "שמע ישראל" – הרמב"ם בפתחת 'משנה תורה' כותב: 'יסוד היסודות ועמוד החכמות שיש שם ---- ראשון, והוא ממציא כל נמצא, וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם, לא נמצאו אלא מאמיתת המצאו'.
12. רש"י ו' ה' – "ובכל מאדך" – שני פירושים: א. בכל ----- ב. בכל ----- ו----- וכו'.
13. רש"י ו' ז' – 'בניך' אלו ה-----, שנאמר: "----- אתם לה' א-להיכם".
14. 'אור החיים' ז' ט' – רבותינו ז"ל אמרו שלעושים מ----- לאלף דור, ולעושים מ----- אלפים, כאמרו (שמי' כ' ו'): "ועושה חסד לאלפים לאוהביו" וגו'.
15. 7 השבועות שבין ט' באב לראש השנה נקראים: שבע ד-----.
16. ר' שלמה הלוי אלקבץ שכתב את 'לכה דודי', שאל ביטויים רבים וחלקי פסוקים מההפטרות של 'שבע דנחמתאי' הלקוחות מפר' מ' ואילך בספר-----.
17. ז' י"א – "אשר אנכי מצוך היום לעשותם" – אמר ר' יהושע בן לוי: 'היום לעשותם (את המצוות) ומחר (בעוה"ב) לקבל -----'.

ואתחנן עשרת הדיברות

פרופ' יונתן גרוסמן

שיעורנו השבוע מבקש להמשיך את הדרך הלימודית שבה פתחנו בשיעור שבוע שעבר (פרשת דברים). שם השווינו בין סיפור שני מאורעות היסטוריים על ידי משה לדרך תיאור המאורעות של הכתוב קודם לכן. ראינו שני עקרונות שבגללם משנה משה את פרטי הסיפור:

- א. לגבי תיאור מינוי השופטים בעם ישראל אמרנו, כי השתנו בפועל פרטים מסוימים מזמן ההתרחשות, ומשה מתייחס גם אליהם, ועל כן תיאורו את מינוי השופטים שונה במעט מהתיאור המקראי של הסיפור.
- ב. בתיאור חטא המרגלים העלינו את האפשרות כי יש למשה מגמה מסוימת באזכור המאורעות, ובשל מגמה זו הוא מדגיש פרטים מסוימים ומשמיט אחרים.

בשיעור השבוע נתמקד באחת הכפילויות הידועות והמדוברות -

היא תמיד בשבת שלאחר ט באב וקוראים בה בספר ישעיהו בפרק מ. פתיחתה במילה "נחמו" אף נתנה לשבת את שמה המיוחד "שבת נחמו". השבת היא הראשונה ב"שבעה דנחמתאי", שבע שבתות רצופות בהן מפטירין בפרקי הנחמה בספר ישעיהו. כיון שאין אמירה מפורשת בפרקים אלה על מועד השמעתם, קשה לדעת בוודאות מתי ובאיזה הקשר הושמעו. הפטרת "נחמו", והפרקים שאחריה - מהם נלקחו ההפטרות הנוספות של "שבעה דנחמתאי", מופיעים לאחר הפרקים המתארים את כשלונו המצור האשורי על ירושלים בימי חזקיהו. יתכן שיש בכך רמז על הרקע להשמעתם. מלכות ישראל גלתה, וזו היתה מכה קשה לעם ישראל. מלכות ישראל השתרעה על שטח שהיה גדול משטחה של מלכות יהודה. גם אוכלוסייתה של מלכות ישראל היתה גדולה יותר. חורבן בהיקף כזה לא היה מאז הגיע העם לארץ בימי יהושע. הסיכוי לתיקון השבר היה גדול נוכח מפלת אשור בשערי ירושלים, שנים ספורות לאחר חורבן מלכות ישראל. חז"ל תיארו ימים אלה של חזקיהו מלך יהודה: "בקש הקב"ה לעשות חזקיהו משיח וסנחריב גוג ומגוג...". אלא שחזקיהו לא השכיל להתרומם נוכח אירועים כבדי משקל אלה. נבואות הנחמה שהושמעו ביהודה וירושלים על ידי ישעיהו על רקע זה, הושמעו קודם כל לשעתן ולמקומם: כדי לעודד את העם ולחזקו כאשר הוא ניצב נוכח אירועים הרי גורל. כדעבד, כאשר נבואות נחמה אלה לא התקיימו במלוא היקפם, הם הפכו בסיס לתיאור הגאולה השלמה, שאנו מקווים ומאמינים כי ימינו הם ראשית התממשותם. ההפטרה פותחת בקריאתה ה לנביאיו לנחם את עמו: "נחמו נחמו עמי", "דברו על לב ירושלים" - פייסו אותה ועודדו אותה נוכח חוויית הכמעט חידלונו, שירושלים ומלכות יהודה עמדה בה. כל זאת, לאחר שמלכות ישראל חרבה וגלתה, היה צורך ליצור וודאות בגאולה. לדבר על לב העם ולצקת בו תחושה: יהיה אשר יהיה - עם ישראל לא יעלם והוא יגיע בסופו של דבר לחזון אחרית הימים.

מצב בהפטרה: וודאות בגאולה

הרעיון המרכזי העובר כחוט השני לאורך ההפטרה הוא: אפסות האדם לעומת נצחיות ה' ודברו. "כל הבשר - חציר... ודבר א-הינו יקום לעולם", "כל הגוים כאין נגדו", "ואל מי תדמינוי ואשוה, יאמר קדוש". על כך, נסיונות העמים השונים להעמיד אלטנטיבה אלילית לאמת הא-הית לא תצלח. האדם ויצירותיו הם בני חלוף. ה, בורא העולם ומנהיגו, הוא שקובע את מהלך ההסטוריה. ועל כך: קריאתו לנחמת עמו וגאולתו היא אמת מוצקה, שאיש לא יוכל לערער אותה. זו הוודאות בגאולה, העוברת כחוט השני לאורך כל הגלויות. והיא חוזרת ומהדהדת בכל בתי הכנסת בכל מקום ובכל זמן בשבת שלאחר ט באב. אמת גדולה זו היא שמפעמת בלבם של ישראל, והיא המשמשת כדלק לגאולת ישראל גם בימים האפלים ביותר. "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה". לא פעם אני מהרהר על מחשבות שליוו את קוראי הפטרת "נחמו" בתקופות שונות ובמקומות שונים. למשל: בסיביר, במחנות השמדה, במסעי הצלב, בגלות בבל, בכל חלקי הגלובוס אליהם הגיעו יהודים בתקופות שונות...

האם התייחסו אל דברי הנביא כהזויים? מה חשו?

קריאה מתמידה רבת שנים זו היא הנדבך הראשון של הגאולה. ואנו, שקוראים את דברי הנבואה במרחבי ארץ ישראל, צריכים להתחבר לקריאה עוצמתית זו ולחוש את זוהרה של קריאתנו כחוליה בשרשרת הדורות, מאז ימיו של ישעיהו - דרך כל התחנות בדרך - ועד היום.

מתוך **גליונות נחמה** <https://www.nechama.org.il/pages/430.html>: "נְחָמוּ נְחָמוּ" - ויקרא רבה, **צו פרשה י' (ב)**: "...אמר ישעיה: מטייל הייתי בבית תלמודי ושמעתי קולו של הקב"ה אומר **ישעיהו י'**: את מי אשלח ומי ילך לנו. 'שלחתי את מיכה והיו מכין אותה, הדא הוא דכתיב מיכה ד': שבת יכך על הלחי; שלחתי את עמוס והיו קורין אותו פסילוס (=קטוע בלשונו), דאמר ר' פנחס: למה נקרא שמו עמוס? שהיה עמוס בלשונו. מעתה - 'את מי אשלח ומי ילך לנו?' ואומר: 'הנני שלחני!' אמר לו הקב"ה: 'ישעיה! בני טרחנים הם, סרבנים הם, אם אתה מקבל עליך להתבנות וללקות מבני - אתה הולך בשליחותי, ואם לאו - אין אתה הולך". אמר לו: "על מנת כן ישעיהו ג': גוי נתתי למכים ולחיי למורטים", ואיני כדאי לילך בשליחות אצל בניך". אמר לו הקב"ה תהילים מ"ח: "ישעיה! אהבת צדק ותשנא רשע על כן משחך אלוקים אלוקים שמן ששון מחבריך: '!

עשרת הדברים. דומני שכאן נצטרך לסלול עיקרון נוסף שעל פיו מחליט משה להדגיש פן מסוים ולהתעלם מאחר.

בשלושת הדיברות הראשונות (אנכי ה' א-להיך; לא תעשה לך פסל; לא תשא את שם ה') איננו מוצאים הבדלים כלל בין הנוסח הכתוב בפרשת יתרו לבין הנוסח שאותו מצטט משה בפרשתנו. בדיברות אלו משה מצטט באופן מדויק את דברי ה'.

הבדלים קטנים מאוד, שאינם בעלי משמעות מיוחדת, מופיעים בדיברה החמישית - כבד את אביך ואת אמך. משה מוסיף: "כאשר צוך ה' א-להיך" וכמו כן מוסיף: "ולמען ייטב לך" (ולא רק "למען יאריכון ימך"). כאמור, שני הבדלים אלו אינם משמעותיים. התוספת הראשונה באה להזכיר כי משה אינו אלא מצטט את דברי ה' שנאמרו זה מכבר וכי אין כאן דיבור חדש. ממש כשם שלפני שני משפטים בשיעור זה כתבתי: 'כאמור'.

גם להבדל השני אין לייחס משמעות מיוחדת ברובד הפשט. זוהי תקבולת נפוצה, שבאמצעותה מבקש משה לחדד את השכר הטוב הטמון למי שיכבד את הוריו. אין כאן שינוי בתפיסה או בדיון, אלא רק המשך הכיוון שהופיע כבר בירתו - לא רק שהאדם יחיה חיים ארוכים, יהיו אלה גם חיים טובים.

כך גם אין לתמוה על תוספת ו' החיבור בדיברות השביעית והשמינית (ולא תנאף, ולא תגנב). יש לזכור שמשה מבקש לומר לעם את **התכנים** שאותם אמר ה' לעם בהר סיני. הוא אינו מחויב לציטוט מדויק של המילים, אלא לרעיונות ולדינים. תוספת ו' החיבור אינה אלא שגרת לשון, וגם אם ה' לא התבטא בצורה זו, יש לו למשה הזכות לומר זאת כך (ברצוני להדגיש כי אני מדבר ברובד לימוד פשט הכתוב. גישתו של ר' עקיבא במדרשי ההלכה היא כי ניתן ללמוד גם מייטור או מתוספת של ו' מעין זו הנידונה).

שינויו של משה בניסוח הדיברה התשיעית יכול להתפרש לכיוונים שונים. במקום: "לא תענה ברעך עד שקר" (המופיע בירתו) אומר משה: "לא תענה ברעך עד שוא". מה משמעות החילוף בין "עד שקר" ל"עד שוא"? האם שני הביטויים מכוונים לאותה התופעה של עדות שקר בבית משפט או שמא הם מכוונים לשתי תופעות שונות: רמב"ן במקום (בפירושו **לדברים ה', טז** (מבין כי ישנה תוספת מיוחדת בדברי משה: "וביאר יולא תענה ברעך עד שוא", לאסור להעיד על חברו אפילו דבר שאינו כלום ולא יתחייב בו כלום בבית דין, כגון שיעיד: אמר פלוני ליתן לזה מנה ולא קנה מידו, כי שוא - דבר בטל".

על פי דברים אלו, איסור 'לא תענה ברעך עד שקר' אוסר עדות שאינה נכונה המזיקה (גופנית או כלכלית) לאדם שעליו מעידים, ואילו איסור 'לא תענה ברעך עד שוא' אוסר כל עדות שאינה נכונה, בין אם עדות זו מזיקה ופוגעת באדם הנידון ובין אם לאו.

ניתן כמובן גם לטעון כי משמעות המילה "שוא" אינה רק 'לחינם', אלא היא יכולה לשמש גם כמקבילה ל"שקר", ואז משה אינו משנה מאומה אלא רק מגוון את דיבורו. כך נראה ממקומות אחרים שבהם ברור כי פירוש 'שוא' הנו 'שקר'. כך למשל מתבטא יחזקאל: "חזו שוא וקסם כזב" (י"ג, ו); "יען דברכם שוא וחזיתם כזב" (י"ג, ח). גם בתהילים מצאנו תקבולות דומות המרמזות לפירוש המוצע למילה 'שוא': "כי פסו אמונים (-דוברי אמת) מבני אדם, שוא ידברו איש את רעהו, שפת חלקות" (י"ב, ב-a); "אשר פיהם דבר שוא, וימינם ימין שקר" (קמ"ד, ח).

בין כך ובין כך, איננו עומדים בפני שינוי משמעותי היכול לרמוז על כיוון אחר שאותו מבקש משה להדגיש.

בניגוד לכל הדוגמאות הללו, כשאנו באים לבחון את מצוות השבת אנו נתקלים בשני ציוויים שונים לחלוטין, או ליתר דיוק, בשני טעמים שונים, הבונים ממילא שבת אחרת.

בפרשת יתרו קראנו **שמות כ', ז-י**: "זכור את יום השבת לקדשו. ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך. ויום השביעי שבת לה' א-להיך, לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך ובהמתך וגרך אשר בשעריך. כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בם וינח ביום השביעי על כן ברך ה' את יום השבת ויקדשהו".

הטעם המופיע בפרשת יתרו לקיומה של השבת ולשמירתה הוא

'אהבת צדק' - אהבת לצדק את בני, ותשנא רשע' - ששנאת מלחייבן, 'על כן משחך... מחברידך, מהו 'מחברידך? כל הנביאים קיבלו נבואות

נביא מנביא: במדבר י"א ויאצל מן הרוח אשר עליו מל"ב י"ג: "נחה רוח אליהו על אלישע" - אבל אתה מפי הקב"ה: ישעיהו ס"א א רוח ה' עלי, יען משח ה' אותי לבשר ענוים, "חיך שכל הנביאים מתנבאים נבואות פשוטות ואתה נחמות כפולות: ישעיהו נ"א " עורי! עורי!" "התעוררי, התעוררי", "אנכי אנכי הוא מנחמכם" ישעיהו מ: נחמו נחמו. " **ראב"ע**: וטעם פעמים - דרך מהירות, או רגע אחרי רגע. **רד"ק**...: והכפל לחזק.

ר' שלמה בן יצחק מריני, ספר תיקון עולם (על ישעיה): וטעם הכפל, כי הנה יש גלות ישראל וגלות שכניה, ועל זה יש לנו להצטער יותר, על שמו הגדול המחולל בגויים, ועל כן נקוה ליום הישועה, בעבור שאז יתקדש שמך בכל העולם, וזהו שאמר 'נחמו' בעבור ישועת ה' שיתקדש שמו בעולם, 'נחמו' על גאולת עצמכם.

עוד: ישועת ישראל תהיה כפולה: גאולת גופם וגאולת נפשם. כי מלבד היותנו סובלים עול גלות וצרות רבות, אנו מצטערים על שאין אנו יכולים לקיים רוב המצוות ולעבוד את ה' כהוגן בארצות הגויים. ומזה הצד הוכפל הגאולה גם כן, כי אז נעבוד את ה' כראוי.

ואני הקטן, בעקבות הגדולים למעלה מבקש להוסיף: כפל "נחמו נחמו" - שהרי משני חורבנות ושתי גלויות ננוחם כמו שנאמר פימי צאתך מארץ מצרים ארצנו נפלאות מיכהו טו לכן הנה-גמים באים, נאם- ה'; ולא-נאמר עוד חי-ה', אֲשֶׁר הֶעֱלָה אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. טו כי אם-חי ה', אֲשֶׁר הֶעֱלָה אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ צָפּוֹן, וּמִכַּל הָאָרְצוֹת, אֲשֶׁר הִדְיָחָם שָׁמָּה; וְהִשְׁבַּתִּים, עַל-אֲדָמָתָם, אֲשֶׁר נִתְּתִי, לְאֲבוֹתָם ירמיהו טו ד-טו הנה-אֵלֶּה, מִרְחוֹק יָבֹאוּ; וְהֵנְחָה אֵלֶּה מִצָּפוֹן וּמִיָּם, וְאֵלֶּה מֵאֶרֶץ סִינַי. יג רְנֹו שְׁמִים וְגִילֵי אֶרֶץ, יִפְצְחוּ (וּפְצְחוּ) הָרִים רָגָה: כִּי-נָחַם הַיְהוָה עַמּוֹ, וַיְנַחֲמוּ יִרְחָם. ישעיהו מט יב-יג וכן יח שְׂאֵל-סָבִיב עֵינֶיךָ וְרָאִי, כָּל־מַצְבּוֹ בְּאֶרֶץ לֵךְ; חִי-אֲנִי נָאִם-יְהוָה, כִּי כָל־מַצְבּוֹתֶיךָ יִתְקַשְּׁרוּ, כִּפְלָה. כב כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה, הִנֵּה אֲשָׂא אֶל-גּוֹיִם יָדַי, וְאֶל-עַמִּים, אָרִים נָסִי; וְהִבִּיאִי בְּנֵיךָ בְּחָצוֹן, וּבְנִתְּךָ עַל-כִּתְּףִי תִשָּׂאנָה. כגוְהָיוּ מְלָכִים אִמְנֵךָ, וְשָׂרֵי־תִיבֵיךָ מִיְּמִינֶיךָ--אֲפִים אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְךָ, וְעַפְרַיִם רִגְלֶיךָ יִלְחָכוּ; וְיִדְעַתְּ כִּי-אֲנִי ה', אֲשֶׁר לֹא-יִבְשׁוּ קַיְיִ שֵׁם קוֹמֵי אוּרִי, כִּי בָּא אוּרֶיךָ; וּבְכּוֹד יְהוָה, עֲלֶיךָ זָרַח. ב כִּי-הִנֵּה הַחֹשֶׁךְ יִכְסֶּה-אֶרֶץ, וְעֶרְפֶּל לְאֲמִים; וְעֲלֶיךָ יִזְרַח ה', וּבְכּוֹד עֲלֶיךָ יִרְאֶה. ג וְהִלְכוּ גוֹיִם, לְאוּרֶיךָ; וּמְלָכִים, לְנֹגַהּ זָרְחָךָ. ד שְׂאֵל-סָבִיב עֵינֶיךָ, וְרָאֵי--כָּל־מַצְבּוֹ בְּאֶרֶץ לֵךְ; בְּנִתְּךָ מִרְחוֹק יָבֹאוּ, וּבְנִתְּךָ עַל-צֵד תִּשָּׂאנָה. כאמור בתורת משה דברים ל: ג וְשָׁב ה' אֶלְהֶיךָ אֶת-שְׁבוּתֶךָ, וְרַחֲמֶיךָ; וְשָׁב, וְקִבְּצָךְ מִכָּל-הָעַמִּים, אֲשֶׁר הִפְצִיף ה' אֶלְהֶיךָ, שָׁמָּה. ד אִם-יִהְיֶה נִדְחָךְ, בְּקִצְהַ שְׁמַיִם--מִשָּׁם, יִקְבְּצֶךָ ה' אֶלְהֶיךָ, וּמִשָּׁם, יִקְחֶךָ. ה וְהִבִּיאָךְ ה' אֶלְהֶיךָ, אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יִרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ--וְיִרְשָׁתָהּ; וְהִיטְבָךָ וְהִרְבֶּךָ, מֵאֲבֹתֶיךָ. ואם אינכם מאמינים -ראו באור (מ"א: באור) שזרח

עלֵיכֶם פְּסִיקָתָא רַבְתִּי, פְּרַשָׁה לו'. לע"נ חנה בת מסעודה ששנלב"ע בכ"ג תמוז ובתה ברוריה בת חנה, כ' תמוז, תשפ"ב וכל בני ובנות דור הוינו הגבורים, שהלכו לעולמם, שמילאו באומץ לבם את תפקידם היחודי והיחיד בהיסטוריה להגשים את הנבואה בת אלפי השנים, להחזיר את עמם לארצם. תנצב"ה.

מתוך פניני הלכה הרב אליעזר מלמד שליט"א

בשבוע שעבר י - ביעור פירות שביעית השבוע: יא - זמן הביעור ודין מי שלא ביער

זמן הביעור הוא כאשר אותם הפירות כלים מהשדות. כיום שמעטים מכירים את מצב השדות, סומכים על הזמנים שוועדי הכשרות מפרסמים לגבי כל פרי ופרי. אמנם בפועל, פעמים רבות יש ספק אימתי הפירות? כלו ויגיע זמן הביעור, והפתרון לכך, להפקיר את הפירות ביום הראשון שבו יתכן שחל הביעור. וכל הנוטלים מהפירות אחר זמן זה,

יכונו שלא לקנות אותם, וכן יודיעו לשלושה מחבריהם שהפירות הללו שבביתם הם עדיין הפקר וכל הרוצה רשאי לבוא ולקחת מהם. ורק כשיסתיים זמן הספק, יכונו לקנות את הפירות. אמרו חכמים (משנה שביעית ט, ב) שהארץ מתחלקת לשלושה אזורים לענין הביעור: יהודה, עבר הירדן והגליל, וכאשר כלו הפירות האחרונים מהשדות שביהודה, הגיע זמן הביעור של יהודה, למרות שעדיין יש פירות בשדות הגליל (רמב"ם ז, ט). ויש אומרים שגם כל אזור מתחלק לשלושה, ולכל אזור זמן משלו (ר"ש, תוס' פסחים נב, ב, 'עד'). עוד אמרו חכמים, שזמן ביעור התאנים בכל הארץ – בחנוכה של שמינית, תמרים בפורים, ענבים ויין בפסח, וזיתים בשבועות, והכוונה שבערב המועדים הללו זמן הביעור (פסחים נג, א; רמב"ם ז, יא). וכ"כ בספרים רבים למעשה, שזמן ביעור היין בפסח. ורבים תמהו, שכן בפועל הענבים כלים מהשדות בשבט. ולכן למעשה יש לקיים את הביעור מחדש שבט, ולא לכוון לקנות את היין עד פסח. וכן הורו רבותינו הרב ישראלי והרב שפירא.

אמנם בחז"ל כו, ה, כתב שבמצב של ספק בזמן הביעור, יחזור ויפקיר את הפירות בכל יום. אולם דחה את דבריו במנחת שלמה נא, יח. וכ"כ בספר השמיטה ט, יב; שביית השדה יד, לג. ומ"מ גם מחמת ספקות אלו, וגם מחמת דעת הרמב"ם ודעימיה, נכון לכתחילה להזדרז לסיים את אכילת פירות השביעית עד זמן הביעור.

עבר בעל הפירות ובזדון או רשלנות השאיר את הפירות אצלו אחר הביעור, יש אומרים שהפירות נאסרו על כל ישראל באכילה. ויש אומרים שאם ייתן אותם במתנה לחברו, חברו יוכל להפקירם ובכך יהיו מותרים לכולם וזולת זה שלא הפקירם בזמן. והואיל ודין שביעית בזמן הזה מדרבנן, אפשר לסמוך על המקילים. ואם בעל הפירות לא ביער את פירותיו מחמת אונס או שגגה, יש אסורים ויש מתירים, וכיוון שדין שביעית בזמן הזה מדרבנן, יוכל בעל הפירות לסמוך על המקילים ולהפקירם מיד כשיזכר בכך, ואח"כ גם לו יהיה מותר לזכות בהם. יש אסורים את הפירות גם אם לא התבערו מחמת אונס, כ"כ גדולת מרדכי ט; וכן עולה ממחר"ט א, מג, והשלי"ה שער האותיות ק. אולם בספר חרדים פרק ז' למד מדברי הרמב"ן שמותר לבעל הפירות לבערם ולשוב ולזכות בהם. וכ"כ שערי צדק יט, ה, וספר השמיטה ט, י, וכלל בזה גם את מי שלא ידע מתי זמן הביעור (שדומה לשוגג). וכן הורה במנחת שלמה נא, יז. לדעת האסורים גם כאשר הביעור לא נעשה מחמת אונס, אסור גם אם יתן את הפירות במתנה לחברו, כי אסור הפירות הוא עצמו. אבל למתירים באונס, אם לא ביער ברשלנות וזדון, אף שעל בעל הפירות הם אסורים הוא רשאי לתת את הפירות במתנה לחברו, שעליו לא חל הקנס, וחברו יפקיר אותם ואחרי שיהיו הפקר כולם יוכלו לזכות בהם חוץ מבעל הפירות שלא ביערם ברשלנות או זדון (משנה שביעית ט, ט; ירושלמי ט, ו; רש"י, משנה ראשונה, מנחת שלמה נא, יז). יין ארוכים ביעור, מפני שאינם ברשות אדם פרטי אלא מיועדים לחלוקה לכלל הציבור (להלן ח, ב, 3).

בשבע הבא אי"ה: יב – הוצאת פירות שביעית לחוץ לארץ

פיוט

נעמי שמר (13 ביולי 1930, י"ז בתמוז ה'תר"ץ – 26 ביוני 2004, ז' בתמוז ה'תשס"ד), אוהבת ארץ ישראל, תורת ישראל ועם ישראל, שמקורות שירתה שורשיהם באהבתה זו, מתכתבת בשירה, פיוט המובא כאן עם דברי הנחמה שבישעיהו, כמו גם עם הדברים המובאים השבוע בעלון זה, ראה למעלה.

כבר הבאנו בכבר מקצת ממקורות שיריה, כמו "ירושלים של זהב" שכולו מדרשי חז"ל, רבי עקיבא, ר' יהודה הלוי ועוד, כמו "שירת העשבים" שכולה כמיהה לארץ ישראל לפי ר' נחמן מברסלב "כד הקמח (לא תכלה)" שבנבואת אלישע וברכתו לאשה משונם ועוד. באתר "שירונט מובאים לא פחות מ- 262 משירה

נעמי שמר <https://shironet.mako.co.il/artist?type=works&lang=1&prfid=738&page=9> צטטנו

בעבר "מדרש נעמי", חיבורו המדהים של אברהם זיגמן ז"ל, בעצמו מן הפוריים והמקוריים בין כותבי השירים, במיוחד ללהקות הצבאיות ("גשם ראשון", "נחל ערן", "אלעד ירד אל הירדן"), ואיש רדיו, שהוסיף במהלך תשובתו אל תנועת חב"ד עוד ידע רב במקורות היהודיים. בשנת 2009 הוציא בהוצאת יד בן צבי את ספרו הראשון, "מדרש נעמי", בו לקט 108 (!) משירי נעמי שמר והקשרם למקרא, לתנ"ך ולמקורות היהודיים. הספר מביא בפני קוראו את עומק שליטתה במקורות והאפשרויות השונים של מסורת ישראל ועליו העיד זיגמן: "נעמי שמר באה ויוצאת, בקלילות ובחופשיות, במקורות היהודות עולה וצוללת בשכבות השונות בבחינת "תלמיד חכם". היא אינה נרתעת

בריאת שמים וארץ על ידי ה' בשישה ימים. מכיוון שה' שבת ממלאכתו ביום השביעי ובכך קידש אותו, אל לו לאדם לעבוד ביום קדוש ומבורך זה.

בניגוד גמור לכך אנו קוראים בפרשה שלנו **דברים ה, יא-ד**: "שמור את יום השבת לקדשו כאשר צוך ה' א-להיך. ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך. ויום השביעי שבת לה' א-להיך לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך ושורך וחמורך וכל בהמתך וגרך אשר בשעריך למען ינוח עבדך ואמתך כמוך. וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויצאך ה' א-להיך משם ביד חזקה ובזרע נטויה על כן צוך ה' א-להיך לעשות את יום השבת". על פי נאום משה מטרת השבת הנה מטרה סוציאלית. פעם בשבוע יש לאפשר מנוחה לפועלים העובדים קשה במשך כל השבוע. וזאת לא רק לפועלים בני האדם, אלא אף לבהמות העובדות בשדה (ועל כן בואתחנן מורחב 'ובהמתך' של יתרו לחיות העבודה: "ושורך וחמורך וכל בהמתך"). לא בריאת העולם ניצבת ברקע השבת, אלא דווקא יציאת מצרים ("וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויצאך ה' אלהיך").

שני אזכורי שבתות אלו נותנים טעמים שונים לקיום השבת, וממילא גם מתארים שבתות בעלות אופי שונה: ביתרו ה' אקטיבי-הוא מקדש השבת, והוא עשה זאת, למעשה, כבר מימות בריאת העולם - "על כן ברח ה' את יום השבת ויקדשהו". על האדם להיעתר לקדושה זו ולשבות ממלאכתו. לעומת זאת, בפרשתנו שמירת קדושת השבת מוטלת על האדם - "על כן צוך ה' א-להיך לעשות את יום השבת". האדם מחויב לאפשר חופש לפועליו: אם נדייק יותר נשים לב כי בואתחנן כמעט ואין קדושתה של השבת מורגשת, אלא רק יתרונה החברתי, ואילו ביתרו ישנו מעמד מיוחד דווקא למושג הקדושה בהקשר של השבת.

כיצד ניתן להבין שינוי קריטי זה? לכאורה, כאשר משנה משה את טעם השבת הוא ממציא מדעתו "שבת חדשה", המשקפת עולם אידיאלי אחר, הקשור לעולם מוסרי, ולא לעולם דתי כפי שציווה ה' ביתרו!!

לפני שניגש לליבון הבעיה יש לציין, כי משה אינו ממציא דבר מדעתו חלילה. ה' עצמו ביטא את הפן הסוציאלי של השבת במקום אחר, בפרשת משפטים: "ששת ימים תעשה מעשיך, וביום השביעי תשבת, למען ינוח שורך וחמורך וינפש בן אמתך והגר" **שמות כ"ג, יב** לא רק התוכן הסוציאלי של השבת עולה בפסוק זה, גם הניסוח ("למען ינוח") מזכיר מאוד את הניסוח אצלנו ("למען ינוח"), ולכן נראה כי משה אמנם מצטט מקור זה בדברו על השבת.

חז"ל רומזים לכך באמנם כי "זכור ושמור בדיבור אחד נאמר". חז"ל חזקו על השבת בפרשת יתרו פותח ב-"זכור את יום השבת", ואילו בואתחנן הוא פותח ב-"שמור את יום השבת". אין כוונת חז"ל כי ה' הצליח לומר את שתי המילים ביחד, אלא כי "זכור וכו' ו"שמור וכו' נאמרו שניהם על ידי ה'; כלומר: משמעות השבת הנסמכת ל"זכור" (טעם השבת הדתי, המושתת על בריאת העולם) ומשמעות השבת הנסמכת ל"שמור" (טעם השבת הסוציאלי, המושתת על יציאת מצרים) נאמרו שניהם על ידי ה'.

גם ראב"ע בפירושו לעשרת הדברים שבפרשת יתרו מאריך בדבר, וטוען כי משה ביקש להדגיש את הפן האחר, שעליו לא שמעו ישראל במעמד הר סיני.

ואולם, עיקרה של השאלה נותר בעינינו. גם אם ה' יצק בשבת את שני המוטיבים הללו, את שני הסיבות למנוחת השבת ולחוסר העשייה בה, עדיין עלינו להבין מדוע במעמד הר סיני החליט ה' להדגיש את הפן הדתי, ומדוע החליט משה, בעמדו בערבות מואב, להדגיש את הפן הסוציאלי.

דומני כי הדבר קשור למצב ההיסטורי שבו נתון היה העם כשעמד למרגלות הר סיני ולמצבו כעת, ערב הכניסה לארץ. לעם שחוה את מעמד הר סיני קשה היה להפנים מושגים של חקלאי העובד את אדמתו ולהזהדות עמם. הם היו שבטים נודדים במדבר צחיח, שכל מעיינם התמקד במעט מים ואוכל. לאיש מהם לא הייתה שדה שפועלים עובדים בה, ואיש מהם לא עבד בשור ובחמורו לשם חרישת השדה וזריעתה. במצב שכזה, קשה לעם להפנים ולהבין את המשמעות הגדולה והנשגבה שבשבת סוציאלית, ואת הניסיון

הקשה שבו עומד חקלאי צריך להפסיד יום עבודה רק כדי שפועלי ינוחו. במצב כזה, מתאים לעם להזדהות עם הפן הדתי שבשבת, להבין את קדושתה הדתית הנעוצה בשבתות ה' ממלאכה ביום זה. אולם כעת, ערב הכניסה לארץ, כשעניניהם של ישראל נשואות לנחלתם ולירושלם, כעת יש צורך להדגיש את עמידתו המוסרית של בעל שדה המעסיק פועלים. מיד לאחר אזכור עשרת הדברים אומר משה את עיקר המסר שאותו הוא מבקש להעביר לאורך כל נאומו: "בכל הדרך אשר צוה ה' א-להיכם אתכם תלכו, למען תחיון וטוב לכם והארכתם ימים עברים שמה לרשתה" (ה', ל; ו', א). לאורך כל נאומו בארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה" (ה', ל; ו', א). לאורך כל נאומו מדגיש משה כי פניו מופנות אל עבר תקופת הישיבה בארץ. אי לכך, רואה משה לנכון להדגיש את הפן של השבת שלא נאמר בעשרת הדברים בהר סיני, אך נהיה כעת לרלוונטי יותר ויותר.

דבר זה יכול להסביר הבדל קטן נוסף שקיים באזכור עשרת הדברים על ידי משה, בדיברה העשירית (לא תחמוד). ביתרו נזכרים שבעה דברים שאותם אסור לחמוד - בית, אישה, עבד, אמה, שור, חמור וכל דבר. בנאום משה בפרשתנו הוא מוסיף דבר (בנוסף לשינוי של הקדמת האישה לבית). לאחר האיסור לחמוד את ביתו של האחר מוסיף משה: "בית רעך, שדהו ועבדו..." השדה אינה נזכרת באיסור ביתרו ומופיעה רק בנאום משה.

דומני כי הדבר נובע מאותה הסיבה הנזכרת. כעת רואה משה לנגד עיניו את העם העומד לנחול קרקעות ובתים, ושדות שבהם תהיה תלויה מחייתו. כעת ראוי להדגיש כי גם את שדה הזולת אסור לחמוד. גם אם בשעה שעמד העם למרגלות הר סיני היה דבר זה רחוק מהם, ועל כן לא נאמר, כעת, כשהדבר רלוונטי, מוסיפו משה. בשבוע שעבר דיברנו על השתנות המצב והעם ועל מגמה חינוכית של משה שהובילו לשינויים בין נאום משה לבין תיאורי הכתוב את המאורעות. בשיעור היום ביקשתי להוסיף סיבה נוספת הגוררת שינויים - הפער ההיסטורי בין עם נודד לבין עם שעומד לנחול אדמה, שעומד להקים מדינה בארץ שהובטחה לאבותיו.

ואתחנן – תורה ארץ ישראלית

הרב אורי שרקי שליט"א

ד"ר מרדכי ארגמן

בשבוע שעבר החילונו לקרוא בבית הכנסת את ספר דברים, הנקרא גם, בפי חז"ל בשם: **משנה תורה**. הכוונה בביטוי 'משנה תורה' היא לומר שכל מה שנאמר כעת אינו אלא חזרה על מה שנאמר עד עכשיו. אינו אלא חוזר ושונה מה שלמעלה' כפי שאומרים התוספות בתחילת מסכת גטין (דף ב. ד"ה 'המביא גט'). אם כן נשאלת השאלה מה הצורך לחזור על מה שכבר נאמר למעלה? בשביל מה לשנות את התורה בנוסח מחודש?

אלא שכאן יש לנו רמז ברור. התורה צריכה להיכתב **מחדש**, בסדר **חדש**, לקראת הכניסה לארץ ישראל. כל זמן שלא הגענו אל שעריה של ארץ ישראל, התורה ניתנת ללא הסדר האמיתי שלה, בחסרון המוקדם והמאוחר. עד כדי כך, שאחד מן התנאים - ר' יהודה, לא היה דורש את 'מידת הסמוכין' אלא בספר משנה תורה **בלבד** (ברכות כא): כלומר, אין אנחנו רשאים ללמוד הלכות מסמיכותם של פסוקים שונים זה לזה, אלא בספר משנה תורה בלבד. לומר: שכאן התורה מסודרת לפי סדרה האמיתי, בתור החוקה המדינית של האומה הישראלית בארצה. מה שאין כן לפני כן, התורה מופיעה בתור מכלול של מצוות דתיות ללא קשר אורגני חברתי ביניהן.

לכן גם בפרשתנו מדגישה התורה, שכל המצוות כולן לא נתנו מלכתחילה אלא על מנת להתקיים בארץ ישראל בלבד. כפי שאומר משה רבינו במפורש: 'ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים כאשר צוני ה' א-להי לעשות כן בקרב הארץ אשר אתם באים שמה לרשתה' (דברים ד' ה'). כלומר, דווקא בארץ ישראל יש מקום לקיום המצוות, ומה שהתורה ציוותה להמשיך ולקיים את המצוות גם בחוצה לארץ, אין זה אלא כדי לשמש **ציונים** לאומה, על מנת שלא תשכח את אורחותיה המקודשים כשתשוב לארצה ותוכל לקיים (ספרי עקב פ' מג). אפשר לומר שקיום המצוות בחוצה לארץ, דומה למעין קבוצה של אסקימואים שגלתה לסהרה, וממשיכה לעשות סקי. הדבר הזה הוא טוב במידה וכוונתם לשוב ביום מן הימים אל

קומי אורי כי בא אורך, וכבוד האל עלייך זרח
קומי אורי כי בא אורך, וכבוד האל עלייך זרח
בנייך מרחוק יבואו, ובנותייך על צד תאמנה
ואז תראי ונהרת, תראי ונהרת
ופחד ורחב לבבך

פסוק חזר: מי אלה כעב תעופנה? וכיונים אל ארובותיה?
להביא בנייך מרחוק, להביא בנייך מרחוק.

ופתחו שערייך תמיד, וימם ולילה לא ייסגרו
ופתחו שערייך תמיד, ושמתיד לגאון עולם מי אלה כעב תעופנה...

בנייך מרחוק יבואו, ובנותייך תאמנה
ואז תראי ונהרת, תראי ונהרת
ופחד ורחב לבבך

לחבשו לנשברי לב
לחבשו לנשברי לב

ולקרוא לשבויים דרוור מי אלה כעב תעופנה...

מילות השיר לקוחות מפרק ס בישעיהו (הפטרות פרשת כי תבוא לרב העדות). והסיומת מפרק ס"א (לרב העדות, הפטרות ניצבים, אך לא מפסוק זה). **קומי אורי וגו'** - ישעיהו ס א. **בנייך מרחוק... ובנותייך על צד תאמנה** - ישעיהו ס ד **אז תראי ונהרת וגו'** ישעיהו ס' ה' **מי אלה כעב תעופנה וכיונים אל ארובותיהם** - ישעיהו ס ח **להביא בנייך מרחוק** - ישעיהו ס ט **ופתחו שערייך...** ישעיהו ס יא **ושמתיד לגאון עולם** ישעיהו ס טז **לחבשו לנשברי לב** - ישעיהו סא א
להאזנה: קישור לבצוע לקראת יום העצמאות 1990, **להקת הנח"ל**:
<https://archive.kan.org.il/main/categories/sketches/4081>

מספר האגדה

תלמוד בבלי, מסכת תענית, דף כה, עמוד א.

ר' חנינא בן דוסא היו לו עזים. אמרו לו: עזיך מזיקות, אמר להם: אם מזיקות הן יאכלו אותן דבאים, ואם לא - כל אחת ואחת תביא לערב דב בקרנייה. לערב הביאה כל אחת דב בקרנייה. ור' חנינא בן דוסא מהיכן היו לו עזים?
אמר רב פינחס: מעשה נעבר אדם אחד על פתח ביתו והניח שם תרנגולות ומצאתן אשתו של ר' חנינא בן דוסא, ואמר לה: אל תאכלי מבציתיהן;
והרב פיצים ותרגולין והיו מצערין אותם, ומכרו וקנה בדמיהן עזים. פעם אחת עבר אותו האדם שאבדו ממנו התרנגולות ואמר לחברו: בקאן הנחתי התרנגולות שלי?
שמע ר' חנינא: אמר לו: יש לך בקרן סמון?
אמר לו: הן נתן לו סמון ונטל את העזים.
והן הן העזים שהביאו דבאים בקרנייהן.

פרשת ואתחנן - בין עשרת הדברות לשמע ישראל

<https://www.xn----2hcm6cgvhbh.com/2010/07/parashav-vaetchanan-5770.html>

פרשת ואתחנן מכילה שניים מהטקסטים החשובים ביותר ביהדות. **עשרת הדברות** והפרק הראשון של **שמע ישראל**. במאמר נדון בזיקה בין השניים.

בפרשת ואתחנן מסתיים הנאום הראשון של משה רבנו (באותו פסוק בו סיימנו את קריאת התורה בתשעה באב), יש פסקה קצרה המתארת את הקדשת ערי המקלט - אירוע שקרה בפועל, ומיד לאחריו מתחיל הנאום השני והארוך המסתיים בפרקי המצוות הארוכים (עיון **בטבלת הסטטיסטיקה בתורה** יראה כי הפרשות הראשונות בחומש דברים דלות במצוות לעומת פרשות ראה, שופטים וכל תצא המכילות כחמישית ממצוות התורה, ייתכן כי לפרשות אלו רומז הדיבור בתחילת החומש "הואיל משה באר את התורה...")

הנאום השני, מתחיל הישר בעשרת הדברות. נציין כי המונח הנכון היה צריך להיות **"עשרת הדברים"**, שכן זה המונח בו התורה עצמה משתמשת ולא פעם אחת אלא שלוש:

שמות לד כח: ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא

אכל ומים לא שתה ויכתב על הלחת את דברי הברית **עשרת הדברים** :
דברים ד.ג. ויגד לכם את בריתו אשר צוה אתכם לעשות **עשרת הדברים** ויכתבם על שני לוחות אבנים :

דברים י.ד. ויכתב על הלחת כמכתב הראשון את **עשרת הדברים** אשר דבר ה' אליכם בהר מתוך האש ביום הקהל ויתנם יהוה אלי :

על ההבדלים הרבים בין עשרת הדברות (משיקולי הרגל נישאר עם הצורה השגורה) עצמם ודרכי קבלתם נכתב הרבה, נתרכז הפעם דווקא בשווה. סיום הדיבר הראשון, ואולי אף החשוב ביותר זהה לחלוטין.

הדיבר הראשון הוא כמובן "אנכי ה' אלוקיך" והוא זהה כמעט לחלוטין (אני משאיר לקוראים לרשום בתגובות את ההבדלים המועטים בדיבר הראשון ואולי אף לנסות לעמוד על משמעותם)

"אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּיַת עֲבָדִים: לֹא-יְהִי לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל-פְּנֵי: לֹא-תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל כָּל-תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ: לֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדָם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֶקֶד עֹון אֲבוֹת עַל-בְּנֵים וְעַל-שְׂלֵשִׁים וְעַל-רַבְעִים לְשָׁנָי: וְעֵשָׂה חֶסֶד לְאֱלֹפַיִם לְאֱהָבִי וּלְשִׁמְרִי מִצּוֹתַי"

לפרש יתרו הדיבר הזה נראה חשוב, אולם לא מצינו בפשט (למרות שבמדרשים יש תיאור) עבודה זרה אצל בני ישראל במצרים. ואילו מיקום הדיבר בפרשתינו הינו קליעה מדויקת אל המטרה. כל נאמו הראשון של משה המדבר על ירושת הארץ מכיל אזהרות מפני עבודה זרה ובמיוחד לקראת סיומו בפרשתינו האזכור המפורש לעשרת הדברים שהבאנו למעלה ומתוך כל הדברות מתייחסים רק לדיבר הראשון (פרק ד' טו-כא). מיד עם התחלת הנאום השני משה רבנו חוזר על עשרת הדברות ובראשם הציווי של אנכי ה'.

מקובל לפרש את פרשת משפטים כהמשך ישיר של עשרת הדברות וכפירוש שלהם. ננקוט באותה גישה בפרשת ואתחנן ונמצא שהפרשה הבאה מיד אחרי עשרת הדברות היא פרשת שמע ישראל. בגזרה שווה ניתן לומר שפרשיית שמע ישראל מפרשת את הדיבר הראשון. פרשיית שמע לפי התיאור הזה נאמרה למשה בסיני והיתה בין הראשונות שנאמרו לו. פרשיית שמע מהווה קבלת עול מלכות שמים וחוזרת למעשה על הדיבור הראשון. בפרשייה אין בכלל ענינים של שכר ועונש, כולה התגלות של ה' בעולם. המילה העיקרית פה היא **אחד**. לעומת כל העבודות הזרות המורכבות מאלילים רבים (שמש ירח כוכבים עץ ואבן – כפי המפורט בפרק ד' טו-יט) ה' הוא אחד – על כל מידותיו. פרשיית שמע ישראל היא הרחבה של הדיבור הראשון אבל היא יותר מכך.

מידות הדין מוזכרות כבר בדיבר הראשון. מידות הרחמים מאוזכרות מאוחר יותר. בשמע ישראל אין מידות כלל, אלא זהו הציווי הבסיסי על כל יהודי ללכת אחרי אלוקים אחד בכל מקום (בבית ובדרך) ובכל זמן (בשבת ובקומך) ולזכור זאת תמיד (תפילין ומזוזות). ענינים השכר והעונש מוזכרים כולם בפרשיית ההמשך "והיה אם שמוע" הנמצאת בפרשת עקב, פרשה המתארת גם את חטא העגל, ואף כאן ניתן לראות הקבל בין פרשות יתרו וכי-תשא לבין ואתחנן עקב. את עשרת הדברות לא נקבע להגיד מדי יום בתפילה, אולי מאחר וחכמינו לא רצו ליצור מצב בו יש מצוות "נחשבות" יותר מאחרות, אולם קריאת שמע פעמים ביום, הינה אזכור ישיר של הדברות.

שמע ישראל

<https://www.xn---2hcm6cgyhbh.com/2010/07/parasgav-vaetchanan-5770.htm>
אמנם ה-"שמע הישראל" המוכר ביותר הוא "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד", המופיע בפרשת ואתחנן, אולם הצירוף שמע ישראל מופיע עוד ארבע פעמים בתנ"ך, באופן לא מפתיע כולם בספר דברים (חדי הקריאה שמו לב לכך גם בקריאה בשבת ואתחנן), מאחר והוא הספר הכולל את הנאומים לכלל עם ישראל. המקומות הם :

1. **ה' א.** "ויקרא משה אל כל ישראל ויאמר אלהם שמע ישראל את החקים ואת המשפטים אשר אנכי דבר באזניכם היום ולמדתם אתם ושמרתם לעשתם"
2. **ד' ד.** "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד"
3. **ט' א.** "שמע ישראל אתה עבר היום את הירדן לבא לרשת גוים גדלים ועצמים ממך ערים גדלת ובצרת בשמים"
4. **כ' ג.** "ואמר אלהם שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על איביכם אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו

הקוטב הצפוני. כמו כן גם המצוות בחוצה לארץ הן אינן במקומן הטבעי, אבל יש להם משמעות בתור ציפייה לשיבת ציון. גם בפרשתנו מופיעה הדינמיקה ההסטורית המיוחדת, השומרת על עם ישראל ועל נצח ישראל. הרי ישנה סכנה בכניסה לארץ, שמא האדם יתמוזג יותר מידי עם הטבע, יתרגל יותר מידי לחיי חומריות וישכח את ה' א-להיו המוציא אותו מארץ מצרים. כפי שאומרת לנו התורה בפרשתנו: 'כי תוליד בנים בנים ובני בנים ונושנתם בארץ והשחתם ועשיתם פסל תמונת כלי' (שם ד כה), אז היה צריך בודאי שיימצא איזה שהוא פתרון לבעיה הזאת. אומרת לנו התורה: 'העידתי בכם היום את השמים ואת הארץ כי **אבד תאבדון מהר** מעל הארץ אשר אתם עברים את הירדן שמה לרשתה **לא תאריכון ימים עליה**' (שם שם כו) כלומר התורה הבטיחה לנו שלעולם היא לא תיתן לנו להשחית את דרכנו יתר על המידה. כי אם באמת היינו מתישנים בארץ והיינו מאריכים ימים עליה, התורה אומרת 'כי השמד תשמדון' (שם שם כה), לכן על מנת להציל אותנו מכך, אומרת התורה: 'והפיץ ה' אתכם בעמים ונשאתם מתי מספר' (שם שם כז). כלומר **הגלות היא וסת הביטחון** הנותן לנו בטחון שהארץ לא תשחית אותנו לעולם (מהר"ל, נצח ישראל). ולכן מתוך בטחון שלם בקב"ה אנחנו יכולים להיכנס לארץ ישראל. כמובן הכניסה לארץ ישראל נותנת אופי חדש למצוות, ועשרת הדברות **ניתנות מחדש ביישום מעשי**. במקום לדבר על ידיעה מטאפיזית של "צריך לשמור את השבת משום ש-כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ" (שמות כ יא), התורה נותנת כבר טעם סוציאלי 'למען ינוח עבדך ואמתך כמוך' (דברים ה יד). נותנת גם טעם הסטורי: 'וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים' (שם שם טו). כמו כן מזכירה גם את טובת העולם הזה בכיבוד אב ואם: 'ולמען ייטב לך' (שם שם טז) ולא רק את טובת העולם הבא 'למען יאריכון ימך', זאת היא תורה ארץ ישראל המחוברת גם אל הארציות הממשית הפוליטית הסוציאלית וההסטורית.

אמיתות מעמד הר סיני

הרב אורי שרקי שליט"א

"כי שאל נא לימים ראשונים אשר היו לפניך, למן היום אשר ברא א-לוהים אדם על הארץ ולמקצה השמים ועד קצה השמים, הנהיה כדבר הגדול הזה או הנשמע כמוהו? השמע עם קול א-לוהים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי?" (ד, לב-לג). האיזכור של מעמד הר סיני בפרשתנו מלווה באמירה רטורית ובטענה סמויה. האמירה הרטורית היא שאף אם נחקור בכל המסורות ובכל הארכיונים של אומות העולם בכל כדור הארץ, לא נמצא סיפור המתדמה למעמד הר סיני. נרמז גם שלא נמצא סיפורים מעין אלה אפילו לא בתור שקר ("הנשמע" אף על פי שלא "נהיה"). ומכאן לטיעון הסמוי: אם אין סיפור כזה בפי הבריות, אף על פי שהוא יכול היה לשרת את השקרנים ממציאי הדתות, סימן הוא שאין נפש האדם נוטה להעלותו על הדעת. ודבר שאין אפשרות להעלותו על הדעת לא ייאמר אלא אם כן הוא אכן התרחש. דוקא בזאת נמצא האימות להיסטוריות של המעמד, שכן היחידים שטוענים שבורא העולם מדבר הם אלה שמספרים שאיתם דבר, ומכאן שאמת בפיהם.

גרוש היהודים מחבל עזה

ב-18 ביולי 1290, שבאופן סמלי חל באותה שנה **בתשעה באב**, שיגר המלך אדוארד הראשון צווים אל השריפים של כל ערי אנגליה. בצווים נכתב כי על כל היהודים לעזוב את **אנגליה** עד היום הראשון בחודש נובמבר 1290; עוד נכתב כי היהודים שיישארו בה לאחר תאריך זה יוצאו להורג. לקראת סוף המאה ה-17 הורשו יהודים להתישב באנגליה בהעלמת עין. **אנגליה מעולם לא ביטלה את צו הגירוש באופן רשמי**.

לקראת אמצע שנת 1306 (ה'ס"ו) מינה עצמו מלך צרפת לממונה על חובות הלווים כספים מיהודי צרפת. ב-י' **באב** (22 ביולי) של אותה השנה, יום למחרת **תשעה באב**, נעצרו היהודים בבתי הכלא, שם הם קיבלו הודעה כי הם נידונו לגלות, ועליהם לעזוב את כל שטחי הממלכה בתוך חודש, מבלי ליטול עמהם דבר, מלבד הבגדים שעליהם. אלו שבחרו להמיר את דתם ולהתנצר - לא גורשו, והיו מעטים שאכן עשו זאת. המלך גבה את החובות לכיסו. ככל הנראה

9 שנים הספיקו למלך לגבות את הכספים, הצו בוטל. שיקולים דומים ורבים נוספים הביאו את מלכי ספרד לגרש את נתיניהם היהודים. תאריך הגרוש הסופי נקבע לליל ח' באב, ערב **תשעה באב 1492**. הצו בוטל ב-17 בדצמבר 1968.

מפניהם" **כ"ז ט':** "וידבר משה והכהנים הלויים אל כל ישראל לאמר הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם לה' אלהיך" הופעה מספר 4 היא יוצאת דופן. לא משה הוא המדבר אלא אלה דברי הכהן המשותף למלחמה נושא לפני היציאה למלחמה וזהו דיבור לעתיד.

פרפראות לפרשה

• **ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר. האור החיים אומר שיש ד' עניינים בתפילה, א. תחנונים, ב. מתנת חיים, ג. בזמן הראוי, ד. ברור. וזה שאמר "ואתחנן" לשון תחנונים ומתנת חיים, "בעת ההיא" בזמן הראוי, "לאמר" שיתפלל ברור.**

• **ואתחנן. למה לא כתוב וְאַחֲנֶנּוּ? מפני שכל גופו של משה היה כולו תפילה, וזה פירוש "ואתחנן" משורש התפעל.**

• **הז"ל אומרים, שמה אמר לה' שאני כמו עבד שאמר "אהבתי את אדוני". והדין בעבד שצריך לומר פעמיים אהבתי וכו' כמו שנאמר "ואם אמר יאמר", אמר לו ה' "אל תוסף עוד דבר אלי" - אל תגיד פעמיים אהבתי את אדוני.**

• **הז"ל אומרים, שמה התפלל לה' 515 תפילות בגימטריה ואתחנן. והגרי"א ז"ל אומר שתפילתו היה כולל 515 ענינים היינו השגות נוספות ושונות זו מזו, ומ"מ אילו היה מוסיף ומתפלל עוד תפילה אחת היה מועיל לבטל את הגזירה.**

• **ה"אור החיים" אומר, אפילו שלא נתקבלה תפילתו של משה, אבל שום תפילה לא הולכת לאיבוד, שלפעמים זה עוזר לאחר זמן אפילו לדורות שלאחריו.**

• **ה"חזון איש" אומר, שלפעמים מאיזה משפחה פשוטה יוצא אדם חשוב וגדול, וזה בגלל איזה סבתא שהתפללה בשעת הדלקת הנרות.**

• **הז"ל אומרים, אם מתפלל 2 פעמים "נא" מתקבל תפלתו, כמו "א-ל נא רפא נא לה", "אנא ה' הושיעה נא". בגלל זה אמר לו ה' "אל תוסף דבר" - אל תגיד עוד פעם נא, שהרי אמר 'אעברה נא'.**

ואתחנן - אני יודע!

1. 515. 2. י"ם, בית המקדש 3. לא להוסיף 5 פרשיות בתפילין, 5 מיני לולב, 5 ציציות, וכן 'לא תגרעו' 4. 852. 5. א. ט' באב ב. ערבית ג. ספר תורה ד. עלינו לשבח 6. מצווה 7. צַר, ראמות וגולן 8. ב', ג', ו' בעשרת הדברות שבשמות - א', ד', ה' בפרשתנו 9. פֶּסֶק, הוסיף 10. עַד 11. נחמו, פרק מ' 12. מבשרת ציון 13. עם חביב 14. ר' עקיבא, אור עקיבא

תשובות למתקדמים:

1. כדי לחבב עליהם את א"י 2. כי מצרים זיקקה וזיככה את העם והכינה אותו לקבלת התורה ולכניסה לא"י 3. יעוק לך, להעיק, מועקה 4. כי ראובן הציל את יוסף מידי האחים 5. סם 6. בשבילי 7. בלא אמצעי ותיווך 8. השמים והארץ, יציאת מצרים 9. כי המשפט "על כן צווח ה'" נאמר פעמיים הן על השבת והן על כיבוד אב ואם 10. כהיתר 11. מצוי 12. א. ממונך ב. מידה 13. התלמידים, בנים 14. מיראה, מאהבה 15. שבע דנחמתא 16. ישעיה 17. שכרם

ספורים לשבת

צדיק גדול היה רבי **יצחק "איציקל" מראדוויל**. פלאי פלאות נעשו לישראל על ידו. בצעירותו גר בעיר נְדִבְרֻנָה ושימש בה כדרשן ו"מגיד מִיִּשְׂרָאֵל" (ישעיהו מה, יט). פעם באה לפניו דוכסית אחת בבכי גדול, כי בנה הילד מוטל על ערש דווי והרופאים אמרו נואש. אמרה הדוכסית: "רק כך אני שמה את מבטחי, כי אתה בתפילתך תוכל לעזור לבני, ויתרפא במהרה." אז אמר ר' יצחק: "ריבונו של עולם. הרבה גויים יש בעולמך. ובכן, יחיה גם הגוי הזה, אולי עוד תצמח ליהודי טובה על ידו." אחר כך הבטיח לדוכסית כי יתרפא בנה, והיא הלכה לדרכה. כדבריו כן היה. הילד הבריא, וכשגדל נסע אל הערים הגדולות ולמד את לימודי הזמן ההוא בארץ רוסיה. הצליח הילד בלימודיו והתגלגל הדבר שנעשה שר גדול על כל הממונים בבית המשפט שבעיר ז'יטומיר. כמה שנים אחר כך נעשתה "מסירה" ועלילת שווא כנגד שלושה מצדיקי אותו הדור: אותו רבי יצחק מראדוויל, רבי מוֹטֶל מְצ'רְנוֹבִיל ורבי ישראל מרוז'ין. הכריחו את שלושתם לבוא אל בית המשפט בז'יטומיר ולהישבע שם כדי לנקות את עצמם מן האשמה שהואשמו בה. כשבאו אל בית המשפט

וראה השר את ר' יצחק, הכירו מיד מימי נעוריו בעיר נדבורנה. מיד עמד מכיסאו ורץ לקראתו באהבה רבה, נתן לו כיסא לשבת ופטר אותו מכל אשמה. הוא אמר לכל הממונים על המשפט: "מכיר אני את הרב הזה, והוא צדיק גדול בישראל ואין בו שום עוול." כך הועילה הברכה לרבי איציקל עצמו, וגם לחבריו הצדיקים התגלגלה טובה בשל אותו השר.

זמן קצר לאחר שעלה לארץ, נפטר בירושלים רבי שאול ידידיה טאוב, האדמו"ר השני בשושלת מוֹדְז'יץ, חסידות הידועה בנגוניה הנפלאים והתאמתם לכל עת, לכל עת, גם לתקופות של סבל לאומי ואישי. פטירתו הייתה בתאריך חגיגי – כ"ט בנובמבר תש"ח (ט"ז בכסלו) – הלא הוא יום החלטת האו"ם על חלוקת הארץ (הנותרת), יום שנתפס אז כהחלטה על סיום המנדט הבריטי בארץ ישראל וצעד בדרך להקמת המדינה. כשיצא מסע ההלוויה לכיוון הר הזיתים באו החסידים במבוכה – הרחובות מלאו חוגגים צוהלים, והם עוברים ביניהם אבלים וחפויי ראש. אז נענו החסידים ואמרו: דווקא כך ראויה שתהיה הלווייתו של אדמו"ר מוֹדְז'יצי. הנה כתוב "וַיָּרָא בָצָר לָהֶם בְּשָׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם" (תהלים קו, מד), ומכאן שה"צרה" וה"רינה" אינן צרות זו לזו אלא עולות כאחת.

בד' באייר תשמ"ד נפטר בנו, האדמו"ר רבי שמואל אליהו טאוב, וכשיצא מסע הלווייתו מרחוב דיזנגוף בתל אביב כבר נכנס יום העצמאות. שוב באו החסידים במבוכה – הם אבלים, וברחובות זיקוקין די-נור וקולות צוהלים. נענו זקני החסידים ואמרו: כך בדיוק ראוי שיהיה, "וַיָּרָא בָצָר לָהֶם בְּשָׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם".

הרב אברהם חזן, ששימש כרב המשטרה ושירות בתי הסוהר, סיפר שבילדותו באלג'יריה היו שני אירועים שהשפיעו עליו ושינו את מסלול חייו: "כשהייתי כבן חמש בערך עמדתני באחד הימים בפתח בית הכנסת בעיר שרשל ליד אלג'יר, ונדהמתי למראה עיניי: כל המתפללים ישבו על הרצפה, אפר מפוזר על ראשם, והם ממררים בבכי מר. היה זה ליל תשעה באב, והכול עסקו באמירת הקינות. בית הכנסת היה חשוך, ואני נצמדתי לאבי, הרב מכלוף חזן, ושאלתי אותו: "אבא! אבא! מה קרה?" אבי חיבקני והסביר "כולנו עצובים משום שטיטוס הרשע הרס את ירושלים והחריב את המקדש." אף אני התחלתי לבכות על חורבנה של ירושלים, ולא נרגעתי עד שנרדמתי על הכרית ספוגת הדמעות. מאז אותו היום ליוותה אותי תחושת אבלות על חורבן עיר קודשנו ומקדשנו, עד חג הפסח. בערב החג דפק על דלת ביתנו אדם גבוה, עטוי גלימה שחורה, חגור אזור רחב שצבעיו בווערים, ועל ראשו מצנפת עגולה ופשוטה, מצופה בבד קטיפה כחול. זקנו של האורח שחור, פניו קורנות בארשת נבואית, ובעיניו צחוק ועליצות.

"מי זה?" שאלתי את אבי. - "אורח מירושלים!"

"אורח מירושלים!?" הזדעקתי, "הלא ירושלים חרבה!"

חייד אבי והסביר לי ברוך: "ירושלים אומנם חרבה, אך אנו היהודים מעולם לא עזבנו אותה, ובכותל המערבי תמיד התפללו יהודים על ביאת המשיח. עתה שבים יהודים רבים לירושלים – ישיבות ובתי מדרש נבנים בה."

תשובתו של אבא נטעה בי תקווה, והקימה אותי מן האבלות על החורבן. ידעתי שעל אף החורבן, עם ישראל יקום מאפרו ויבנה מחדש את מולדתו, וביקשתי להיות חלק מתהליך הגאולה ולעלות לארץ. את המעבר מהאבלות על חורבן ירושלים לתקוות הגאולה אני נושא איתי כל חיי."

כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת צוֹם הַרְבִּיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הָעֶשְׂרִי יִהְיֶה לְבֵית יְהוּדָה לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה וּלְמַעֲדִים טוֹבִים וְהָאֵמֶת וְהַשְּׁלוֹם אֶהְיֶה.

ד"ר מרדכי ארגמן - כל הזכויות שמורות ©

שבת שלום

מורשת עדי

עלון בית-הכנסת בעדי

עלון 701 פרשת עקב כג אב תשפב 20 אוגוסט 2022

לע"נ משה בן חיה נלב"ע כ"ה אב, חיים בן שמחה י"ג אלול, משה בן אריאלה תשרי, מאיה חיה בת שושנה, כ"ה תשרי, חיים בן יעקב א אדר, גילה פירחה בת גרציה י"ח תמוז, ברוריה בת חנה כ תמוז, חנה בת מסעודה כג בתמוז, יפעת בת יעקב ורונית הי"ד, תנצב"ה לרפואת: אסתור בת רחל, עפר בן הניה, רחל בת יהודית-דודי, מרי בת רחמה, יהודה יצחק בן איריס, יעקב בן סימי, שמחה בת כוכבה, ניר בן שמחה, גל בן רחל, אברהם בר אב, נעמה בת מירב, מירב בת מרים

השבוע בדברי הימים

כניסת שבת: 1851 צאת שבת: 1859

כג אב ה'תש"ב - החל חיסול קהילת ראדום; 8000 מבניה נשלחו למחנה ההשמדה בטרבלינקה (הרחבה תשע"ה) ה'תשמ"ה - נפטר ר' יעקב ישראל קנייבסקי (הסטיפלר, הרחבה תשס"ט), מחבר "קהילות יעקב" וממנהיגי היהדות החרדית בישראל
כד אב ה'תקפ"ח - נפטר רבי אפרים זלמן מרגליות, מחבר ספר "מטה אפרים". ה'תשי"ג - בצה"ל מוקמת יחידה 101, בפקודו של רס"ן אריאל שרון. ה'תשס"ו - עמנואל מורנו, קצין בסיירת מטכ"ל, נהרג במלחמת לבנון השנייה.
כה אב ה'תקצ"ט - נפטר ר' יעקב משולם אורנשטיין, רב, פוסק, ומגדולי רבני גליציה, מכונה ה"ישועות יעקב" על שם ספרו ה'תשנ"ה - פיגוע התאבדות באוטובוס בירושלים, ארבעה הרוגים.

כו אב ה'תשכ"ז - ועידת חרטום של מנהיגי מדינות ערב אחרי ניצחון ישראלי במלחמת ששת הימים (הרחבה תש"ף). ה'תשל"ט - נפטר רבי יואל טייטלבוים האדמו"ר מסאטמר (הרחבה תשס"ט). תשס"ב תשעה נרצחו, ביניהם החיילת בת יישובנו, יפעת גבריאל, הי"ד, בפיגוע באוטובוס אגד בצמת מירון

כז אב ה'ת"ח - נפטר הרב יהושע חריף מחבר מגיני שלמה, אב"ד ורב העיר קרקא, סבו של "הפני יהושע". ה'תש"ב - נפטר המקובל ר' יהודה פתייה, מחבר מנחת יהודה. ה'תש"ה - מלחמת העולם השנייה: בשעה 8:15 בבוקר ארצות הברית מטילה את פצצת האטום הראשונה "ילד קטן" על הירושימה שביפן. ה'תשס"ו - נפטר ס. יזהר, סופר ישראלי

כח אב ה'תרנ"ג - נפטר הרב נפתלי צבי יהודה ברלין (הנצי"ב), ראש ישיבת וולוז'ין (הרחבה תשע"ח). ה'תשל"ב - נפטר הרב דוד כהן, "הנזיר" (ראה הרחבה).

כט אב ה'תרס"ט - נפטר רבי שמואל סלנט, רבה של ירושלים (הרחבה תשע"ח)

פרשת עקב

הפרשה ה-46 בתורה והשלישית בחומש דברים. מתחילה בפרק ז' פסוק יב ומסתיימת בפרק י"א פסוק כ"ה. נכתבת ב-232 שורות ויש בה 10 פרשיות (מיקום 25), מתוכן 6 פרשיות פתוחות ו-4 סתומות. בפרשה 111 פסוקים (מיקום 26), 1747 מילים (מיקום 15) ו-6865 אותיות (מיקום 14). לפי ספר החינוך יש בפרשת עקב 8 מצוות (מיקום 20), מתוכן 6 מצוות עשה (מיקום 15) ו-2 מצוות לא תעשה (מיקום 22). פרשת עקב היא אחת משתי פרשיות בהן הקריאה למפטיר זהה לקריאת שביעי (לרוב קריאת המפטיר קצרה יותר, השניה היא ניצבים). בפרשה ממשך משה רבנו בנאום שנשא לבני ישראל לפני מותו. לקראת פירוט המצוות שיהיה בפרשות הבאות, הוא עוסק בפרשה זו בנושאים עקרוניים ורוחניים שהם בבחינת מבוא למצוות א. ההתגברות על עממי ארץ ישראל וסילוק עבודת האלילים. ב. שבחה של ארץ ישראל ואזהרה מפני שכחת עזרת האלוהים בהצלחה והסתמכות על "כוחי ועוצם ידי". ג. סקירת חטא העגל ושאר חטאי בני ישראל. ד. הגמול: שכר על קיום המצוות ועונש על אי-קיומן. בפרשה נמצאת פרשיית "והיה אם שמוע" הכלולה בקריאת שמע, וכן נמצאים בה הציווי על ברכת המזון ותיאור שבעת המינים. בפרשה שבה ומופיעה המילה משרש אה"ב, שרש המופיע בספר דברים יותר מבכל ספרי התורה האחרים ביחד. **וַעֲתָה, יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ, שָׂאֵל מֵעַמְּךָ: כִּי אִם-לִירָאָה אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ לְלַכֵּת בְּכָל-דְּרָכָיו, וְלֹאֲהַבָּה אֹתוֹ, וְלַעֲבֹד אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ. בַּסֵּפֶר בְּרֵאשִׁית מוּפָעַל הַשֵּׁרֶשׁ אַהֵב 15 פְּעָמִים: וְיֵאמָר קַח-נָא אֶת-בְּנֵךְ אֶת-יְחִידְךָ אֲשֶׁר-אַהַבְתָּ אֶת-יְצִחָק וְלֶךְ-לָךְ אֶל-אֶרֶץ הַמִּרְיָה וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֵלָה עַל אֶחָד הַהָרִים אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהֶיךָ כִּבְּ פִסְוֹק ב' וְיִבְאֶה יְצִחָק הָאֵהָלָה שָׁרָה אִמּוֹ וְיִקַּח אֶת-רַבְקָה וְתַחֲ-לוּ לְאִשָּׁה וְיִנָּחֵם וְיִנָּחֵם יְצִחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ כִּדְּ פִסְוֹק סו' וְיִנָּחֵם יְצִחָק**

עקב - מי יודע ?

<https://www.daat.ac.il/daat/tanach/chidot/chidot3.htm#t7>

1. הייתכן, שהתורה, האוסרת אפילו אכילת דם תתן את ידה לאכילת ... אדם?
2. במקום להיעזר בחיל האוויר (זהירות - מטוס הוא כלי שביד!) נשלח אל היעד חרק זעיר. בהלה רבה באויב זרע תחום התמחותו - עין הרע.
3. למחישו הקץ, שסיסמתם "עכשיו" מודיעה לנו התורה: "אך שווא" דרושה לכם סבלנות רבה שאל"כ, חית השדה עליך רבה.
4. לא נלאך הקורא בדברי בדים רק נציין, שגרעין חידתנו דברי בדים. מדוע העוסק במדבר בענייני אופנה לתחום אחר מיד הופנה?
5. המקום צהוב אדום וגם להבה יש ואין שם אמבולנס, לא מכבה אש.
- 6, בחקלאות מודרנית ההשקיה אוטומטית אף ממוחשבת התוצאות מצוינות הן, מלאכת מחשבת. עדיף עליה תיאורו של רש"י המותיר את העמל למפעיל הראשי.
7. זוכה לתשומת לב, לגשם אף טילול מחדש תשרי ועד סוף אלול.

20 שנים לנפילתה

יפעת, הי"ד, בת רונית ויעקב גבריאל יבל"א, סמלת בצבא ההגנה לישראל נפלה על קדוש השם והארץ בדרכה ליחידתה. בספר יזכור

נכתב: "ביום כ"ו באב תשס"ב (4.8.2002) נרצחה יפעת בפיגוע חבלני במירון. יפעת שסיימה חופשת "רגילה" עלתה בשעת בוקר על אוטובוס בקו 361 של חברת "אגד" שעשה את דרכו מחיפה לצפת. בשעה 8:45, בצומת מירון שליד צפת, סמוך לקבר ר' שמעון בר יוחאי, פוצץ עצמו מחבל מתאבד שהיה באוטובוס. עשרות בני אדם נפגעו, תשעה מהם נהרגו ובהם יפעת. נפלו גם רב-סמל רוני ע'אנס, סמל עמרי גולדן, האזרחים מיסון אמין חסן, שרי גולדשטיין, מרון מנחם ומרדכי יהודה פרידמן, ושתי עובדות זרות מהפיליפינים - אדלינה מקונה ורבקה רוג'ה. כארבעים בני אדם, חילים ואזרחים נפצעו בפיגוע". המחבל ג'האד חמאדה ימ"ש נכנס לישראל מירון בסוף חודש

יולי 2002. בתחילת חודש אוגוסט הוא הגיע ליישוב בענה, הסמוך לכרמיאל, ונעזר באברהים ויאסין בכרי וטובי בענה. הם רכשו עבורו ציוד, הלינו אותו בביתם, ובבוקר הפיגוע, 4- באוגוסט 2004, הסיעו אותו אל תחנת האוטובוסים בכרמיאל. שם סייעו לו השניים לבחור באוטובוס עליו עלה לבסוף. במהלך חקירת הפיגוע התברר כי המחבל הזהיר שתי צעירות מבענה שנסעו באוטובוס בו אירע הפיגוע, והן ירדו ממנו מספר תחנות לפני הפיצוץ. הן לא הזהירו איש על הפיגוע הצפוי. אחת מהן, יאסרה בכרי, בת 30, הואשמה באי מניעת פשע. נשיא בית משפט השלום בנצרת, השופט כתיילי זיכה אותה בקבעו כי "לא ידעה ולא האמינה כי עסקין במחבל מתאבד שמתכוון לבצע פיגוע". לפי כתב האישום, המחבל המתאבד הזהיר את בכרי כי הוא עומד להתפוצץ, והיא וחברתה ירדו מהאוטובוס מבלי לספר על כך לאיש. ארבעה מבני משפחת בכרי הורשעו בהלנת המחבל ונדונו לעונשי מאסר וקנס. "ציפיתי שאשמע מפיחם מילות של כאב ושל חרטה על דם הנקיים והחפים מפשע שנשפך באירוע שבו היה להם חלק... במקום זאת שמעתי אותם מבכים את מר גורלם על בנם שנדון למאסרי עולם" כתב סגן נשיא בית המשפט, השופט רחמים צמה שגזר על בני הזוג מחמד ומלכה בכרי וקרוביהם, עזיז ומחמוד בכרי, 20 חודשי מאסר בפועל וקנס של 15 אלף שקלים כל אחד. (העונש המירבי על עבירת של הלנה הוא שנתיים מאסר). השופט גזר על מחמד ועזיז בכרי עוד 15 חודשי מאסר בגין שיבוש הליכי משפט, מתוכם שבעה חודשים בפועל. מלכה בכרי נדונה לעוד 18 חודשי מאסר בגין שיבוש הליכים והשמדת ראיה (העלימה את הטלפון הנייד של בנה מחשש שיפילל אותו בקשר עם המחבל), מתוכם שמונה חודשי מאסר בפועל ועשרה על תנאי. את עונשי המאסר הללו ירצו המורשעים בחופף לעונש המאסר העיקרי. (בשפה פשוטה: לא ירצו כלל) אברהים ויאסין בכרי, הורשעו בנפרד בסיוע למחבל והסעתו לאוטובוס בו התפוצץ, נדונו לתשעה מאסרי עולם ועוד 40 חודשי מאסר כל אחד. האחראי על הפגוע מאזן פוקהא נלכד בטובאס יומיים לאחר הפיגוע. על חלקו בפיגוע זה נידון בשנת 2003 לתשעה מאסרי עולם ועוד חמישים שנות מאסר, אך שוחרר בסוף 2011 במסגרת עסקת שליט וגורש לרצועת עזה. שם המשיך פוקהא לארגן פיגועים מהשומרון, במסגרת "מטה הגדה" של חמאס-17.24.3 חוסל בירה בראשו ליד ביתו, בשכונת תל אל-הווא שבדרום עזה. אחרי החיסול פנתה התקשורת אביה של יפעת הי"ד, קובי גבריאלי, שידבלי"א וצטטה מפיו: "מאחר שלא ברור מי הגורם שחיסל אותו, אני יכול רק לנחש... אני רוצה בכל מקרה

את-עשו פי-ציד בפיגוע אהבת את-יעקב כה' כ ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי והביאה לי ואכלה בעבור תברכה נפשי בטרוס אמות כז' ד' לך-נא אל-הצאן וקח-לי משם שני גדי עזים טבים ואעשה אתם מטעמים לאבדך כאשר אהב כז' ט' וילך יעקב ויבא לאמו ותעש אמו מטעמים כאשר אהב אביו כז' פסוק יד ויאהב יעקב את-רחל ויאמר אַעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה כט' יח ויעבד יעקב ברחל שבע שנים ויהיו בעיניו כלמים אהבים אהבתו אתה כט' פסוק כ' ויבא גם אל-רחל ויאהב גם-את-רחל מלאה ויעבד עמו עוד שבע-שנים אחרות כט' ל ויתהר לאה ותלד בן ותקרא שמו ראובן כי אמרה כי-ראה יהוה בעיני כי עתה יאהבני איש כי פסוק לב' ותברך נפשו בדינה בת-יעקב ויאהב את-הנער וידבר על-לב הנער ד' ג וישאל אהב את-יוסף מקל-בניו פי-בן-זקנים הוא לו ועשה לו פתנת פסים לו ג ויבאו אהיו פי-אמו אהב אביהם מקל-אחיו וישנאו אותו ולא יכלו דברו לשלם לו פסוק ד ונאמר אל-אדני יש-לנו אב זקן וילד זקנים קטן ואחיו מת וניתר הוא לבדו לאמו ואביו אהבו מד' כ' בספר שמות מופיע השרש אהב פעמיים ועשה חסד לאלפים לאהבי ולשמרי מצותי פרק כ' ה' ואם-אמר לאמר העבד אהבתי את-אדני את-אשתי ואת-בני לא אצא נפשי כא' פסוק ה' בספר ויקרא גם כן פעמיים: לא-תקם ולא-תטר את-בני עמך ואהבת לרעך קמוץ פי יהוה יט' פסוק יח' פאחר מכס יהיה לכם הנה הנה אתכם ואהבת לו פמוץ פי-גרים הייתם בארץ מצרים אני יהוה אלהיכם יט' ד' בחומש במדבר אין מופע של השרש ואילו בספר דברים הוא מופיע לא פחות מ-23 פעמים: ותחת פי אהב את-אבתך ויבחר בזרעו אחריו ויוצאך פניו בכחו הגדל ממצרים ד' לו' ועשה חסד לאלפים לאהבי ולשמרי מצותי ה' י' ואהבת את יהוה אלהיך בכל-לבבך ובכל-נפשך ובכל-מאדך ו' ה' כי מאהבת יהוה אתכם ומשמרו את-השבעה אשר נשבע לאבותיכם הוציא יהוה אתכם ביד חזקה ויפדך מבית עבדים מיד פרעה מלך-מצרים ו' ח' וידעת פי-יהוה אלהיך הוא האלהים האל הנאמן שמר הבטית והחסד לאהביו ולשמרי מצותיו לאלף דור י' ט' ויאהבך וברכה והרבה וברך פרי-בטנך ופרי-אדמתך דגגך ותירשך ויצהרך שגך-אלקריך ועשתרת צאנך על האדמה אשר-נשבע לאבתך לתת לך י' י' ויעתה ישראל מה יהוה אלהיך שאל מעמך פי אם-ליראה את-יהוה אלהיך ללכת בכל-דרכיו ולאהבה אותו ולעבד את-יהוה אלהיך בכל-לבבך ובכל-נפשך י' יב' רק באבתך חשק יהוה לאהבה אותם ויבחר בזרעם אחריהם בכס מפל-העמים פיום הנה י' ט' ועשה משפט נתום ואלמנה ואהב גר לתת לו לחם ושמלה י' יח' ואהבתם את-הגר פי-גרים הייתם בארץ מצרים י' ט' ואהבת את יהוה אלהיך ושמרת משמרתו וחקותיו ומשפטיו ומצותיו כל-הימים יא' אי יהוה אם-שמע תשמעו אל-מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את-יהוה אלהיכם ולעבדו בכל-לבבכם ובכל-נפשכם יא' יג' כי אם-שמר תשמרון את-כל-המצוה הזאת אשר אנכי מצוה אתכם לעשתה לאהבה את-יהוה אלהיכם ללכת בכל-דרכיו ולדבקה בו יא' פסוק כבל'א תשמע אל-דברי הנביא ההוא או אל-חולם החלום ההוא כי מנשה יהוה אלהיכם אתכם לדעת הישכם אהבים את-יהוה אלהיכם בכל-לבבכם ובכל-נפשכם יג' פסוק ד' והנה פי-יאמר אליך לא אצא מעמך פי אהבך ואת-ביתך פי-טוב לו עמך טו' פסוק טו' פי-תשמר את-כל-המצוה הזאת לעשתה אשר אנכי מצוה היום לאהבה את-יהוה אלהיך וללכת בדרכיו כל-הימים ויטפת לך עוד שלש ערים על השלש האלה יט' פסוק טז' ולא-אבה יהוה אלהיך לשמע אל-בלעם ויהפך יהוה אלהיך לך את-הקללה לברכה פי אהבך יהוה אלהיך כג' פסוק יז' יהוה אלהיך את-לבבך ואת-לבב זרעך לאהבה את-יהוה אלהיך בכל-לבבך ובכל-נפשך למען תייד ל' פסוק יח' ואשר אנכי מצוה היום לאהבה את-יהוה אלהיך ללכת בדרכיו ולשמר מצותיו וחקותיו ומשפטיו וחיית רבית וברכה יהוה אלהיך בארץ אשר-אתה בא-שמה לרשתה לי פסוק טז' לאהבה את-יהוה אלהיך לשמע בקולו ולדבקה בו פי הוא חקיך וארך ימך לשבת על-האדמה אשר נשבע יהוה לאבתך לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם לו פסוק כ' לא רק מבחינה כמותית מיוחד ספר דברים בשימוש בשרש אהב אלא אף מבחינה איכותית: בספר בראשית השרש בשרש אהבה בין בני אדם, איש ואשה, הורים ילדים ובני משפחה. בספר שמות עדיין בין בני אדם, אם כי לא דווקא קרובים ואפילו זרים, יש את העבד הקשור באהבה לאדונו ויש את הציווי לאהוב את

לחזק את ידיהם של אנשי כוחות הביטחון ולהצדיע לחיילים שלנו. שמעתי על האירוע במהלך סוף השבוע באמצעות האינטרנט, כמו כולם. אני מקווה לשמוע פרטים נוספים. אני שמח שככה זה נגמר, והמחבל הזה - כמו חבריו - חוסל, אבל אי אפשר לדבר פה על הקלה או סגירת מעגל. לנו זה כבר לא יחזיר שום דבר".

מחבל נוסף שהיה מעורב בפיגוע היה **אסלאם ג'ראר** ימ"ש שלכד ע"י כוחות הבטחון מספר שבועות לאחר הפגוע ונידון בגין רצח תשעת קרבנות הפגוע לתשעה מאסרי עולם. ב-6.15.2015 התפרסם כי בטקס חגיגי שנערך לכבודו בכלא הדרים הוענק לו תואר שני בלימודי ישראל מאוניברסיטת אל קודס. ב-1994 העניקה ממשלת ישראל, בראשות יצחק רבין ז"ל את הזכות ללימודים אקדמאיים, בעיקר באוניברסיטה הפתוחה והמחבל איש החמש, ניצל זאת לרכישת שני תארים אקדמאיים. מי שהנחה את המחבל בעבודת המוסמך שלו היה הארכי מחבל, מרואן ברגותי שבעצמו זכה בכלא לתואר דוקטור מאוניברסיטת קהיר, תוך שהסתייע באות ספרים שזכה להכניס לכלא בהיותו "חריג" של שבי"ס. ב-12.6.15 פחות משבוע לאחר טקס הענקת התואר השני למחבל הרוצח, התפרסם כי ששה עורכי דין מירושלים, משרד עו"ד אלקודס בראשות עו"ד שירין עיסאווי ואחיה מדחת עיסאווי שטוו רשת עורכי דין שהמשותף לכולם היא תעודת הזהות הכחולה של מדינת ישראל, הואשמו בהעברת אגרות וכספים למחבלים ובראשם ברגותי ואסלאם ג'ראר. לרשת היה תפקיד חשוב במאמץ חמאס במו"מ על שחרור גלעד שליט.

באתר יזכור נכתב: "בתם הבכורה של רונית ויעקב. נולדה ביום א' בניסן תשמ"ג (15.3.1983) בבית החולים "רוטשילד" שבחיפה. אחות לאפרים ונעמה. את שלושת שנות חייה הראשונות עשתה בקריית אתא, ולאחר מכן עברה המשפחה הצעירה לשכונת נווה שאנן שבחיפה. יפעת החלה את לימודיה בבית הספר היסודי "תל חי" שבנווה שאנן. היא השתתפה בחוג כלכלת בית (שכן אהבה לבשל ולאפות), בחוג גלגיליות ובחוג נגינה באורגנית. כשעלתה לכיתה ז', עברה המשפחה ליישוב הקהילתי מצפה עדי והשתקעה במקום. יפעת עברה ללמוד בחטיבת הביניים של בית הספר החקלאי המקיף "ויצו נהלל", והמשיכה לחטיבה העליונה. היא שמרה על קשרים חברתיים עם חבריה מבית הספר היסודי ורכשה גם חברים חדשים. את לימודיה סיימה בהצטיינות במגמות ביולוגיה וערבית. היא הרבתה לעסוק בספורט איירובי, ונטלה חלק בפעילות של הגדנ"ע. במהלך השנים זכתה יפעת לכינויי חיבה כגון "איפ", "חצי" (בשל היותה נמוכה), "יפעתושי" ו"פרבי". היא ניחנה בלב רחב, בסבלנות וביכולת להעניק מעצמה לאחרים. "יפעת תמיד הביאה אושר לכולנו, היא תמיד שמחה ואהבה את החיים", סיפרה בת דודתה שרית. יפעת בלטה מאוד ביישוב והייתה מדריכה אהובה ונערצת בתנועת הנוער "בני המושבים" של עמק יזרעאל. "יפעת ייסדה את מערכת הערכים של הנוער בתנועה", סיפר אחד מתושבי מצפה עדי, "היא הייתה מלאך וכל הזמן חיכה." כמי שהכירה היטב את ילדי היישוב והוריהם, שימשה יפעת כשמרטפית במשפחות רבות ותמיד האירה פנים למבוגר ולילד. בחופשות הקיץ, הדריכה בהצלחה רבה קייטנות של חברת "אגדי". הילדים שהדריכה הלכו שבי אחריה והוריהם ידעו להוקירה על המסירות שגילתה ועל הביטחון והשמחה שהעניקה לכל ילד וילד. כשעמדה יפעת להתגייס, בירכו אותה הוריה וכתבו לה: "אבא ואני מתרגשים וגאים. גאים בך, ובמידותיך הטובות. את נאמנה וקשובה למשפחה ולחברים. נותנת לנו אור

הזולת, עדיין **בין בני אדם** אך במובן שונה מאהבת איש ואשה או הורים וילדים. גם בספר **ויקרא** מדובר בציווי לאהוב **בני אדם**, אך כבר לא מהסוג שבבראשית. בספר דברים מדובר לא רק **ברבוי** אהבה אלא באהבה שבין האדם לאלהיו, המצווה לאהוב את האלהים אך גם באהבת האלהים את ישראל, האבות הבנים ושאר בני אדם, האלמנה הגר היתום, החלשים. מדובר בפן חדש וגבוה יותר של התפיסה הדתית את היחסים שבין אדם לאלהיו: לא רק יראה ופחד. אלא גם אהבה: לאהוב את האלוהים בכל לבבך ובכל נפשך. וזה כבר מימד אחר של קשר שאין בו יחסים של 'תן וקח'. כלומר, הוא לא תועלתני גרידא והוא גם לא מפחיד ודורש וקנאי. אהבה ודבקות - ללכת בכל דרכיו. ומה הכוונה בדבקות? פי, ה' אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים, וְאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים: הָאֵל הַגָּדֹל הַגָּבֹר, וְהַנּוֹרָא, אֲשֶׁר לֹא-יִשָּׂא פָנָיו, וְלֹא יִקַּח שֹׁחַד. עֲשֵׂה מִשְׁפָּט יְתוֹם, וְאֶלְמָנָה; וְאֶהְבֵּ גֵר, לְתֵת לוֹ לֶחֶם וְשִׂמְלָה.

מתוך פניני הלכה הרב אליעזר מלמד שליט"א

בשבוע שעבר: יא - זמן הביעור ודין מי שלא ביער

השבוע: יב - הוצאת פירות שביעית לחוץ לארץ

אסרו חכמים להוציא פירות שביעית מהארץ לחוץ לארץ (משנה שביעית ה, ה). יש אומרים שטעם האיסור, מפני שמצוות הביעור צריכה להתקיים בארץ, ששש שפירות שביעית הופקרו לכל יושבי הארץ שיכולים לבוא לשדות ולקטוף מהפירות, כך גם הביעור שנועד לשוב ולחלק את הפירות לכל, צריך להתקיים בארץ (רע"ב, תפא"י) ויש אומרים שהאיסור מפני החשש שלאחר שיוציאום לחוץ לארץ ישכחו שהם פירות שביעית, ולא יזהרו בקדושתם, ויבואו להפסידם ולסחור בהם (ר"ש משאנץ וראבי"ד לתו"כ כה, ז). ויש אומרים, שמשום קדושתם של פירות שביעית, אין להוציאם מהארץ (רש"י). ויש אומרים שאסרו להוציאם שמא הפירות יחסרו לבני הארץ (ר"ח ברלין). עבר והוציא את הפירות לחוץ לארץ אינו חייב להחזירם, אלא יאכלם בהקדם. ואם הגיע זמן ביעורם, אינו צריך להחזירם לארץ כדי לבערם, אלא יבערם במקומם (פסחים נב, ב; רמב"ם ז, יב). בדרורות האחרונים נוצר צורך גדול מאוד לייצא פירות מהארץ לחוץ לארץ גם בשנה השביעית, שכן ישנם ענפים ששעננים על הייצוא, ואם שנה אחת לא ייצאו פירות, יתפשו המתחרים את מקומם ויגרום להם נזק גדול מאוד. וכיוון שמדובר בשעת הדחק והפסד גדול, יש פוסקים שסמכו על שיטות שונות לפיהן ניתן להקל ולהוציא במסגרת 'אוצר בית דין' פירות שביעית מהארץ. ומכל מקום, כל ההיתרים שהזכירו דחוקים בהרבה מ'היתר המכירה'. במשנה שביעית ו, ה: "אין מוציאין... פרות שביעית מהארץ לחוצה לארץ". ובפסחים נב, ב, הובאה ברייתא: "תנו רבנן: פירות שיצאו מארץ ישראל לחוצה לארץ מתבערין בכל מקום שהן. רבי שמעון בן אלעזר אומר יחזרו למקומן ויתבערו". ויש בגמרא מסופר שרב ספרא הוציא יין שביעית לחו"ל, והתלבט אם עליו להחזירו לארץ, והכריע שהלכה כר"ק. כן פסק הרמב"ם (ה, ג) שאסור להוציא פירות שביעית לחו"ל, ואם הוציאם מבערם בחו"ל (ז, ב). ולכן נטה ר"ש בפירושו למשנה. והאיסור הוא להוציא לחו"ל ובכלל זה גם סוריה, אבל במקומות שנכבשו על ידי עולי מצרים מותר להוציא, לפיכך מותר להוציא פירות שביעית לאילת (מאמ"ר יג, מז; ע"י להלן ה, ח, 8). ויש אומרים, שלדעת הסוברים שהאיסור הוא מפני שצריך לבער בארץ, אין איסור להוציא פירות כשיעור מזון שלוש סעודות, והרוצה לסמוך עליהם ראוי, הואיל ודין שביעית בזמן הזה דרבנן. **בשבוע הבא א"ה: יג - חשוד על**

השביעית

פיוט

עדיין באוירת ט"ו באב, שיר לשמחת החתונה במסורת יהודי תימן השיך לשירי ה"זאפה" - שירים שהיו מושרים ע"י הקהל בעת שהיו מלווים את החתן מבית הכנסת לביתו במשך שבעת ימי החתונה ("שבע הברכות") בשירה וברוב עם. בארץ זהו שיר ה"זאפה" המרכזי והוא מבוצע בעיקר בשבת בבוקר, לאחר תפילת שחרית, כאשר קהל המתפללים מלווה את החתן מבית הכנסת לביתו. השיר מושר גם בטקס החופה. הפייטנים השרים את השיר משתמשים בו כ"נשיד" - פתיח לשירה. השיר נכתב ע"י ר' שלם שבזי, והוא מתאר את הקשר המיוחד במינו שבין הרעיה והזדוד, בין עם ישראל ובין השכינה - קשר של אהבה וברית נצחית גם בחשכת הגלות, שמרחקי הזמן והמקום. השכינה מתוארת פְּלָגָה בחיקו של המשורר, של העם,

ושמחה, ותמיד מוכנה להושיט עזרה. אוהבת את המטבח, ומטעמים מכינה. עורכת שולחן לתפארת, ומזמינה אותנו לשבת. אוהבים אותך תמיד. יפעת התגייסה לצה"ל בראשית חודש ספטמבר 2001. לאחר הטירונות נשלחה לקורס סמב"ציות (סמלות מבצעים), ושירתה בתפקיד זה במפקדת פיקוד הצפון. יפעת הייתה חיילת למופת שביצעה את תפקידה במסירות והייתה אהובה על חבריה ועל מפקדיה. היא זכורה כרוח החיה ביחידה, כמי שהצחיקה תמיד את כולם, יזמה וארגנה בילויים ושקדה על הכנת מטעמים לחברים. חבריה מעידים על רגישותה לזולת ועל יכולתה להוות אוזן קשבת. יפעת היטיבה לנצל את זמנה והרבתה לבלות עם משפחתה ועם החברים, כמו ידעה שזמנה קצוב. ליפעת הייתה חוכמת חיים ובגרות, היא הייתה בעלת תובנות, הטתה אוזן קשבת לחבריה ושימשה כמורת דרך... יפעת, בת תשע-עשרה במוחה, הובאה למנוחות בבית העלמין הצבאי בחיפה. הותירה אס בהיריון, אב, אח ואחות. לאחר נפילתה הועלתה לדרגת סמל. כחמישה וחצי חודשים לאחר נפילתה נולד אחיה נתאל. בית עדי, ועם ישראל מבכים את האבדה.

נא לעקוב אחר ההודעות על מועדי אזכרתה.

רבי דוד כהן "הרב הנוזי"

גדול בתורה בעבודה ובחכמה, מגדולי תלמידיו של מרן הראי"ה קוק, אשר נפשו דבקה בנפש הרב ובתורתו בהיותו בגלות שווייץ, וזכה לעלות אחריו לארץ ישראל, להיות דולה ומשקה מתורת רבו ולערוך את ספרו הגדול 'אורות הקודש'. איש מיוחד, פלאי, היה הרב דוד כהן. בעל כשרונות גדולים עם רצון של ברזל. רוחו לא ידעה פשרות, הוא שאף לאמת המוחלטת, להבנה הגבוהה העמוקה והנסתרת ביותר, והיה מוכן למען כך למסור את כל ישותו. היה מופלג בחכמת הקבלה וגם בפילוסופיה הכללית. כולו ליסופים להשגות רוחניות, ועם זאת למדן, חקרן ודקדקן, שאף עסק בהשוואת גרסאות ותרגומים באופן המדקדק ביותר. שאיפתו העזה לזכות לדרגה רוחנית גבוהה, שתאפשר לו הארה רוחנית ותחושת נבואה, הביאתו לטייל במקומות שוממים ומרוחקים. דמותו היתה פלאית. שערות נזירותו הארוכות – זהובות, קומתו גבוהה, וכולו אומר אצילות ורוחניות.

תולדות חייו

הרב דוד כהן נולד בשנת ה'תרמ"ז (1887) בעיירה משיגאלה בואכה וילנא, לאביו הרב יוסף יוזפא הכהן, שהיה רב העיירה, בנו של הרב זכריה מנדל כ"ץ, רבה המפורסם של העיירה ראדין, מקום מושבו של החפץ חיים. בהיותו בן שבע למד אצל בן-דוד אמו הרב שלמה מקלר גמרא בחדר. כבר אז ניכר היה כישרונו המיוחד. בן תשע הובא לראדין לבית סבו שם למד בשקידה, בכל יום עד תשע בערב, יחד עם חבורת תלמידים הגדולה ממנו בשנים. רבו היה הרב הדרשן משה בנימין שניידר. בהיותו בן עשר נפטר סבו, אירוע שהשפיע עליו מאד. באותה שנה נסע לבית אביו, שהיה כעת באוקראינה, בעיר קאנאטאפ, ללמוד שם בישיבה, שנפתחה על ידי בן-דודו של אביו. בהיותו בן שתים עשרה, למד אצל דודו הרב ישעיה כ"ץ, שהיה רב בעירה בקשט ובמושבה היהודית הסמוכה באריסאווקא, סמוך לוולוז'ין. שם הייתה חגיגת בר המצוה שלו, ומאותה עת למד ושקד יומם ולילה. שנה לאחר מכן הובא ללמוד בישיבת וולוז'ין – "אם הישיבות הליטאיות". לאחר תקופה קצרה עבר עם דודו לעיר ריוול, בה נתקבל דודו לרב. שם למד כשנה אחת ובשנת ה'תרס"ג (1903) והוא בן שש עשרה שנים שב לראדין. שם המשיך להתגדל בתורה ולשמוע שיעורים מפי רבי ישראל מאיר הכהן ה"חפץ חיים".

והיא - איילת החן - מנחמת אותו בגלותו. עליה הוא מתרפק ובה הוא מוצא משען ונחמה. ואילו הדוד - הוא מושך אליו בחבלי אהבה את רעייתו העזובה. השיר משופע בביטויי אהבה וחיבה - איילת חן, בת מלכים, גברת, רעיה - הפונים אל הרעיה והשכינה כאחות, כשברקע נוכחת כל העת שמחתם ואהבתם של החתן והכלה ביום חופתם, בין אם הם החתן והכלה הממשיים שלכבוד חתונתם שרים את השיר, בין אם אלו הרעיה והדוד המטאפוריים - כנסת ישראל ודודה, השכינה וכנסת ישראל.

איילת חן בגלות תסמכני
ובלילה בתוך חיקה מלוני
לכוס יינה אני תמיד מזומן
ונתערב חמד יינה ביני
שתו דודים לעומתי ושכרו
והעירו לשכל רעיוני
בהיכל בת מלכים הקבוצה
ושולחנה מזומן להמוני
זמן הפריד לכל רעים ודודים
אבל דודי באהבה ימשכני
יקשר חן וחסד על גברת
במעגל חן וחסד יזכרני
מפרשו בענו עבי שחקים
לרעייתי והיא תפיק רצוני
שעריה חמשים הם קבועים
זכות לאה בבינה תסעדני
תעורר אהבת רחל לבני
בסוד מלכות עשירית תעלני
אלקים חיש לעמד ישועה
בעת רצון תצחצח גרוני
שלומי לב פרוב שלום תסובב
בני איש תם סגולת אב המוני
אנא אנא אנא

איילת חן - כינוי לשכינה ע"פ משלי ה, יט: **איילת אהבים יזעלת חן**. **בגלות תסמכני** - עוזרת לי לעמוד בקשיי הגלות. בגמרא, מגילה כט, ע"א, מסופר על שהשכינה שיצאה אף היא כביכול עם עם ישראל לגלות: "גלו לבבל שכינה עמם, גלו למצרים שכינה עמם". **ובלילה בתוך חיקה מלוני** - השכינה מצויה עמנו בחשכת הגלות, השכינה לנה עם בני ישראל בגלותם. **לכוס יינה** - לימוד התורה שנמשלה ליון במקרא ובמדרשים, למשל במדרש נתנומה, אחרי מות י: "ימשלו דברי תורה ליון שנאמר ושתו ביון מסכתא" (משל, ט, ה). **ונתערב חמד יינה ביני** - כשאני לומד תורה השכינה עמי. כמו שנאמר במשנה, אבות ג, ב: "אבל שניים שיושבין ויש ביניהם דברי תורה שכינה שרויה ביניהם". **חמד** - נוסח אחר: חמר. הכוונה ליון טוב ומשובח, או חמר מלשון חומר, מידה, כלומר יינה הטוב נתערב ביני, או מידה מיינה נתערבה ביני. **שתו דודים** - המשורר פונה לעם ישראל: שתו דודים לעומתי ושכרו, כלומר למדו תורה, שתו מיינה. ע"פ שיר השירים ה, א: שתו ושכרו דודים. **והעירו לשכל רעיוני** - לימוד התורה יעורר את חידושי התורה וההעמקה ברעיונותיה. **בת מלכים הקבוצה** - השכינה, כנסת ישראל. ע"פ הפסוק בתהלים מה, יד: **כל קבוצה בת מלך פנימה**. **ושולחנה מזומן להמוני** - שולחנה של התורה ערוך ומזומן לכל, התורה מזומנת לכל אחד ואחד מישראל שיבוא ויעסוק בה. ובמדרש משלי ט, ב: "אף ערכה שולחנה- זו התורה שעורכת שולחן למי שעוסקים בה בעולם הזה ובעולם הבא". **זמן הפריד לכל רעים ודודים** - זמן הגלות הפריד בין עם ישראל, המכונים כאן רעים ודודים, לבין הקבוצה. **אבל דודי באהבה ימשכני** - אבל הקבוצה המכונה דודה של כנסת ישראל, ימשכני באהבה אליו. **בגברת** - כינוי לשכינה. **יזכרני** - את השכינה, כנסת ישראל. **במעגל חן וחסד יזכרני** - בדרך. ירעיף עלי חן וחסד בדרך, ובתהילים כג, ג: **נחני במעגלי צדק**. **מפרשו בענו עבי שחקים** - הקבוצה פורש חסותו ומגן עלי, ע"פ איוב כו, ט: **מאתו פני קסה פרשו עליו עננו**. **לרעייתי והיא תפיק רצוני** - השכינה, שתעשה רצוני כשאעשה רצונה, ע"פ האמור במשנה, אבות ב, ד: "...עשה רצונך כרצונך כדי שיעשה רצונך כרצונך". **שעריה חמשים** - חמישים שערי בינה. **קבועים** - נוסח אחר: תקועים. **זכות לאה** - בקבלה מסמלת לאה את ספירת בינה שהיא שכינה עליונה, שאינה גולה כמו השכינה התחתונה, אלא היא במצב של גאולה. **תעורר אהבת רחל** - רחל מסמלת את ספירת מלכות, הספירה העשירית, שהיא השכינה התחתונה

המצויה בגלות. ורוצה לומר: בזכות לימוד התורה תתעורר האהבה ותבוא הגאולה. • **פַּעַת רְצוֹן תִּצְחָצַח גְּרוֹנִי** - תן לי לשון צחה בשירתי ובתפילתי אליך, בבקשה ותפילה שתהא זו עת רצון שאז התפילות מתקבלות. • **שְׁלוּמֵי לֵב** - עם ישראל, שליבם שלם עם ה'. • **בְּנֵי אִישׁ תָּם** - עם ישראל, בני יעקב אבינו שנקרא איש תם, עפ"י בראשית כה, כו: וַיַּעֲקֹב אִישׁ יָשָׁב אֱהָלִים. • **אֲב הַמּוֹנִי** - עם ישראל, בני אברהם אבינו, שנקרא אב המון גויים, ע"פ בראשית יז, ד: וְהָיָה שְׁמִךְ אֲבְרָהָם כִּי אֲב הַמּוֹן גּוֹיִם נִתְתַּיֵּד.

וְהָיָה עַקֵּב תִּשְׁמְעוּן

הרב עודד מיטלמן

שמה של פרשת השבוע, "עקב", נטול מהמילה השנייה בפסוק הפותח את הפרשה. על פי פשטי המקראות, פירושה של המילה "עקב" הוא 'בעקבות' - כלומר, לשון סיבה ותוצאה. המדרש קורא במילה זו משמעות נוספת: "...אמר רבי יוסי ברבי חנינא: אימתי שמרו ישראל את השבת כשם שראוי לה? תחילה, כשניתנה להן באלוהי. מניין? שנאמר וישבתו העם ביום השביעי. ואת סבור שמא לרעתך נתתי לך את השבת? לא נתתי לך אלא לטובתך! כיצד? אמר רבי חייא ברבי אבא: את מקדש את השבת במאכל ובמשתה ובכסות נקיה ומהנה את נפשך, ואני נותן לך שחר. מניין? וקראת לשבת עונג וגוי' - מה כתיב אחריו? - 'אז תתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך'. אמרו לו ישראל: ואימתי את נותן לנו שכר המצוות שאנו עושים? אמר להם הקב"ה: מצוות שאתם עושים, מפירותיהן אתם אוכלים עכשיו, אבל שכרו בעקב אני נותן לכם. מניין? ממה שקרינו בענינו: 'והיה עקב תשמעון'."

הדיון מתחיל במצוות השבת, אך יוצא לדיון בכלל במסרתן של המצוות. האם המצוות הן לטובתם או לרעתם של ישראל? במבט ראשון נראה שלא טמון טוב רב במצוות השבת. וכי איזו טובה יכולה לצמוח מכך שאסור לעשות פעולות מסוימות? אך כבר על כך אומר הקב"ה שהמצוות הן לטובתם של ישראל, ומדגיש את החיוב להתענג בשבת. הקב"ה לא ציווה רק מה אסור לעשות, אלא ציווה גם להתענג בשבת.

העונג בשבת מתבטא במעשים, אך גם בנקודת המבט. ניתן לרטון במשך כל השבת על האיסור לעשות כך או אחרת, אך לא פעם מנקודת מבט שונה - הדברים נראים אחרת לגמרי. המנוחה הכפויה על האדם מכריחה אותו לראות ולמצוא דברים אחרים לעשות ביום השבת, עד כדי "ויתן לך משאלות לבך". אלו הן פירותיה של מצוות השבת, ואלו הן הטובות הנגזרות מצמחו, כביכול מאליהן, מקיומה. כמצוות השבת - כך גם מצוות אחרות יש להן פירות שניתן לראותם תוך כדי הקיום או זמן קצר אחריו.

אך פירות אלו אינם הפירות הסופיים: רבי חייא בר אבא מעיר שהפירות אינם שכר המצווה, אלא השכר מחכה בסוף הדרך - בעקבה של ההיסטוריה. לעיתים אנו מהרהרים בשאלה מה בכלל אנחנו עושים ולמה אנו עושים זאת. הרי איננו זוכים רואים את התוצאות המיוחלות עליהן מדברות התורה! על כך אומר ריבנו של עולם: והיה עקב - לעתיד לבוא - עוד תשמעון.

מספר האגדה

מדרש ילקוט שמעוני, ישעיהו, רמז תצט.

"קומי אורי כי בא אורך" (ישעיהו ס, א) -
אמר ר' יוחנן: מִשָּׁל לְמַהֲלָךְ בְּדָרְךָ עִם דְּמִדּוּמֵי מַחֵה,
בָּא אַחַד וְהִדְלִיק לוֹ אֶת הַנֵּר - וְכָבֵה.
וְבָא אַחַר וְהִדְלִיק לוֹ אֶת הַנֵּר - וְכָבֵה.
אָמַר: מִכָּאן וְאֵילָךְ אֵינִי מִמְתִּין אֶלָּא לְאֹרוֹ שֶׁל בְּקָר.
כִּד אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל לְפָנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא:
עֲשִׂינוּ לָךְ מְנוּחָה בְּיָמֵי מֹשֶׁה - וְכָבֵהְהָ,
בְּיָמֵי שְׁלֹמֹה - וְכָבֵהְהָ;
מִכָּאן וְאֵילָךְ אֵין אֲנִי מִמְתִּינִים אֶלָּא לְאֹרְךָ,
שְׁנֵאמַר: "כִּי עֲמָד מְקוֹר חַיִּים, בְּאֹרְךָ נִרְאָה אֹר" (תהילים לו, ג) **להנהיג**

פירושו להקשיב

הרב יונתן זקס זצ"ל

"וְהָיָה עַקֵּב תִּשְׁמְעוּן אֶת הַמְשָׁפְטִים הָאֵלֶּה... (דברים ז, יג) - במילות פתיחה אלו של פרשתנו מופיע פועל שהוא מאבני היסוד של ספר דברים: שמ"ע. הופעתו הבולטת ביותר הייתה בפרשת

תקופת לימודיו בישיבות השונות מתאפיינת במסירות גדולה ללימוד תורה ותשומת לב מיוחדת לחינוך מוסרי שהתבטא ברישום יומי קבוע ו"חשבון נפש" שבאו לביטוי בדמות טבלת התנהגות יומית. בזכרונותיו האישיים מתאר הרב דוד כהן את מסירותו לתורה: "לילות החורף הארוכים היו מוקדשים ללימודי, בלי הרף, ובין אצבעותי נר דולק כסגולה למנוע שינה. וביום רגלי היחפות על כדורי שלג למנוע תרדמה". תקופת לימודים זו נמשכה עד שנות העשרים המאוחרות של חייו.

ארוסיו והשתלמותו הכללית

תקופה יחודית בחייו היתה תקופת לימודיו באקדמיה היהודית, מיסודו של הברון דוד גינצבורג בפטרבורג ברוסיה, ובאוניברסיטת פרייבורג בגרמניה. הלימודים באקדמיה היהודית בפטרבורג התמקדו במחקר הסטורי של התלמוד והמדרש, בהנחיית מרצים נבחרים ובאוניברסיטת פרייבורג עסקו עיקר הלימודים בספרות הגרמנית הקלאסית. תקופה זו, שנמשכה כשלוש שנים (תר"ע-תרע"ג), בחייו של הרב דוד כהן גיבשה אישיות רב גונית שהיתה יכולה בהמשך השנים לערוך, לעמת ולגבש את השקפתו הפילוסופית של הראי"ה קוק עם השקפות כלליות. ההשכלה המיוחדת, היקף הידע בעולם היהדות ועולם הפילוסופיה הכללית יצרו לפני בני ה"ישיבה המרכזית" הזדמנות חד פעמית לחדור לתחומי לימוד מגוונים ועולמות רוחניים שכן ישיבה טיפוסי לא הגיע אליהם בדרך כלל. לפני צאתו ללימודים באוניברסיטה בגרמניה, ארס הרב את בת דודו לאשה. הם קיוו להתחתן כעבור שנה או שנתיים. בינתיים פרצה מלחמת העולם הראשונה, רבי דוד ברח לשוויץ, ברוסיה התחוללה המהפכה הקומוניסטית, ודרכיהם נפרדו למשך 12 שנה.

הפגישה בין מרן הרב לרב הנזיר

הרחבת האופקים וההתמודדות עם ספרות ההשכלה הכללית פתחה נתיבים חדשים בפני אישיותו של הרב הנזיר אולם לא סיפקה את צימאון לבו ששאף להעמיק בתורת הסוד ומימד הנסתר בעולמה של חכמת היהדות. אף על פי כן עצם ההתמודדות עם ספרי עיון במחשבת הפילוסופיה הדתית, שאינם נמנים עם הכתבים השגרתיים במדף ספריו של בן ישיבה טיפוסי, ודאי סללו את הדרך הרוחנית לקראת פגישה רבת חשיבות בס"ט גאלן בשווייץ בין הראי"ה קוק לבין הרב דוד כהן בערב ראש חודש אלול ה'תרע"ה (1915).

בזכרונותיו האישיים תאר הרב הנזיר את מהלכה הדרמאטיים של פגישה זו: "לפני כ"ז שנה, ואני בשווייץ בבזל, עסוק בלימודי בדעות הפילוסופיות לתקופותיהן, מלא צמאון ושקיקה לאמת, ביחוד אמת הישראלית, הגיעה אלי שמועה מהרב, שנמצא אז בארץ זו מזרחה. פניתי במכתב ובקבלי תשובה החלטתי לנסוע אליו... נשארתי ללון אצלם. על משכבי לא שכב לבי, גורל חיי היו על כפות המאזניים. והנה בוקר השכם ואשמע קול צעדים הנה והנה, בברכות השחר, תפילת העקדה... אחרי התפילה מהרתי לבשר במכתב, כי יותר מאשר פללתי מצאתי, מצאתי לי רב".

מעשית, השפיעה הפגישה על עולמו הרוחני ומיקומו הגיאוגרפי כאחד. "נפתחה תקופה חדשה בחיי, נהפכתי והייתי לאיש אחר" כתב לימים הרב דוד כהן בזכרונותיו.

במשך שהייתם המשותפת בשוויץ הספיק הרב דוד ללמוד אצל הרב, לשאול שאלות ולשמוע שיעורים. אולם לאחר שנה נקרא הרב לשמש כרב בלונדון, כאשר הוא מתנה עם קהילתו שבשעה שאפשר יהיה לחזור לארץ ישראל, תיפסק התחייבותו כלפיהם, ויוכל לשוב מיד לארץ. ואכן, כעבור שנתיים נסתיימה מלחמת העולם הראשונה, והרב חזר לארץ ונתמנה

לרבה של ירושלים. בינתיים רבי דוד נשאר בשוויץ, כשכולו געגועים להסתופף בצלו של הרב. בראש השנה בשנת תרפ"ב (1921) התבשר הרב הנזיר כי התקבל אישור עליתו לארץ ישראל. בערב יום הכיפורים, עשרה ימים מאוחר יותר, דרכו רגליו על אדמת העיר יפו, כאשר מגמתו להצטרף ליסודה של 'הישיבה המרכזית' ברוחו של מרן הרב. על פגישתו המחודשת עם מרן הרב בארץ כתב בזכרונותיו: "סרתי למלון ורשבסקי. תכף ומייד התכוונתי לצאת אל בית הרב, משוש נפשי וחיי רוחי זה כמה שנים. אשריני שזכיתי לעלות אל הקודש, במקום הקודש, הוא רוח אפינו (כוונתו לרב) משוש ה'. אשריני שזכיתי לראותו יושב במקום הגבוה והעליון על כל ישראל (כרבה של ירושלים). ואשריך ישראל, שזכית לרועה שלך..." שנתיים וחצי לאחר מכן קיבלה ארוסתו אשרת עלייה ויחד הקימו את ביתם בארץ הקודש.

הנהגותיו המיוחדות

באותן השנים קבע רבי דוד את ביתו בירכתי בית מדרשו של מרן הרב, שם ישן ואכל, ושם שקד על תלמודו יומם ולילה. היה מרבה בסיגופים ובתעניות, ופעמים רבות קיבל על עצמו תעניות דיבור. למשל, נהג בתענית דיבור, מא' באלול ועד מוצאי יום הכפורים וביום הכיפורים, מכניסתו ועד צאתו, היה נשאר עומד בתפילה ותורה בבית הכנסת.

שאיפותיו הרוחניות היו מופלגות ופלאיות. בשבתות גזר על עצמו שתיקה, כדי לקלוט את הסוד העליון. מתוך רגישות מופלגת לצער בעלי חיים, נמנע מאכילת בשר. מתוך שאיפת קודש קיבל על עצמו נזירות, לא שתה יין ולא גזז את שערות ראשו. היה מופלג בחכמת הקבלה וגם בפילוסופיה הכללית. כולו כיסופים להשגות רוחניות, ועם זאת למדן, חקרן ודקדקן, שאף עסק בהשוואת גרסאות ותרגומים באופן המדוקדק ביותר. שאיפתו העזה ליכות לדרגה רוחנית גבוהה, שתאפשר לו הארה רוחנית ותחושת נבואה, הביאתו לטייל במקומות שוממים ומרוחקים. דמותו היתה פלאית. שערות נזירותו הארוכות – זהובות, קומתו גבוהה, וכולו אומר אצילות ורוחניות.

תקיעות שופר

דוגמא לכיסופיו המופלאים ניתן למצוא בין השאר בזיכרונותיו אודות תקיעות השופר לצד מרן הרב: "היום הקדוש עבר עלי באופן נורא. אתמול הבכיות לאין קץ, והיום ההשגות העליונות. ביחוד כשרבנו מרן הקדוש שליט"א גזר עלי להקריא לפניו סדר התקיעות, והוא תקע בשופר גדול, ואני הקראתי מילה במילה לפניו. הכוונות היו נוראות, מעין שופר של משיח, והוא העמיק חקר, וגם אני כיוונתי, ואימה גדולה נפלה עלי. ויש בזה סודות שאיני רוצה להעלותם על הגיליון".

הקשר היחודי בין מרן הרב קוק לתלמידו

הרב הנזיר ביטל כל ישותו, זמנו, כוחו ואונו באהבתו למרן הרב קוק זצ"ל. הקשר היחודי בין מרן הרב קוק לתלמידו חרג ממסגרת קשר חד צדדי והפך להיות מערכת הפרייה הדדית של חשיבה וגיבוש רעיוני משותף. הרב הנזיר מצידו ראה במרן הרב מעיין שופע של הגות ומחשבה ואלו מרן הרב הבחין בידידו תלמיד מסור שיוכל להוציא אל הפועל את הגיגיו ומחשבותיו. קשר זה הניב שני תוצרים מרכזיים: עריכת ספר "אורות הקודש", פרי עטו של מרן הרב קוק, וגיבוש תוכנית לימוד מקיפה לישיבה.

דברי הרב הנזיר על מרן הרב

"הנני יושב בלב ישראל, בלב ירושלים עיר הקודש, ובבית גדול הדור. הנקודה המרכזית שבכל חכמת ישראל. הוא המקיף הכל וכולל הכל, ולבו מלא רגש עדין, עמוק וחד. ונפשו מלאה

השבוע שעבר, בפסוק המפורסם ביותר ביהדות כולה – "שמע ישראל". בהמשך פרשתנו שלנו הוא מופיע שוב בפתח הפרשייה השנייה של קריאת שמע: "וְהָיָה אִם שָׁמַעְתְּמוּ... (דברים יא, ג). אכן, הפועל ילווה אותנו לאורך כל החומש: ה'שורש שמע' מופיע בו לא פחות מתשעים ושתיים פעם דוברי שפות לעז, ובמידה רבה גם דוברי עברית מודרנית, נוטים להחמיץ את משמעותה של מילה זו בגלל מה שאני מכנה "כֶּשֶׁל ההיתר־גְּמוּת": ההנחה הסמויה שלנו כי שפה אחת ניתנת לתרגום מלא לשפה אחרת. אנחנו שומעים מילה שתורגמה משפה אחת לחברתה, ומניחים שמשמען זהה בשתי השפות. אלא שתכופות אין הדבר כן. יכולת ההיתרגמות של שפה אחת לחברתה היא חלקית. בין המימרות הידועות על טיבו הלא מושלם של כל תרגום באשר הוא, נציין את זו של חיים נחמן ביאליק, כי שירה מתורגמת היא כנשיקה מבעד למטפחת; את הערתו של המשורר האמריקני רוברט פרוסט כי שירה היא "מה שאובד בתרגום"; ואת הדימוי שהציע בעל 'דון קישוט', מיגל דה-סרוונטס, לטקסט מתורגם: הוא דומה לצדו התחתון של שטיח, שכן אפשר לראות בו את המתווה הכללי של הדוגמה שאנו יודעים שישנה בצד השני, אך אין בו קווים ברורים והוא מלא בקצות חוט רופפים. מושגי מפתח בתרבות אחת חסרים לעתים בתרבות אחרת, ואינם ניתנים לשחזור לשוני מלא. כזו היא, לדוגמה, המילה היוונית מְגַאלוֹפְסִיכוֹס, המציינת את האדם 'ענק-הנפש' של אריסטו, זה היודע את גדולתו ומתהלך בגאווה אצילית. קשה לתרגם מונח זה למערכת מוסרית מסוגה של היהדות, שבה הענווה היא מן המידות הטובות. דוגמה אחרת: המילה האנגלית טקט אין מקבילה עברית מדויקת. ועוד ועוד. זה הוא גם המקרה של הפועל העברי המקראי שמ"ע. הוא מבטא מושג שבשפות אחרות אינו מושג אחד, אלא כמה מושגים שונים מציינים חלקים ממנו. הפועל "תשמעון" שבראש פרשתנו, למשל, תורגם בתרגומי התורה לאנגלית בשלל אופנים: hear, completely obey, pay attention, heed. הוא מביא את משמעותו של 'לשמעו' המקראי. גם בעברית המודרנית המשמעות העיקרית של הפועל 'שמעו' קרובה בעיקר לפועל hear, והדבר גורם לחלק מהמשמעות של הביטוי "שמע ישראל", למשל, לעבור לחלק מאתנו ליד האוזן. כשהמקרא אומר 'שמעו' הוא מתכוון גם, במידה כזו או אחרת, לומר 'שמע בקולו של מישחו', 'שם לב' ו'הקשיב'. לעתים הוראתו היא אפילו 'הבין', כמו למשל בסיפור מגדל בבל, שם אומר אלוהים "הֲבֵנָה נִבְדָּה וְנִבְלָה שָׁם שְׁפָתֶם אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ אִישׁ שִׁפְתֵי רֵעֵהוּ" (בראשית יא, ז). מפליאה העובדה כי אף על פי שבתורה יש תרי"ג מצוות, אין בה שום מילה שמשמעותה היא פשוט "לציית". כשנדרשה מילה כזו בעברית המודרנית, הפועל צי"ת השאל מן הארמית. כשהתורה רוצה לומר לנו שנעשה כדבר ה', היא מצווה עלינו 'לשמעו'. חשיבותה של עובדה לשונית זו רבה מכפי שאפשר להעלות על הדעת. שכן היא מלמדת כי **ציות עיוור אינו נחשב מעלה ביהדות**. ה' רוצה שנבין את המצוות שהוא נותן לנו. הוא רוצה שנהרהר בהן ונחשוב מדוע ניתנה מצווה זו ולא אחרת. הוא רוצה שנקשיב, שנהגה, שנתעמק, שנפנים, שנגיב. הוא רוצה שנהיה עם שומע. יוון העתיקה הייתה תרבות ויזואלית. תרבות של פיסול, אדריכלות, תיאטרון ומופעי ראוה. בעיני היוונים בכלל, ואצל אפלטון במיוחד, ידיעה הינה צורה של **ראייה**. היהדות, כפי שהראה פרויד במסתו 'האיש משה ואמונת הייחוד', היא תרבות לא ויזואלית. אנחנו עובדים א-לוה שאיננו יכולים לראות; ועשיית פסל ותמונה מקודשים אסורה באיסור חמור. ביהדות איננו רואים את אלוהים; אנו שומעים אותו. הידיעה היא צורה של **שמיעה**. צחוק הגורל הוא שפרויד עצמו, שיחסו ליהדות היה מסויג ביותר, המציא את הפסיכואנליזה שהינה **ריפוי-בהקשבה**: השמיעה כתראפיה ידועה יותר הגדרתה של הפסיכואנליזה כריפוי בדיבור, הגדרה שניתנה לה בידי אנה או' (ברטה פפנהיים), מן המטופלות הידועות של פרויד. אלא שהגדרה "ריפוי בהקשבה" מדויקת יותר. ההקשבה הפעילה של הפסיכואנליטיקן היא המאפשרת את הדיבור התרפויטי, או הקטרטי, של המטופל. ביהדות, אם כן, השמיעה היא מעשה רוחני במהותו. לשמוע לאלוהים משמע להיות פתוח לאלוהים. משה אומר זאת לכל אורך ספר דברים: "והיה עקב תשמעון". הוא הדבר גם

טוב ורצון וחסד. ושכלו מלא חריפות והברקה וידיעותיו רבות. הוא גאון, חוקר, צדיק, תמים, חסיד, ענוותן וגאה כהלל. ויותר ממה שהעגל-התלמיד רוצה – הרב רוצה...” (נזיר אחיו ע' 69)
עוד כתב: “הננו בימות המשיח, תקופת הגאולה התחילה... ואין מכיר, ואין יודע. כולם כמו מסכה על עיניהם, מאחרי המסך, מבלי דעת ומבלי הבין את אשר לפניהם. רק מרן, רוח אפילו שליט”א, הוא נשמת התחייה, הוא היודע, הוא החווה. כשעליתי אליו במוצאי שבת קודש לברכו במזל טוב, לבשורת האישור הממוני (לרבנות הראשית), מעטים היו הדברים שנתחלפו בינינו, אבל אלו היו גילויים, כברק של ביעף מועף. והבית האיר מגילוי נבואי, כבשעת גאולה” (שם ע' 70).
“...יד ה' עליו ורוחו בקרבו. והוא זקוק לעבד, והנני העבד בכל לב...” (שם ע' 70).

תוכנית לימוד לישיבה העתידית

פגישת שני הרבנים הולידה, בין השאר, תוכנית לימוד לישיבה העתידית. הרב הנזיר, המעיד על עצמו כי אחת ממגמות בואו לארץ ישראל אל מרן הרב קוק היתה הקמת ישיבה מרכזית בעלת תוכנית לימוד מקיפה שתכליתה תחיית רוח הנובאה בישראל, התמנה ע"י מרן הרב לערוך את התוכנית האמורה. לאחר הצגת התוכנית בפני מרן הרב הגיב הרב: “אילו הייתי אני מחבר תוכנית, היתה ג"כ כמותה”. תוכנית זו מלמדת על היקף לא שגרת של נושאים ותכנים לימודיים שלא היו מצויים בישיבות אחרות בתקופה זו. עיקר ייחודה במתן מקום ללימודי תנ"ך, תלמוד בהיקף רחב ביותר ומגוון תחומים במחשבת ישראל.

היוזמה לערוך את 'אורות הקודש'

כמי שהכיר היטב את השיטות והסדר שבמשנות הפילוסופיות הגדולות, ביקש הנזיר למצוא שיטה בדברי מרן הרב. וכה כתב במבוא לאורות הקודש (ע' 18): “ויהי היום (בשנת תרפ"ב), ואעל אליו בשאלה: רבנו, קדושה יש כאן אצלו, רוח, השפעה סגולית. האם יש גם תורת הרב, תוכן לימודי מסוים, מה, שיטה. והתשובה: כן, ודאי.

“מאז גמלה החלטתי, לברר תורת הרב, כשיטה אלוקית שלמה, יסודותיה, ויסודי היסודות, ועל פיהם לבחור כתביו ולסדרם, במאמרות. הרב מסר לידי כתבי קדשו, ועודד אותי בדבריו, כי הוא סומך עלי בסידורי. הרביתי להגות בדברי קדשו ולהעמיק בהם, ונמצאו יסודי השיטה האלוקית, במערכת חכמת הקודש...”

גייעה עצומה השקיע הרב הנזיר בעריכת הכתבים. הוא הגדיר את דברי הרב כדברים שנאמרו ברוח הקודש, וגם את מלאכת העריכה החשיב מאוד, עד שכתב “ואילולא דמיסתיפינא (אילולא הייתי חושש) הייתי אומר: עריכתם ככתבתם ברוח עליון” (נזיר אחיו ע' 71). על כל מאמר ישב הנזיר שבעה נקיים, והתלבט בשאלות של עריכה וקביעת כותרות לפרקים. וכשהיה פונה אל הרב, הרב היה נמנע מלענות. רק במקומות מועטים הצליח הנזיר לקבל ממנו הוראה (שם ע' 71).

עוד כתב הנזיר: “כמה פעמים הצטערתי, על שיצא קצת שלא בסדר, בתוכן ובצורה. והרב היה מרגיע אותי, גם מה שיצא קצת בסדר הוא טוב ויפה”.

לפני הסתלקותו של מרן הרב, עוד הספיק הנזיר להראות לרב את הכרך הראשון של אורות הקודש. בעשרות השנים שלאחר מכן הוציא עוד שני כרכים. ואחר הסתלקותו של הנזיר הוציאו ממשיכיו את החלק הרביעי. בזה נשלם חזונו של הנזיר לערוך את דברי מרן הרב כשיטה אלוקית שלמה.

עקרונות שיטתו הפילוסופית

עקרונות שיטתו הפילוסופית של הרב הנזיר ניכרים בשני

במנהיגות, ובעצם בכל היחסים הבין-אישיים לצורותיהם. לפעמים המתנה הגדולה ביותר שבידנו לתת למישהו היא להקשיב לו.

ויקטור פראנקל, ששרד במחנה אושוויץ, יצר בעקבות זאת את הלוגותרפיה, סוג חדש של פסיכותרפיה המבוסס על כך שכל אדם מחפש משמעות. פעם סיפר כיצד התקשרה אליו מטופלת באמצע הלילה ואמרה לו בשלווה שהיא עומדת להתאבד. הוא החזיק אותה על קו הטלפון למשך שעותיים, ושטח באוזניה שורה ארוכה של סיבות טובות לחיות. לבסוף אמרה שהיא מתחרטת, והיא לא תשים קץ לחייה. בפגישתם הבאה שאל אותה איזו מכל הסיבות שפירט גרמה לה לשנות את דעתה. “אף לא אחת מהן”, ענתה. “מדוע אם כן”, שאל, “החלטת שלא להתאבד?” היא ענתה שעצם העובדה שמישהו היה מוכן להקשיב לה במשך שעותיים באישון לילה שכנעה אותה שהחיים, ככלות הכול, ראויים לחיותם Anna Redsand, Viktor Frankl, a life worth living, Houghton Mifflin Harcourt, 2006, 113-114.

בבריטניה הייתי מעורב בכמה וכמה ניסיונות להשיג גיטין מבעלים סרבנים. את כל המקרים פתרנו לא באמצעים משפטיים, אלא במעשה פשוט: הקשבה. הקשבה עמוקה, אשר שכנעה את שני הצדדים כי אנו כורים אוזן לכאבם ולתחושת הצדק שלהם. נדרשו לנו לשם כך שעות ארוכות של ריכוז מוחלט, והימנעות מוקפדת מכל שיפוט והכוונה. ההקשבה שלנו הצליחה למוסס את שכבות המרירות, והצדדים היו מסוגלים ליישב את ענייניהם בינם לבין עצמם. בהקשבה יש מרפא; לפעמים היא אפילו טיפול נמרץ לפני שנעשיתי רב ראשי עמדי בראש תוכנית ההכשרה שלנו לרבנים, ג'וז קולג'. במסגרת זו הרצנו בשנות השמונים תוכנית שהיא מן המתקדמות ביותר שתוכנו אי פעם. היא כללה לימודי ייעוץ שנמשכו שלוש שנים. אנשי המקצוע שגייסנו להוראת הקורס הציבו בפנינו תנאי: שניקח את כל התלמידים למקום מבודד למשך יומיים, ורק אלה מהם שישכימו לעשות זאת יורשו להשתתף בקורס. לא ידענו מה היועצים מתכננים לעשות שם, אך עד מהרה גילינו. הם תכננו ללמד את שיטתו החלוצית של קארל רוג'רס הידועה בשם “טיפול ממוקד בלקוח” או “טיפול לא דירקטיבי”. שיטה זו דורשת מהמטפל הקשבה פעילה למטופל והצגת שאלות שישקפו לו את מה שאמר, אך הימנעות ממתן הדרכה מפורשת.

השיטה נראתה מנוגדת לעצם מהותם. להיות רב פירושו ללמד, להדריך, לומר לאנשים מה לעשות. המתיחות בין היועצים לבין הרבנים הצעירים גלשה לקראת משבר, כדי כך שנאלצנו להפסיק את הקורס למשך שעה ולנסות ליישר את ההדורים בין משנתם של היועצים לבין מה שנראה היה לתלמידים כעמדתה של התורה. בשעה ההיא התחלנו לחשוב, לראשונה באופן קבוצתי, על הממד הרוחני של ההקשבה, של “שמע ישראל” מאחורי הטיפול הממוקד בלקוח עומדת אמת גדולה: שההקשבה היא מן המידות החשובות ביותר בחיים הדתיים. ספר דברים משמיענו שוב ושוב כי אם אנחנו רוצים שאלוהים יקשיב לנו, עלינו להיות מוכנים להקשיב לו. ואם נלמד להקשיב לו, נלמד לבסוף להקשיב גם לזולתנו: לזעקתם החרישית של הגלמוד ושל העני, של החלש ושל הפגיע, של האנשים שכאבם קיומי כשה נראה לשלמה המלך בחלומו, ושאל אותו מה לתת לו, שלמה השיב שהוא רוצה “לב שמע” (מלכים א' ג, ט). מילים אלו נבחרו בקפידה. חוכמתו של שלמה הייתה טמונה, לפחות בחלקה, ביכולתו להקשיב, לשמוע את הרגש שמאחורי המילים, להבין גם את הבלתי אמור. קל למצוא מנהיגים היודעים לדבר; קשה למצוא מנהיגים היודעים להקשיב. אבל במקרים רבים, ההבדל בין מנהיג קטן לגדול מצוי בהקשבה ביהדות, שעמדתה המוסרית מחשיבה כל כך את כבוד האדם, ההקשבה חשובה במיוחד. עצם מעשה ההקשבה הוא צורה של מתן כבוד. אספר לכם סיפור שימחיש זאת. משפחת המלוכה הבריטית ידועה כדיוקנית: באה במועד ועוזבת במועד. לעולם לא אשכח את האירוע – עוזרי המלכה אמרו לי שמעולם לא ראו שכמותו – שבו נשארה המלכה שעותיים יותר מן המתוכנן. הדבר היה ב-27 בינואר 2005, יום השנה השישים לשחרור אושוויץ. המלכה הזמינה ניצולים לקבלת פנים בארמון

סנט ג'יימס. לכל אחד מהם היה סיפור אישי לספר, והמלכה הניחה לכל אחד מהם לספרו כאוות נפשו. בזה אחר זה הם באו אליי ואמרו, "לפני שישים שנה לא ידעתי אם אחיה ביום המחרת, והנה אני מדבר עם המלכה". מעשה זה של הקשבה סבלנית היה ממעשי החן והחסד המלכותיים ביותר שחזיתי בהם מימי. ההקשבה היא אישור מעומק הלב לאנושיותו של הזולת בהתגלות בסנה, כאשר הטיל הקב"ה על משה את עול המנהיגות, ענה משה: "לא איש דברים אֶנְכִי, גַם מְתָמוּל, גַם מְשֻׁלָּם, המשך בעמודה ימני

מקורות מרכזיים: עריכת ספר "אורות הקודש" וכתובת הספר "קול הנבואה – ההגיון העברי השמעי" (שעל פי תוכניתו המקורית היה אמור להיות הראשון בסדרה של שלושה חלקים), פרי יצירתו העצמית של הרב הנזיר.

עיקר מערכת מחקריו של הרב כהן באה לבסס הנחה חדשה בפילוסופיה היהודית שאכן קיים הגיון הגותי עברי מיוחד. בניגוד לפילוסופיה היוונית שמתבססת על התבוננות בעולם ביסס הרב הנזיר את השקפתו על האזנה ושמיעה פנימית של המתרחש בהוויה. היסוד הראשון על פי משנתו להבנת השקפת עולמה של היהדות הוא: הקשבת האדם לקול פנימי שפועם בו והתבוננות לתוך אישיותו הפנימית. שיאה של שמיעה פנימית זו, על מורכבותה הרבה, היא השגת הנבואה.

השיעור בביתו

אישיות רב גונית ומיוחדת זו הותירה רושם עז על תלמידי הישיבה, אם כי יש לציין שתלמידים מסויימים שלא ירדו לעומקה של השתיקה "המוזרה" לא יצרו קשר. אוירה מיוחדת שררה בביתו של "הנזיר" שטבול היה בפרחים ועיצצים שהשתלבו בניחוחם של ספרים עתיקים. על אדן החלון היו מונחים עשרות ספרים בשביל השיעור. כל פרט מוכן מראש, כל דף מסומן עם הפתק שלו. פילוסופים גדולים מהאוניברסיטה היו מתיישבים יחד בשיעוריו, והלימוד אז, חוץ מערכו הפנימי, היה לו ערך של פגישת עולמות, מבחינת בני הישיבה. הרב הנזיר השיב את נשמתו ביום כח בחודש מנחם אב ה'תשל"ב, ונקבר בבית הקברות שבהר הזיתים בירושלים. הותיר אחריו אישה – הרבנית שרה כהן (שהייתה בת דודתו), בת – הרבנית צפיה גורן (אשת הרב הצבאי הראשי ולאחר מכן הרב הראשי לישראל הרב שלמה גורן), ובן – הרב שאר ישוב כהן (הרב הראשי לחיפה והמחוז).

עקב – אני יודע !

1. כן! "ואכלת את כל העמים אשר ה' אלקיך נתן לך לא תחוס עינך עליהם ולא תעבד את אלהיהם כי מוקש הוא לך". (ו, טו) הכוונה, כמוכן, לכיליון.
2. ז, כ: "וגם את הצרעה ישלח ה' אלקיך בס עבד הנשארים והנסתרים מפניך".
3. רש"י, ד"ה הצרעה: מין שרץ העוף שהיתה זורקת בהם מרה ומסרסתן ומסמאה את עיניהם בכל מקום שהיו נסתרים שם.
4. ז, כב: "ונשל ה' אלקיך את הגוים האל מפניך מעט מעט לא תוכל כלתם מהר פן תרבה עליך חית השדה".
5. העוסק בענייני אופנה, המתמקדת בעיקר בבגדים, היה מוצא את עצמו חסר תעסוקה, שכן "שמלתך לא בלתה מעליך.... זה ארבעים שנה" (ח, ד).
6. טו, טו: "ואפן וארד מן ההר וההר בער באש ושני לוחת הברית על שתי ידי".
7. יא, י: "כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה לא כארץ מצרים היא אשר יצאתם משם אשר תזרע את זרעך והשקית ברגלך כגן הירק". רש"י, ד"ה והשקית ברגלך: ארץ מצרים היתה צריכה להביא מים מנילוס ברגלך ולהשקותה צריך אתה לנדד משנתך ולעמול והנמוך שותה ולא הגבוה ואתה מעלה המים מן הנמוך לגבוה אבל זו "למטר השמים תשתה מים" (פסוק יא) גלוי, כאחת.
7. יא, יא-יב: "והארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה ארץ הרים ונ השמים מים. ארץ אשר ה' אלקיך דרש אתה תמיד עיני ה' אלקיך השנה ועד אחרית שנה".

להנהיג פירושו להקשיב – המשך מעמודה שמאלית

גַם מֵאֵז דְּבָרָךְ אֶל עַבְדְּךָ. כִּי כָבֵד פֶּה וְכָבֵד לְשׁוֹן אֶנְכִי" (שמות ד, ו). מדוע בחר ה' דווקא אדם שקשה לו לדבר כמנהיג לעם ישראל? **אולי מפני שמי שקשה לו לדבר לומד כיצד להקשיב**. מנהיג הוא אדם שיועד להקשיב: לזעקתו הדוממת של הזולת – ולקול הדממה הדקה של אלוהים.

כל הזכויות שמורות ©

ספורים לשבת

בימים ההם, במזרח אירופה, התפרנסו יהודים רבים מבתי מרזח, אותם שכרו מהפריצים המקומיים. וכך, בעל בית מרזח אחד, אותו החזיק בשכירות מהפריץ, האדון, בא אל רבי נחמיה יחיאל מביכוב, בנו של "היהודי הקדוש", רבי יעקב יצחק מפשיסחה זצ"ל, והתאונן לפניו כי הוא נשאר חייב להאדון סכום של מאתיים רובל עבור השכירות, והיות שאין לו כדי לשלם, החליט האדון לגרשו ולנשלו מהשכירות, וממילא, הוא ישאר בעירום ובחוסר כל. שאל אותו רבי נחמיה: המעשן אתה טוטיין [-טבק, סיגריות] ויאמר בעל בית המרזח: הן. וישאלהו איזה טבק אתה מעשן? השיב: מין פלוני. ויאמר לו זקני קנה לך פה חבילה אחרת, מטבק אחר הנקרא בשם פלוני, ותסע לביתך. והיה אם יקראוך אל האדון תלך אליו, אך מעצמך, בלי קריאה, לא תלך. היהודי נסע לביתו וקיים את דברי הצדיק. ויהי בלילה והנה המשרת של הפריץ דופק על דלתו וקורא אוחו אל הפריץ. ויהי כבואו וישאלהו האדון: אמור נא לי אולי יש אתך טבק מהמין פלוני? זה חצי לילה אני והאדונית איננו יכולים לישון, שכן הורגלנו תמיד לעשן טרם לכתינו לישון, והיום נסע המשרת שלי לעיר לקנות טבק וישב ריקם, באמרו כי החנות שאך בה לבדה נמצא למכור הטבק הזה – סגורה. היהודי הביא את החבילה, והאדון והאדונית החלו לעשן בתענוג רב. ויאמר האדון ליהודי: מושקה (כך כונו היהודים על ידי הפריצים), יען כי על ידך היה לי תענוג גדול כזה. הנני מוחל לך מחובי שיש לי אצלך על הארענדי מאה רובל! ותאמר גם האדונית: עבור התענוג שהיה גם לי מהטבק שלך הנני מוחלת לך גם כן מאה רובל! ובאשר שכל החוב הגיע אך למאתים רובל, לא נשאר עוד היהודי חייב מאומה להאדון. ויעש אתו תיכף חוזה שכירות חדש, להשאיר גם להבא את בית המרזח אצלו. ביום המחרת, נסע היהודי להעיר, ויהי כאשר עבר לפני החנות אשר בה קנו תמיד עבור האדון, אמר לו בעל החנות – שידע שהוא מכיר את הפריץ – "מה זאת היה אתמול עם המשרת של האדון, כי בא לקנות אצלי טבק, וגם הכינותי בעבורו חבילה עם טבק, ונסע מכאן ושכח לקחת אותו?!" או אז הבין היהודי את הנס הגדול אשר הראה לו ה' יתברך בזכות תפלתו של הצדיק.

שבת שלום

ד"ר מרדכי ארגמן - כל הזכויות שמורות ©

מורשת עדי

עלון בית-הכנסת בעדי

עלון 702 פרשת ראה ל באב תשפ"ב 27 אוגוסט 2022

לע"נ , חיים בן שמחה נלב"ע י"ג אלול, משה בן אריאלה תשרי, מאיה חיה בת שושנה, כ"ה תשרי, חיים בן יעקב א אדר, גילה פירחה בת גרציה י"ח תמוז, ברוריה בת חנה כ תמוז, חנה בת מסעודה כג בתמוז, חיים יהודה ה' באלול, ז"ל. תנצב"ה

לרפואת: אסתור בת רחל, עפר בן הניה, רחל בת יהודית-דודי, מרי בת רחמה, יהודה יצחק בן איריס, יעקב בן סימי, שמחה בת כוכבה, ניר בן שמחה, גל בן רחל, אברהם בר אב, נעמה בת מירב, מירב בת מרים

גם השנה, בעז"ה ניתן לרכוש ארבעת המינים מ"נתינת לולב". ככל הרווחים מופנים לצדקה לפי בחירת הקונה. לפנות לאילן

השבוע בדברי הימים

כניסת שבת: 1843 צאת שבת: 1848

ל מנחם אב - א' ר"ח אלול ה'תשס"ב - נפטר יצחק שדה מפקדו הראשון של הפלמ"ח ואלוף בצה"ל. ה'תשכ"ה - נפטר יואל רקח, פיזיקאי ישראלי. (הרחבה תש"ע). ה'תשכ"ן - טייס חיל האוויר העיראקי מוניר רדפא עורק לישראל ונחת במטוס מיג-21 בבסיס חצור של חיל האוויר הישראלי (הרחבה תש"ע). ה'תש"ל - ספטמבר השחור בעקבות התנקשות כושלת בחוסיין מלך ירדן. ה'תשנ"ז - נפטר ויקטור פרנקל, פסיכיאטר יהודי אוסטרי (הרחבה תש"ף). ה'תשס"ז - נפטר חבר הכנסת פנחס גולדשטיין.

א אלול - ב' דראש חודש אלול האשכנזים מתחילים לתקוע בשופר כל יום בתפילת שחרית, עד ערב ראש השנה. ראש השנה למעשר בהמה, לפי דעת רוב הראשונים (כדעת רבי מאיר, במשנה, מסכת ראש השנה פרק א' משנה א') נבואת חגי הראשונה (הרחבה תשעג) יום עליית משה רבנו להר סיני לקבלת הלוחות השניים. נפילת המלך שאול ובניו בקרב הגלבוה. ה'תרמ"ד - נפטר רבי חנוך העניך דב מיינר האדמו"ר מאַלְסֶק, בעל "לב שמח" ה'תרנ"ז - נפתח הקונגרס הציוני הראשון בבזל שבשווייץ ה'תר"פ - עלייה לקרקע של ביתניה עילית, נסיון ההתיישבות הראשון של תנועת השומר הצעיר בארץ ישראל ה'תרצ"ט - הבריטים קבעו כי עולים "בלתי חוקיים" שיגיעו ארצה ייעצרו לזמן בלתי מוגבל, לצורך מעצרים הוקם ליד עתלית מחנה מעצר ה'תש"ג - תחילת איסור גטו וילנה ע"י הנאצים.

ב אלול ה'תרצ"ה - נפטר הרב ציון כהן יהונתן (ראה הרחבה תשס"ט) ה'תש"ו - נפטר רבי אליעזר הגר, האדמו"ר מויז'ניץ, בעל "דמשק אליעזר" ה'תשמ"ו - מחבלי ארגון אבו נדאל רצחו 22 יהודים בבית הכנסת "נווה שלום" באיסטנבול ה'תשנ"ג - נחתם בחשאי הסכם אוסלו א' בין ישראל לאש"ף ה'תשנ"ז - פיגוע התאבדות כפול במדרחוב בן יהודה בירושלים, 5 הרוגים.

ג אלול ה'תרנ"א - נפטר הירש (צב) היינריך גרץ מגדולי ההיסטוריונים של עם ישראל חוקר מקרא, מחבר "תולדות היהודים מן הזמנים הקדומים ביותר ועד ימינו", היסטוריון (הרחבה תשפ"א). ה'תרנ"ג - לוח אחיאסף, האלמנך העברי הראשון, יוצא לאור לראשונה בעריכת בן אביגדור (הרחבה תשעג). ה'תרס"ג פרסום ראשון (בהמשכים) של "הפרוטוקולים של זקני ציון" בעיתון רוסי. ה'תרס"ח - מתכנסת ועידת צ'רנובץ, הוועידה הראשונה לשפה היידיש, בצ'רנובץ בירת דוכסות בוקובינה. ה'תרצ"ה - נפטר הרב אברהם יצחק הכהן קוק, הרב הראשי לארץ ישראל, מייסד הרבנות הראשית לישראל ושיבת מרכז הרב ומגדולי התורה ואישי הרוח ביהדות בדורות האחרונים. ה'תש"ג - נפטר הרב יצחק ישעיה הלברשטאם האדמו"ר מטשכוב, בנו של רבי חיים הלברשטאם מצאנז. נפטר הרב משה פרידמן, האדמו"ר מבויאן-קראקא ה'תש"ד - משלוח אחרון של יהודי צרפת למחנות ההשמדה בגרמניה ה'תש"ח - עמוס חכם זוכה חידון התנ"ך הבינלאומי הראשון בירושלים, ה'תשכ"א - הבחירות לכנסת החמישית, בהן זוכה מפא"י בראשות דוד בן-גוריון. ה'תשל"א - נפטר יהושע זאב ברטונוב מבכירי שחקני התיאטרון, חתן פרס ישראל. (הרחבה תשעג) ה'תשנ"ג - נחתם הראשון בהסכמי אוסלו שבין מדינת ישראל ובין אש"ף - הארגון לשחרור פלסטין. ה'תשנ"ד - נפטר מפקד אלטלנה אליהו לנקין. ה'תשנ"ז - אסון השיטת בו נהרגו 12 לוחמי הקומנדו הימי בלבנון. ה'תשס"ד - נפטר הסופר וחבר כנסת לשעבר משה שמיר (הרחבה תשע"ד)

ד אלול ה' אלפים - משפט פריז (הרחבה תשעב), על "אשמת" היהודים על הכתוב בתלמוד. ה'קנ"א - גזירות קנ"א: פרעות ביהודי טולדו וברצלונה; יהודים רבים עוזבים. ה'תרפ"ן - נפטר רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק, "משך חכמה" ו"אור שמח" ה'תשמ"ו - נפטר הרב יצחק ידידיה פרנקל, הרב הראשי לת"א יפו

ה אלול גלות יהויכין. ג'של"ד - נבואת יחזקאל בה הוא מנבא בחזון אל ירושלים (יחזקאל ח-יא), על פי ילקוט שמעוני יחזקאל סימן שמ"ז, וסדר עולם רבה פרק כ"ה). ד'תת"ס - מסע הצלב הראשון: קרב אשקלון: הצלבנים מביסים את הסרצנים וממלכת ירושלים קמה תחת שלטונו של גוטפריד מבויון ה'תק"ס - נפטר הרב צבי הירש לוי (נקרא גם צבי הירש ברלין), רב הקהילה בברלין בימי צמיחתה של תנועת ההשכלה. ה'תרס"ג - בזכרון יעקב נוסדה, ביזמת מנחם אוסישקין, הסתדרות המורים (אז: אגודת המורים העברים בארץ ישראל)

ו אלול ה'תנ"ד - נפטר ר' יום-טוב ליפמן הלוי, בעל פירוש "תוספות יום טוב" על המשנה (ראה הרחבה). ה'תרט"ג - בפרעות ביהודי הומל בבלארוס, התייצבה לראשונה הגנה יהודית מול הפורעים (הרחבה תשפ"ב). ה'ת"ש - הפצצת חיל האוויר האיטלקי על תל אביב - הקשה בהתקפות שפגעו בישראל בזמן מלחמת העולם השנייה ה'תש"ל - נפטר יצחק גרינבוים, ממנהיגי יהדות פולין, מראשי התנועה הציונית והסוכנות היהודית, שר הפנים בממשלה הזמנית. ה'תשל"ב - נפטר ר' ישועה שמעון חיים עובדיה, רב צפרו שבמרוקו מחבר שו"ת ישמח לבב ועוד.

ראה - מי יודע ?

אריה פליימר, <https://www.daat.ac.il/daat/Tanach/chidot/chidot4.htm>

1. "שתי גדות לירדן, זו שלנו זו גם כן". הייתכן, שעבר הירדן - אחת ממדינות ערב מאותרת בפרשתנו... בצד מערב?
2. במסגרת ממלכתית - יודע זאת כל ילד בגן יש דין ויש דיין. מעניין מאד, איפוא, הוא הנוהל שהאזרח הקטן הוא המוציא לפועל.
3. תיכנן יהודי לבנות לו בית, פינה המגרש משמיר ושית. שילם כל המיסים טבין ותקילין. (ואל תהו ראש בכך מקילין!) מה אוכזב ידידנו, זה הגבר, נמנע ממנו הרישיון, שוד ושבר. לא חטא מיודענו ולא פשע, מדוע ניחתה עליו מכה כה קשה?
4. הבה נאמר זאת בקצירת האומר: כסף מסמל את הגשמי, את החומר. איך ניתן, איפוא, את הקופה הגדושה להסב למקור של טוהר וקדושה?
5. קשה להיות יהודי, מ"מדה אני" ועד ק"ש על המיטה. מסובך הדבר יותר וייחודי, עם התקרב שנת השמיטה.
6. מעביד ישראלי את עובדו פטר פיצויים לא שילם, אך הלה לא ויתר. פתח נגדו בקרב הסתערות: "מדוע ולמה, הרי זה חק הסתדרות?" לו נכנס המפוטרי בעובי הקורה היה יודע, שהמקור לכך הוא בתורה! לא שבת ולא מועד, השור בריא, אינו מועד. לא כלאים ולא שמיטה, מהי הסיבה לדין שביתה?

"פתוח תפתח את ידך"

הרב איתמר אלדר

בפרשתנו מופיעה מצות צדקה, והיא מתוארת בפירוט רב: "כי יהיה בך אֶבְיֹן מֵאֶחֶיךָ אֶחֶיךָ שֶׁעֲרִיף בְּאַרְצְךָ אֲשֶׁר ד' אֶל־לֵהִיךָ נָתַן לְךָ לֹא תִאֶמֶץ אֶת לִבְבְּךָ וְלֹא תִקַּף אֶת יָדְךָ מֵאֶחֶיךָ הָאֶבְיֹן. כִּי פָתַח תִּפְתַּח אֶת יָדְךָ לוֹ וְהֶעֱבַט תִּעֲבִיטֵנוּ דִּי מִחֲסָרוֹ אֲשֶׁר יִחְסַר לוֹ. הַשְּׁמֵר לְךָ פִּי יִהְיֶה דָבָר עִם לִבְבְּךָ בְּלִיעַל לֵאמֹר קִרְבָּה שְׁנַת הַשְּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְרָעָה יִעֲנֶךָ בְּאֶחֶיךָ הָאֶבְיֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקָרָא עֲלֶיךָ אֵל ד' וְהָיָה בְךָ חֲטָא. נָתַן תִּתֵּן לוֹ וְלֹא יִרַע לִבְבְּךָ בְּתִתֶנּוּ לוֹ כִּי בְגִלְלֵי הַדָּבָר הַזֶּה יִבְרָכְךָ ד' אֶל־לֵהִיךָ בְּכָל מַעֲשֶׂיךָ וּבְכָל מַשְׁלַח יָדְךָ. כִּי לֹא יִחְדַּל אֶבְיֹן מִקִּרְבְּךָ הָאֶרֶץ עַל פִּי אֲנֹכִי מִצִּוְתָךְ לֵאמֹר פָּתַח תִּפְתַּח אֶת יָדְךָ לְאֶחֶיךָ לְעֲנִיף וְלֵאבִינְךָ בְּאַרְצְךָ" (דברים ט"ו, ז-י). התורה אינה חוסכת בתיאור החובה לתת צדקה בלב רחב ובנפש חפצה: 'לא תאמץ את לבבך', 'לא תקפץ את ידך', 'פתח תפתח את ידך', 'נתון נתן לוי', ושוב 'פתח תפתח את ידך לאחריך'. הנביא ישעיה, אף מרחיק לכת יותר, וקובע כי חברה שלא נותנים בה צדקה, צומתיה - אינם ראויים, וכך נאמר בפרק הנקרא בהפטרות יום הכיפורים: "הלווא פֶּרֶס לְרַעֵב לְחֶמֶד, וְעֲנִיִּים מְרֹדִים תִּבְיֵא בֵּית, כִּי תִרְאֶה עָרִם וְכִסְיֹתוֹ וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלֵּם" (ישעיה נח, ז).

נראה, כי נתינת הצדקה, המתוארת בפסוקי הפרשה, איננה רק פעולה טכנית של 'מעשה מצווה', כי אם גם פעולה שיש בה מצב נפשי של נתינה. דרישת התורה איננה רק לתת צדקה כפעולה טכנית, אלא גם מתוך תנועה פנימית של הענקה: 'אל ירע לבבך בתתך לוי'. נתינה מכל הלב, שיש בה הארת פנים והזדהות מלאה עם מעשה הנתינה. בדברים הבאים, ננסה דרך אדמור"י החסידות לבאר את אותה התנועה הנפשית המלווה את מעשה הצדקה, ומתוך כך ננסה להעמיק בתיקון שהאדם עובר בהיותו נותן צדקה וגומל חסד.

גדול המצווה ועושה

ידועה האמרה, 'גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה', המבקשת להניח את מלוא כובד המשקל בעשיית המצווה, על מימד הציווי וקבלת העול, ופחות על התוכן והמשמעות. ההזדהות עם המצווה, מנקודת מבט זו, איננה בהכרח מעלה את ערכה של עשיית המצווה, ולעתים אף פוגמתה היא ישעיהו ליבוביץ' הביא תפיסה זו לקוטב הקיצוני ביותר, עד כי סרס במידת מה מן היהדות את כל העולם התוכני - רשמי. כפי שראינו לעיל, דווקא במצות צדקה, נתבע האדם

פרשת ראה

הפרשה ה-47 בתורה וה-4 בחומש דברים. הפרשה נכתבת ב-258 שורות בספר תורה ויש בה 20 פרשיות (מיקום 10), מתוכן 5 פרשיות פתוחות ו-15 סתומות. בפרשה יש 126 פסוקים (מיקום 13), 1932 מילים (מיקום 7) ו-7442 אותיות (מיקום 7). לפי ספר החינוך יש בפרשת ראה 55 מצוות (מקום 3), מתוכן 17 מצוות עשה (מיקום 4) ו-38 מצוות לא תעשה (מיקום 3) בפרשה 126 פסוקים, אשר מאוגדים ב-5 פרשיות פתוחות ועוד 15 סתומות. הפרשה מכילה 4 סדרים, כאשר הפרשה מתחילה באמצע סדר ומסתיימת בסוף סדר וזאת בניגוד לכך שהיא מתחילה באמצע פרק ומסתיימת באמצע פרק לפי החלוקה לפרקים. הפרשה עוסקת במצוות שיחייבו את עם ישראל אחרי הכניסה לארץ. אחרי פתיחה קצרה על האפשרות שניתנה לעם ישראל לבחור בין ברכה (קיום המצוות) וקללה (אי קיומן), מתחילה התורה בסקירת המצוות, סקירה שתימשך גם בפרשות הבאות: ציווי לערוך את מעמד הר גריזים והר עיבל, בו יכרתו עם ישראל ברית עם ה' על קיום המצוות המנויות בסמוך (עד פרשת כי תבוא) כתנאי להישארותם בארץ. השמדת העבודה הזרה מארץ ישראל ריכוז עבודת ה' במקום אחד שייבחר בעתיד, והעלאת הקרבנות והמעשרות לשם. היתר אכילת "בשר תאוה" - בשר שנאכל לשם הנאה ולא למטרות דתיות - בכל מקום, ואיסור אכילת הדם אזהרות מפני נביא שקר, מסית ומדיח; דיני עיר הנידחת פירוט ההחיות המותרות והאסורות באכילה וסימני הכשרות שלהן מצוות מעשר; מצוות שמיטת כספים; דיני עבד עברי שלוש רגלים ומצוות עלייה לרגל

מתוך פניני הלכה הרב אליעזר מלמד שליט"א

בשבוע שעבר: יג - הוצאת פירות שביעית לחוץ לארץ השבוע: יג - חשוד על השביעית

כדרך שאסור לעבוד בשביעית, כך אסור לחזק ידי ישראל שעובדים בשביעית, או למכור להם כלי עבודה, לפי שאסור לחזק ידי עוברי עבירה. שנאמר (ויקרא יט, יד): "וְלִפְנֵי עֵרָר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל", וכאשר אדם מסייע לעובר עבירה, הרי שהוא מחזיקו בחטאו, ונמצא שותף להכשלתו בעבירה. ולא עוד אלא שנצטוונו למחות ביד החוטא, שנאמר (שם יז): "לֹא תִשָּׂא אֶת אֶחֶיךָ בְּלִבְבְּךָ הֹכֵחַ תֹּכַח אֶת עַמִּיתְךָ וְלֹא תִשָּׂא עִלּוֹ חֲטָא". והמסייע בידו, נכשל בביטול מצוות התוכחה (רמב"ם ח, א; ספר המצוות לית רצט, עשה רה).

לפיכך, אסור למכור לישראל החשוד על השביעית כלים חקלאיים שקרוב לוודאי שישתמש בהם למלאכות שאסורות בשביעית. כיום רובם המכריע של החקלאים עובדים במסגרת היתר המכירה, ומותר למכור להם כלים חקלאיים בלא הגבלה. וראוי למוכר לבדוק שאכן הקונה עובד במסגרת היתר המכירה.

אסור למכור לחשוד על השביעית כלים שנועדו לעבודה בגינה, שקרוב לוודאי שישמשו לעבודה אסורה, והואיל ואין עורכים היתר מכירה לגינות. ואם יש אפשרות סבירה שישמשו להיתר, היינו לצורך עבודה מותרת או לצורך שאחר השביעית - מותר (רמב"ם ח, ב; עיין הערות לשב"א שם).

הקונה פירות שביעית מעם הארץ, רשאי לקנות ממנו עד שיעור מזון שלוש סעודות ולא יותר. מחד, חששו שמא לא ידע לנהוג כהלכה בדמי שביעית ויבוא לסחור בהם או להשהותם אחר זמן הביעור. ומאידך, הואיל ומדובר בחשש בלבד לא רצו למנוע ממנו לגמרי את האפשרות להתפרנס, וגם רצו לאפשר לקונה להשיג מזון ליום הקרוב, לפיכך התירו לקנות ממנו מזון שלוש סעודות (סוכה לט, א, רש"י ותוס' שם).

אבל מי שידוע כחשוד על השביעית, היינו שמגדל פירות בשביעית או סוחר בפירות שביעית, אסור לקנות ממנו אפילו מעט פירות, כדי שלא לסייע לדבר עבירה (עיין סוף הערה 7). כמו כן אסור לתת פירות שביעית או כסף שנתפס בקדושת שביעית למי שאינו נזהר בקדושתם (רמב"ם ח, י; מאמ"ר יג, מט).

כיום אנו נוהגים לסמוך על תעודות כשרות שיש לחנויות. וכל חנות שאין לה תעודת כשרות, הרי שהיא מכלל החשודים על השביעית, ואסור לקנות בה פירות שביעית. ואם יש לה תעודת כשרות, בין על פי היתר המכירה, ובין על פי 'אוצר בית דין', מותר לקנות ממנה פירות בלא הגבלה. אלא שאם הפירות מ'אוצר בית דין', יש לנהוג בהם

למעורבות רגשית ולהזדהות עם מעשה המצווה, ולמרות דברים אלו, מובא בשם ר' שמחה בונים מפשיסחא המעשה הבא: "נתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו, כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך בכל מעשיך ובכל משלח ידך (דברים ט"ו ז). דע אחי, כי עשיית החסד בישראל, חייבת להיות אך ורק בגלל ציווי השי"ת עלינו. ולא כתוצאה מנימוסי החברה, או אפילו רחמנות טבעית - שהרי התורה קראה לחסד בשם, "דרך ה'", כאמור (בראשית י"ח יט), כי ידעתנו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו, ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט...ונפלא מה שכתב הרמתיים צופים רבי שמואל שינאווי מנאשלק, שתורתו של ר' שמחה בונים נמסרו דרכו. על הרבי ר' בונים ז"ל, שבא פעם לפניו עני לבוש קרועים, שלמראהו נכמרו מאד רחמי של הרבי ר' בונים ז"ל, עד שבכה ונאנח יחד עמו, ונתן לו מלוא חפניו מעות כסף בלי מנין. ולאחר שהלה קנה כל צרכיו בכסף זה, חזר הרבי ר' בונים ז"ל, ונתן לו פעם שנית נתינה חשובה. וכששאלוהו על כך, השיב, בתחלה נכמרו רחמי מאד למראהו המסכן, ואם כן, היתה נתינתי כאילו כדי להשקיט המיית לבבי, אולם לאחר שכבר היו לו כל צרכיו, ושוב נתתי לו נדבה, היתה נתינתי אך ורק לקיים מצות הבורא יתברך. וזה אמרה תורה, נתן נתן - ולא ירע לבבך בתתך לו, היינו, שנתיתך לא תהיה רק מתוך מדת הרחמנות שמתעוררת בקרבך למראה עני מסכן, כי אם נתון נתן - תחזור ותתן עד שלעני כבר לא יחסרו דברים העקריים, ושוב תתן כדי לקיים מצות הבורא יתברך, שצוה לתת צדקה. ומובן שזו מדרגה נעלה מאד במצות צדקה. אך יסוד הדבר, שנתית הצדקה תהיה - כיון שכך ציוה הבורא יתברך - חייב לדעת כל אחד מישראל" (קול מבשר, ח"ג, צדקה ג). ר' שמחה בונים, לא התכחש לרגש החמלה המלווה את מעשה הצדקה, אולם כשהוא קיים, כך סבר ר' שמחה, מעשה הצדקה אינו שלם, ורק לאחר שהוסר רגש החמלה, בשעה שהעני נגאל מעט מדלותו מעוררת הרחמים, יכול נתן הצדקה לקיים את מעשה הצדקה באופן מושלם שענינו: "כיון שכך ציוה הבורא יתברך".

אם כן, דווקא בנתינת הצדקה, שלכאורה יכולה לעורר הזדהות והתלכדות נפשית עם מעשה המצווה, מצווה האדם לזכור כי עיקר ענינה של הנתינה הוא משום שדי יתברך ציוה. על פי תפיסה זו, מבואר הפסוק 'נתן נתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו' - 'ירע לבבך', הכוונה לצער שיש לך בראותך את סבלו, ונתינה מתוך תחושה זו, איננה שלמה. עליך לתת צדקה כאשר לא 'הורע לבבך' ממצבו של העני, וכך גם מוסברת הנתינה הכפולה המתוארת בפסוקים. הראשונה מתוך חמלה, והשנייה - הגבוהה יותר, מתוך תודעת מצווה ועושה.

כיוון שונה, עולה מן הדברים הבאים, של ר' קלונימוס קלמן מקרקא: "כל איש ואשה אשר נדב לבם אותם וגוי הביאו בני ישראל נדבה לה'. הנה הכתוב הזה נראה כולו מיותר שהרי כבר פרט הכתוב נדבת כולם כמו שנאמר ויבאו כל איש אשר נשאו וגוי כל נדיב לב הביאו, וכל יתר הכתובים אשר נפרט כל פרטי נדבתם, למה לי כל זה הפסוק כל איש ואשה וגוי הביאו בני ישראל נדבה לה'. ונראה לפרש על פי פשוטו כי אמרו חז"ל האומר על קן צפור יגיעו רחמיך ועל הטוב יזכר שמך משתקין אותו כי עושה מדותיו של הקב"ה רחמנות ואינם אלא גזירות. וגם איתא בגמרא לא יאמר אדם אי אפשי בבשר חזיר אלא אפשי והקב"ה גזר עלי, רצה לומר כי יש כמה עבירות אשר גם בעיני אדם מאוס בטבע, לא ידמה בעיני אדם אשר אינו עושה הדבר הזה מחמת שהוא מאוס בעיניו רק צריך לשבר הטבע ויראה שיעשה רק מחמת גזירת המלך לעבדיו. וכן כמה מצות שהשכל מחייבם לעשותם לא יעשה מחמת שהשכל מחייבם רק יעשה הכל מחמת ציווי הבורא ברוך הוא שגזר כך כאדון על עבדיו, ועיין לעיל בפרשת משפטים מזה הענין. זהו בעסק כל המצות אבל במצות צדקה צריך לעבוד ה' בהיפך ממדריגה הנ"ל, כי הנה טבע האדם לאהוב הרבה ממון ולרדוף אחר הממון ומכל שכן שלא לחסרו דהיינו לפזרו לצדקה הוא נגד הטבע, על כן צוה התורה במצות הצדקה לא ירע לבבך בתתך לו כי טבע בני אדם שמיצר בחסרון ממונו על כן צריך האדם לשבר עצמו שלא ירע לבבו רק יתן באהבה וזהו קשה מאד... (מאור ושמש, ויקהל) בעל המאור ושמש מציג קו דומה לזה של ר' שמחה בונים, בכל מה שקשור לכל המצוות כל,

קדושה. כיוצא בזה לגבי קניית פרחים ועציצים, שאין לקנותם מאדם שאינו מוכר, כל זמן שאין לו תעודה שהם גודלו במסגרת 'היתר המכירה' או על ידי גויים או בחממות עם מצע מנותק. אבל אדם שמוכר כנאמן, כגון שהוא ידוע ומוכר כשומר מצוות, יכול להעיד על הפירות או הפרחים שבידו, שגודלו בהיתר גם אם אין בידו תעודה (רמב"ם ח, יד; ועיין קטיף שביעית פרק טח). **בשבוע הבא אי"ה: פרק: ה - הזמן המקום והאדם**

א - זמן קיום מצוות השביעית והיובל

פיוט
מנהג הספרדים והתימנים - "סליחות" מראש חדש אלול. מנהג האשכנזים, כבסדר רש"י (סימן קלט) להתחיל ממוצ"ש שלפני ראש השנה ולפחות עשרה ימים בהם אומרים סליחות. כאשר ראש השנה חל בימים ב' או ג', מתחילים במוצ"ש שלפני כן.

מנהג הסליחות לא מופיע בגמרא. בתקופת הגאונים מובא כי רב האי גאון אמר שמנהג שתי הישיבות הגדולות בבבל לומר סליחות בעשרת ימי תשובה, וכן הוא מופיע בכתבי הראשונים, כחלק מתהליך התשובה שנערך בעשרת ימי תשובה.

בתקופת הראשונים היו רבים שנהגו לומר סליחות רק בעשרת ימי תשובה עצמם, כפי שכתב הרמב"ם הלכות תשובה ג ד "נהגו כולם לקום בלילה בעשרה ימים אלו ולהתפלל בבתי כנסיות בדברי תחנונים ובכיבושין עד שיאור היום", אך כיום מנהג זה כבר אינו קיים. השם "סליחות" בא מדברי המשנה תענית טו א על סדר סליחות מיוחד שהיו מוסיפים בימי תענית ציבור אותו היו מוסיפים בברכת סליחה שבתפילת העמידה ומכאן מקור שם. בימי הגאונים היתה חלוקה בין הסליחות הנאמרות בימי תעניות.

הציבור ובין התפילות הנאמרות באשמורת הבוקר בימי עשרת ימי תשובה שכונו "תחנונים" או "רחמיך". ברבות השנים אוחדו הסליחות עם התחנונים וכיום מכונים שניהם "סליחות" ואף בנוסחי הסליחות השונים הוכנסו קטעי התחנונים שבעבר נאמרו בתעניות ציבור או ביום הכיפורים.

בנוסח אשכנז יש חלוקה ברורה יותר כאשר בסוף חלק הסליחות מובאים תחנונים בארמית שמקורם מקטעי הרחמיך.

את סדר התפילות הספרדי פותח פיוטו של ר' משה אבן עזרא (רמב"ע; גרנדה, ספרד. ד'תתט"ו, 1055 - ד'תתק"ק, 1140 בערך), משורר, פייטן ופילוסוף בתור הזהב של יהדות ספרד, נחשב לאחד מגדולי המשוררים היהודים, חול קדש ורישמו בתפילה ובסליחות רב מאד ("אל נורא עלילה" ועוד). האותיות הראשונות בכל תיבה בבית השני של הפיוט יוצרות אקרוסטיכון "משה", כשם המחבר. בכל משפט יש תקבולת משלימה. ברוב התיבות 3 מילים. הפיוט מחורז בחריזות המקשטות את השיר:

קמתי באשמורת - לבקש על עוני
ונפשי שחרחרת - מפני רב זדוני
רחם על עדתך - צאן מרעייתך
אשרי יושבי ביתך - עוד יהללוך סלה (פזמון חוזר)
מפסא כבוד הודך - בשר לעם סגלה
שובה שבות קדשך - וחון כקדם סגלה
הפלא נא חסדך - וגנה עיר תהלה
אשרי יושבי ביתך - עוד יהללוך סלה (פזמון חוזר)

קמתי באשמורת שמות, י"ד, כ"ד: "ויהי באשמורת הבקר וישקף ה' אל מנהג מצרים בעמוד אש וענן". **עדתך - צאן מרעייתך** - תהלים, ע"ד, א-ב: "משפיל לאסף למה אלהים זנחת לגנח יעשו אפך בצאן מרעייתך זכר עדתך" **אשרי יושבי ביתך - עוד יהללוך סלה** תהלים, פ"ד, ה'

מספר האגדה
בכרת פרק 1

איתמר, רבי יוסי ברבי חנינא אמר: תפלות, אבות תקנום. רבי יהושע בן לוי אמר: תפלות, כנגד תמידים תקנום. (אנשי כנה"ג, רש"י) **תנניא פותיה דרבי יוסי ברבי חנינא, ותנניא פותיה דרבי יהושע בן לוי. תנניא פותיה דרבי יוסי ברבי חנינא: אברהם תקן תפלות שחרית, שפאמר:** (בראשית

אך חריגה ושונה מכלן - מצות צדקה. ר' קלונימוס, בניגוד לר' שמחה בונים, מדגיש דווקא את תחושת חוסר ההזדהות המתעוררת במעשה הצדקה. בעוד ר' שמחה בונים, העצים את רגש הרחמים המפעם באדם בראותו את העני בדלותו, ורגש זה, לדעתו של ר' שמחה, הוא התנועה הנפשית האולטימטיבית המלווה את מעשה הצדקה, הרי שר' קלונימוס קלמן, מעצים את הקושי לוותר על ממונק לטובת העומד למולך. 'אל ירע לבבך' של ר' שמחה בונים הוא הצער והרחמים בעוד שאצל ר' קלונימוס קלמן הוא הצער שיש בנתינה ובוויתור על שלך. אך עיקר ההבדל ביניהם מצוי בעובדה שבעוד שר' שמחה בונים חותר לנתינה 'נעדרת הזדהות' והתלכדות נפשית עם המעשה, על מנת לשמר את מימד הציווי שבמעשה, הרי שבעל המאור ושמם מוציא את מצות צדקה מן הכלל הזה הנכון לגבי כל המצוות, כפי שנדמה שגם הפסוקים עצמם עושים, וחותר לנתינה שיש בה הזדהות, אהבה ורצון, מחמת התוכן ולא רק מחמת הציווי. אם נקבל את דברי המאור ושמם, עלינו לשאול, במה נתייחדה דווקא מצות צדקה, שההזדהות הינה כה משמעותית לגביה. שהתודעה הנפשית המתלכדת עם המצווה ותוכנה, כה חשובה והכרחית לקיום שלם ומלא של מצות צדקה? בדברים הבאים ננסה לבאר שלשה כיוונים שונים המתמודדים עם שאלה זו.

רבי יום טוב גרשון שאול ליפמן הלוי הזר זצ"ל

נולד בוולרשטיין שבבוואריה בשנת שליט לאביו ר' נתן ב"ר משה וולרשטיין. היה מצאצאי רש"י. אביו נפטר לפני לידתו, והוא גדל אצל זקנו ר' משה וולרשטיין שהיה הרב הכולל למדינת אשכנז. למד בישיבת ר' יעקב גינצבורג בעיר פרידבורג, ואח"כ בפראג בישיבתו של המהר"ל מפראג. כשהיה בן 18, התמנה לדיין בפראג. בשנת 1624 נתקבל לרב בניקלשבורג מעהרין, בשנה שלאחריה לרב בווינה, בשנת 1637 נקרא להיות הרב הכולל בפראג. למימון מלחמת שלושים השנים הטילה הממשלה מסים כבדים על כל הקהילות. הוא היה בראש הועד לקביעת המסים, שהגיעו לסכום של

ארבעים אלף טהאלר. מנהגו היה לחלק את המיסים באופן שהעשירים שלמו יותר, כל אחד לפי כוחו. נוהג זה קומם עליו עשירים בעלי השפעה, שבזמן המלחמה הלכו כספים לקיסר למימון המלחמה והמלך נותר להם בעל חוב. הם הלשינו עליו לפני הקיסר פרדינאנד כי הוא נושא פנים לעשירים ומעריכם פחות ממה שהם חייבים לשלם. גם הלשינו על ספריו "מעדני מלך" "לוחם חמדות" על הרא"ש כי בשמות האלה הוא פוגע במלך. במהדורה השניה הוסב שמם ל"מעדני יו"ט" ו"דברי חמדות". (בספר "מגלת איבה" עמ' 10 כותב במפורש שסיבה זאת אינה נכונה וזה דבריו: "...ולא כאשר שמעתי אומרים שמפני שם הספר שקראתיו "מעדני מלך" הייתה עלי חמת המלך הקיר"ה כי לא היה מפני כך...). כמו כן הוא הואשם בפגיעה בצרות ובהפרת צו האפיפיור לשרוף את התלמוד. הוא עמד למשפט בתאריך ה' בתמוז שפ"ט ונידון לגזר דין מוות. בנו, שחזר באותו זמן מישיבתו, הציל בדרך את אשת השגריר הצרפתי משור בר זועם, וכך הציל "לגייס" את השגריר לעזרת אביו לאחר שגילה את אשר העלילו על אביו, וכך המיר הקיסר את עונש המוות בכופר נפש עצום בסך 12000 טהאלר, כאשר בגזר הדין נאמר כי אם לא ישלם סכום זה ילקו אותו בשערי פראג ויכלא. בהשתדלות הקהילות הוקטן הקנס לעשרת אלפים פלורין בתשלומים. אחר ארבעים ימי מאסר יצא לחופשי בכ"ח באב, אך הממשלה אסרה עליו למלא משרת הרבנות בפראג. מחוסר פרנסה ובהיותו בעל קנס עצום החל בגיוס נדבות, מכירת ביתו ועוד השתדלויות כדי להשלים את הקנס העצום. מרוב הצרות נפל לחולי באותו זמן ושכב על ערש דווי, והוא מתאר את עצמו שלא שמח על השתחררותו מהכלא, משום ש"יצא נקי - כאדם שיצא נקי מכל נכסיו, ואוותר אך שמלתי לעוריי". לאחר שנתיים הוסר ממנו אף האיסור לכהן ברבנות. בשנת 1631 נתקבל לרב בעיר נעמרוב פודולסק, ובשנת 1634 לרב בעיר וולאדומיר וואליניא, וישב שם עד אשר נתקבל בכ"ד בחשוון ת"ד לאב"ד בקראקא והגליל, שם לימד תורה בישיבת ר' יהושע העשיל, ולאחר פטירתו ירש את מקומו כראש הישיבה. ר' יו"ט ליפמן קבע לצאצאיו את יום ה' בתמוז (יום המשפט) כיום תענית ואת יום א' באדר (יום חזרתו לרבנות) כיום שמחה והודאה. במותו נשא עליו מספד בשיר רבי משה זכות (ויניציא 1651). בתו ריזל נישאה לר' ירום

לרום את המצוות כולה

האדמו"ר הזקן, ר' שניאור זלמן מלאדי, מסביר את ייחודה של מצות צדקה, שעליה נאמר שהיא שקולה כנגד כל המצוות, ואשר בכל התלמוד הירושלמי היא מכונה כ'מצווה', ללא פירוט, דבר המעיד על חשיבותה וחיוניותה: "ובזה יובן מה שהפליגו רז"ל במאד מאד במעלת הצדקה ואמרו ששקולה כנגד כל המצוות ובכל תלמוד ירושלמי היא נקראת בשם מצוה סתם כי כך היה הרגל הלשון לקרוא צדקה בשם מצוה סתם, מפני שהיא עיקר המצוות מעשיות ועולה על כולנה. שכולן הן רק להעלות נפש החיונית לה' שהיא היא המקיימת אותן ומתלבשת בהן ליכיל באור א"ס ב"ה המלובש בהן ואין לך מצוה שנפש החיונית מתלבשת בה כל כך כבמצוות הצדקה שבכל המצוות אין מתלבש בהן רק כח א' מנפש החיונית בשעת מעשה המצווה לבד אבל בצדקה שאדם נותן מיגיע כפיו הרי כל כח נפשו החיונית מלובש בעשיית מלאכתו או עסק אחר שנשתכר בו מעות אלו וכשנותן לצדקה הרי כל נפשו החיונית עולה לה' וגם מי שאינו נהנה מיגיעו מ"מ הואיל ובמעות אלו היה יכול לקנות חיי נפשו החיונית הרי נותן חיי נפשו לה'. ולכן אמרו רז"ל שמקרבת את הגאולה לפי שבצדק' אחת מעלה הרבה מנפש החיונית מה שלא היה יכול להעלות ממנה כל כך כחות ובחי' בכמה מצוות מעשיות אחרות" (תניא פרק לו). בעל התניא, מלמדנו בספר התניא כי תפקידן של המצוות, ליצור חיבור מחודש בין האין סופי לבין הנפש החיונית, היא הנפש הבהמית (פרק כ"ה) שבאדם. המצוות כן, נוגעות לעולם המעשה, ומכוח זה, הן מקשרות, את הפעולה המעשית הנובעת מן הנפש הבהמית, אל הקודש, ועל ידי כך, הנפש הבהמית מתלבשת במצוות. סמלו של החומר, קובע האדמו"ר הזקן, הוא הממון, והתאוה המביעה את החומריות הגדולה ביותר היא תאוות הממון. הממון, גוזל את חירותנו הפנימית, וקובע את גבולות הגזרה שבתוכם תוכל הנשמה לפרוח.

נתינת צדקה, הינה מצווה המתנהלת ברובד זה של החיים.

הממון שיש בידי הינו פועל יוצא של פעולה בעולם החומרי הגשמי, והוא המאפשר את ההתנהלות בעולם זה. בעל התניא, איננו מתעסק בשאלה האם הנתינה היא נתינה מתוך הזדהות או לא, מפני שאת בעל התניא מעניינת אך ורק העובדה ששמו של ד' מתלבש בתוך מעשה השייך לתחום הנמוך ביותר של המציאות, ומכוח זה מלבישו באין סוף. מצות צדקה, מיוחדת מכל המצוות שראשה בשמים אך רגליה מונחים בקצווי ארץ. בתחתית המציאות, ברובד הגשמי ביותר שלה, ובשל כך אין יותר מממצות צדקה לסמל את התנועה האולטימטיבית של עולם המצוות, להלביש את המציאות הנמוכה, את הצד הבהמי שלנו, בלבוש של קדושה, בלבוש של 'מעשה מצווה', בלבוש של אין סוף, ובכך נגאלת המציאות, בכך נגאל האדם. הגאולה, על פי בעל התניא, היא היכולת לאסוף את המציאות כולה שנתפזרה מן האין סוף, ולשוב לקשרה אליו, לשוב ולהלבישה בלבוש

של קודש. האדם מתנהל במציאות הגשמית, נפגש עימה, מקיים עימה זיקה, וככל שכל פעולה כל מעשה, כל תנועה של האדם במציאות, לובשת לבוש של מצווה, כך יותר ויותר נקודות בעולם נגאלות ונאספות אל מקורן האין סופי. אותו מקור שהחולין ניתק אותו ממנו, והמצווה שבה ומקשרת אותו. אצל בעל התניא, הסתמיות, החול, הרשות יוצרים חייץ בין האין סוף לבין המציאות, והקדושה, המצווה והתורה, שבים ומחברים, ובלשונו מלבישים את המציאות בלבושי א"ס. ומעל כלן - מצות הצדקה. אולי נוסף ונאמר, כהמשך לדברי האדמו"ר הזקן, כי היכולת לתת צדקה, היא זו גם המשחררת את האדם מכבלי הממון של העולם הזה. האדם רודף אחר הממון, ומשזכה לו הוא מפזרו. עשיר קמצן, משועבד לממונו, הרבה יותר מעני נדיב לב, אשר גם את המעט שיש לו הוא מוכן בקלות לפזר ולתת. קללת האדם הראשון, היא צער הרדיפה אחר הפרנסה, ועמלה של רדיפה זו, הוא לחם חוקו של האדם מן הגירוש מגן עדן ועד היום הזה. מצות צדקה, יש בה בכדי להמתיק את הקללה, ולהשתחרר ממנה, לפחות תודעתית. אנו פונים, כביכול, אל האדמה אשר מצמיחה לנו קוף ודרדר ומחייבת אותנו לעמול קשה על מנת להוציא ממנה לחם: אל נא תחשבי כי עמלנו להוציא לחם הופך אותנו לעבדים של הלחם. אל נא תחשבי כי רדיפתנו אחר הממון על מנת לחיות, הופכת אותנו למשעובדים לו. ברגע אחד, בהרף עין, ללא מאמץ עילאי, אנו יכולים לוותר על הלחם ולוותר על הממון, ומתוך כך שבה אלינו חירותנו הרוחנית הגמורה, מכח מצות הצדקה, הנעשית מתוך תודעה מלאה של וויתור מרצון ומשמחה - על ממונו, לטובת זולתנו.

תנועה של נתינה בעולם

כיוון נוסף המייחד את מצות צדקה על פני כל המצוות עולה מתוך דברי ר' שלמה מראדומסק: "נתון נתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ד' וגו' כי לא יחדל אביון מקרב הארץ על כן אנכי מצוך לאמר פתוח תפתח את ידך לאחיך לעניך ולאביוניך בארצך. הנראה בפי הפסוקי האלו מבלי שנאריך בדקדוקים כי הנה כבר פרשנו בפי' ולא ירע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ד'. שהכוונה היא כי אם תתן צדקה על בחי' הכוונה הזו שבעבור זה יברכך ד' גם זה לא טוב בעיני ד'. וז"ש הכתוב ולא ירע לבבך בתתך לו על הכוונה זו אשר בגלל הדבר הזה יברכך ה'. כי לא זאת רצון הש"י ב"ה בנתינת הצדקה. אע"פ (פסחים ה, א) שהאומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיי בני הרי זה צדיק גמור מ"מ לא זו תכלית כוונת הצדקה ואמה"כ הטעם כי לא יחדל אביון מקרב הארץ. ר"ל אם תעשה רק על כוונה זו לעצמך הנה יהיה זה רק לטובתך אבל העני ישאר עני כי לא יחדל אביון וגו'. אבל אמר הכתוב ע"כ אנכי מצוך לאמר פתוח תפתח את ידך. הורה לנו הכתוב בזה דרך נתינת הצדקה שע"י כוונת הצדקה יעורר רחמים וחסדים על ישראל ע"י היחוד צדיק וצדק וע"י ימשיכו השפעות טובות על בני"י בסוד והי' מעשה הצדקה שלום. וזה שאמה"כ ע"כ אנכי מצוך לאמר פתוח תפתח את ידך הוא יוד"ך למעלה לפתוח צנור השפע והי' לכל ישראל כל טוב לאחיך לעניך ולאביוןך בארצך כולם יהיו שוים לטובה על אופן הזה תתן צדקה" (תפארת שלמה, ראה). ר' שלמה מראדומסק, מבקש להוציא מחשבת פיגול אחרת, ממעשה הצדקה. בדבריו הוא דורש את המילים 'אל ירע לבבך' באופן שונה מקודמיו, וזאת על פי המשך הפסוק: 'כי בגלל הדבר הזה יברכך ד' אלקיך בכל מעשיך ובכל משלח ידך', אשר לשיטתו איננו התשובה ל'אל ירע לבבך' כי אם התוכן של 'ירע לבבך'. המחשבה כי נתינת הצדקה מועילה בהיותה מביאה ברכה לאדם בבחינת 'עשר בשביל שתתעשר', הינה מחשבת פיגול, שאמנם איננה מבטלת את ערכה של הנתינה, אך מצמצמת אותה למדי. לשיטתו, נתינה מן הסוג הזה, אולי תביא ברכה לנותן, אולם איננה פותרת את בעיית העניות. בעל ה'יתפארת שלמה' מבין כי הדרך להביא למצב של 'אפס כי לא יהיה בך אביון', היא רק על ידי התחלת פעולת הצדקה על ידי האדם והשלמתה על ידי ד' יתברך. פעולת הצדקה, על פי ר' שלמה, יוצרת תנועה של השפעה. היא לכשעצמה איננה פותרת בעיה. פעמים רבות אנו מתוסכלים מן העובדה כי אנו עוזרים לעני אך אין ביכולתנו לפתור את בעיותיו. ר' שלמה מראדומסק מבקש לקבוע כי נתינתנו

יעקב יוסף כהנא - אב-בית דין טריסק - הוא אבי אבות המשפחות לבית כהנא מסיגט. היו לו עוד עשרה בנים ובנות. מקובל לומר שרבים מיהודי סיגט ומחוז מרמורש הם מצאצאיו. לר' יעקב יוסף כהנא היו בנים: רבי יהודה כהנא ורבי יחיאל מיכל (נפטר בעיר קאלוש - י"ג מרחשוון תקל"א). נכדו של רבי יהודה כהנא היה הרב יוסף קאלוש, שנולד בשנת 1710. בנו היה רבי יהודה כהנא (1738-1819) מחבר "קונטרס ספקות" על מצבות באהל משפחת כהנא שבסיגט ראו בערך משפחת כהנא. ספריו: **מגילת איבה** - על מאורעותיו חבר קונטרס "מגילת איבה" (ברעסלוי 1836, ועם העתקה אשכנזית ווין 1862). השם "איבה" מסמל גם את המסר העיקרי שלו מסיפורו על חומרת האיבה והשנאה שהובילה למלשינות ולמאסרו, וגם היא ראשי תיבות של תחילת מגילת איכה "איכה ישבה בדד העיר". **תוספות יום טוב** - חיבורו העיקרי הוא "תוספות יום טוב" שנדפס לרוב עם המשניות, ונחשב לאחד הפירושים הבסיסיים והיסודיים ביותר. הוא נועד לפרש ולבאר את המשנה ולהשלים את עיקרי הדברים שנאמרו בגמרא על דיני המשנה ולהשלים ולבאר את דברי רבי עובדיה מברטנורא. החיבור נכתב כחיזוק לתקנת רבו המהר"ל שתיקן לימוד פרק משנה יומי. **חיבוריו על הרא"ש** - חיבור שני חיבורים על פירוש הרא"ש לתלמוד: "מעדני מלך" ו"לחם חמודות" (שמש שונה ל"מעדני יו"ט ו"דברי חמודות"), שנדפסו עם הרא"ש בכל מהדורות הש"ס. משמעות שם הוא לפי הפסוק "מאשר (הרא"ש) שמנה לחמו (לחם חמודות) והוא יתן מעדני מלך" (בראשית מט כ). הוא חיבר גם חיבור "פלפולא חריפתא" על הרא"ש לסדר נזיקין. **ספרים נוספים** - בבחרותו חיבר פירוש על הספר "בחינת עולם" לרבי ידעיה הפניני (הבדרשלי). הפירוש נדפס בפראג 1698 בעילום שמו. חיבר **הגהות וביאורים** לספר "גבעת המורה" לחוקר ר' יוסף ב"ר יצחק הלוי (פראג 1612). תרגם ספר המוסר "**ארחות חיים**" ללשון יהודית-גרמנית (פראג 1626). חבר פיוטי **סליחות** על ימי המהומות שהיו בפראג בשנות 1618-20, ועל פירות ת"ח ות"ט. פרנסי הקהילות קבלו עליהם לאומרים ביום הכיפורים לפני הסליחה "אלהים אל דמי". לסברת ר' י"ט הסיבה לגזרות ת"ח ות"ט היתה הזלזול בכבוד בית הכנסת בדיבורים בשעת התפילה, ולכן תיקן "**מי שברך**" לשומרים לשונם **מלדבר בשעת התפילה**.

אגדה שנקשרה בשמו של ר' יו"ט (אך יש לה נוסחים נוספים): בתחילת שנות ה'ת' בעיר קראקא שבפולין היה יהודי בשם יוס'ליה, עשיר אך קמצן, הוא סירב בתוקף לתמוך בעניים ובמטרות הקהילה. למרות בקשות חוזרות ונשנות מהרב כי יואיל לתרום לכל הפחות כאחד מכולם הוא סירב. הוא זכה לקיתונות של בוז מהקהילה בימי חייו וכינו אותו "יוס'ליה קמצן". כשהזדקן ועמד על ערש דווי, הודיעה לו החברה קדישא כי אם ברצונו להיקבר עליו לשלם סכום גבוה, אך הוא סירב גם לזה. לאחר מותו קברו אותו במקום מבוזה מחוץ לגדר. משחלף זמן הגיעו לרב (לפי גרסאות מסוימות היה זה התוספות יום טוב) נזקקים רבים שביקשו את עזרתו, וכשבירר הרב לפשר הכמות הגדולה של הנזקקים שהופיעו לפתע, התגלה לו כי יוס'ליה תמך בהם בסתר והתנה עמם לבל יספרו (לפי גרסאות אחרות הוא הביא להם כסף במעטפות ושקים של מזון בכל ערב שבת בלי שידעו שהוא זה שהביא). הרב נרעש והיצר על מקום קבורתו ובזיונו של יוס'ליה, והורה שיכתבו על מצבתו "פ"נ יוס'ליה קמצן קדוש" וביקש כי לאחר מותו יקברו אותו בסמוך לקברו של יוס'ליה. בבית העלמין היהודי העתיק בקרקוב מצויה מצבה המיוחסת לר' יום טוב, ויש מצבה שמייחסים לקמצן הקדוש **הימנית מצבת ר' יום טוב ליפמן הלר. השמאלית מיוחסת ליוס'ליה קמצן**

פרפראות למרשת השבוע

אכן יכולה לפתור את בעיותיו, אם יש בכוחה ובסגולתה לחולל תנועה של השפעה אלקית. ניתן לדמות את המציאות, על פי דבריו לתמונה של צינורות סתומים, שדי' יתברך מבקש מאיתנו על ידי פעולת הצדקה לפתוח אותם. תנועת הנתינה שלנו, מחוללת תנועה של נתינה בעולם והיא המביאה גם לשפע האלקי לחזור ולהשפיע אל כל הנזקקים, אך היכולת שלנו להתחבר אל התנועה האלקית העולמית, תלויה ביכולתנו לזכך את הנתינה ולהותירה באמת כתנועה של השפעה. נתינת צדקה על מנת לקבל פרס', איננה יכולה לחולל תנועה של השפעה אלקית, ואולי אכן יגמול לנו די' על מעשנו הטוב, אך את הפעולה האלקית לא נחולל במעשינו. כוחה של מצות הצדקה, על פי ר' שלמה מראדומסק, הוא בהיותה יכולה לחרוג מן הפעולה המקומית, ובהיותה יוצרת תנועה בעולם, אך זו מותנית בזכותה של הנתינה וביכולתנו להביא את עצמנו למדרגה אלקית או כמעט אלקית של נתינה זכה שכל ענינה הוא להשפיע, ולא להיות מושפעים. ככל שתידימה נתינתו באופיה, לנתינה האלקית השלמה, כך נוכל לעורר את הנתינה האלקית לפעול ולהביא שפע לתיקונו של עולם.

פתח הפתח

ר' נחמן מברסלב, בתורות רבות, מקדש את נתינת הצדקה ומרוממה. אחת התורות המרכזיות שבהן מברר ר' נחמן את ענינה של מצות צדקה היא התורה הבאה: "וְיָאֵת הָעֲרֵבִים צוֹיְתֵי לְכַלְפֵּלְךָ" (מְלָכִים - א י"ז) זֶה בְּחִינַת צְדָקָה. כִּי בְּתַחֲלָה כְּשֶׁמִּתְחִילִין לְהִתְנַדֵּב לְצְדָקָה, אֵזֵי צְרִיכִין לְשַׁבֵּר אֶת הָאֲכָזְרִיּוֹת שֶׁלֹּו לְהַפְכוֹ לְרַחֲמָנוּת, וְזֶהוּ עֵקֶר עֲבוֹדַת הַצְּדָקָה. כִּי מִי שֶׁהוּא רַחֲמָן בְּטַבְעוֹ וְנוֹתֵן צְדָקָה מִחַמַּת רַחֲמָנוּת שֶׁבְּטַבְעוֹ, אֵין זֶה עֲבוֹדָה, כִּי יֵשׁ גַּם כְּמָה חַיּוֹת שֶׁהֵם רַחֲמָנִים בְּטַבְעֵם, רַק עֵקֶר הָעֲבוֹדָה לְשַׁבֵּר הָאֲכָזְרִיּוֹת לְהַפְכוֹ לְרַחֲמָנוּת. וְזֶה בְּחִינַת: "וְיָאֵת הָעֲרֵבִים צוֹיְתֵי לְכַלְפֵּלְךָ" כִּי הָעוֹרֵב הוּא בְּטַבְעוֹ אֲכָזְרִי וְנִתְהַפֵּךְ לְרַחֲמָנוּת לְכַלְכֵּל אֶת אֱלֹהֵיו. כְּמוֹ - כִּן צְרִיכִין בְּצְדָקָה כְּפִ"ל. וְכָל הַנְּדִיבֵי לֵב, כָּל מִי שֶׁהוּא נָדָו, צְרִיךְ לִלְבֵּד וְלַעֲבֹר בְּתַחֲלָה דָּרָךְ בְּחִינַת זו, בְּחִינַת: "וְיָאֵת הָעֲרֵבִים" הַנִּ"ל. דְּהֵינּוּ שֶׁבְּתַחֲלָה צְרִיכִים לְשַׁבֵּר הָאֲכָזְרִיּוֹת שֶׁלָּהֶם, מִה שֶׁיֵּשׁ לָהֶם אֲכָזְרִיּוֹת בְּתַחֲלָה, לְהַפְכוֹ לְרַחֲמָנוּת, לְהִתְנַדֵּב לְצְדָקָה כְּפִ"ל " וְלִיקוּטֵי מוֹהַר"ן תַּינִינ"א (א). ר' נחמן, בדברים אלו, סובר כי עיקר עבודת הצדקה היא נתינה מתוך התגברות על מידת האכזריות. מי שרחמן בטבעו, ומצות צדקה באה לו באופן טבעי ופשוט, איננו מקיים את מצות הצדקה באופן מלא. כך דורש ר' נחמן, את הפסוק ואת העורבים צוית ללכלכלך. העורב, מסמל את האכזריות, את השחרת הפנים, ודווקא הבחינה העורבית שבאדם, היא זו המצווה לכלכל ולתת צדקה. ר' נחמן, מרחיק לכת וקובע שמי שבטבעו רחמן, חייב גלוות בקרבו את תכונת האכזריות ומתוכה לתת את מצות הצדקה, מתוך שיבורה והתגברות עליה. לכאורה, נראה כי הדרך בה צועד ר' נחמן היא הכיוון המוסרי הדומה במעט, לדברי ר' שמחה בונים לעיל, ואף מוקצן יותר. לכאורה נתינה שאיננה טבעית מעצימה את קבלת העול ואת העשייה מתוך ציווי ולא מתוך הזדהות. מי שנותן מתוך רחמנות, מספק את צרכיו ולא מקיים מצווה, ועל כן צריך האדם להתאמץ ולתת מתוך אי הזדהות. אולם נדמה כי ר' נחמן מבקש לומר הרבה יותר מזה, וננסה לברר את הדברים דרך הפסקה הבאה בתורה: "וּבְחִינָה זו, דְּהֵינּוּ הַתְּחִלַּת הַצְּדָקָה הַיָּא קֶשֶׁה וְיִבְדָּה מֵאֵד. כִּי כָּל הָעֲבוֹדוֹת וְכָל הַתְּשׁוּבוֹת, כָּל מִה שְׁרוּצִין לַעֲשׂוֹת אֵיזָה עֲבָדָה בְּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, כְּמָה קָלִין שֶׁל אוֹי וְאֵבוי וְכְמָה גְּנִיחוֹת וְכְמָה כְּפִילוֹת וְכְמָה הַסִּיּוֹת (הֵינּוּ תְּנוּעוֹת מְשׁוּנוֹת שְׁעוֹשִׁין יָרְאֵי ה' בְּעֲבוֹדָתָם) צְרִיכִין לַעֲשׂוֹת קֶדֶם שְׁעוֹשִׁין אֵיזָה עֲבָדָה. וְעֵקֶר בְּהַתְּחִלָּה, שְׂאֵז קֶשֶׁה מֵאֵד, כִּי 'כָּל הַתְּחִלּוֹת קִשּׁוֹת' (מְכִילֵתָא פְּרָשַׁת יִתְרוֹ, וְהוּבָא בְּפִירְשׁ"י שֵׁם), וְצְרִיכִין כְּמָה קָלִין וְכְמָה גְּנִיחוֹת וְכוּ' קֶדֶם שְׁמִתְחִילִין אֵיזָהוּ הַתְּחִלָּה. וְגַם אַחַר כֵּן לְאַחַר הַהַתְּחִלָּה גַּם כִּן אֵינּוּ בָּא בְּנִקְל עֲבוֹדַת הַשֵּׁם, וְצְרִיכִין כְּמָה יְגִיעוֹת וְכְמָה תְּנוּעוֹת כְּפִ"ל קֶדֶם שְׂזוּכִין לַעֲשׂוֹת אֵיזָה עֲבָדָה, שְׂפִיחָה לַה הַדּוּר. אֵךְ הַהַתְּחִלָּה קֶשֶׁה מֵאֵד כְּפִ"ל, כִּי עֵקֶר תּוֹלְדוֹתֵיהֶן שֶׁל צְדִיקִים מְעֻשִׂים טוֹבִים, (תַּינִינ"א פְּרָשַׁת נח וְהוּבָא בְּפִירְשׁ"י שֵׁם) נִמְצָא שֶׁהֵמָּנָה וּמְעֻשִׂים טוֹבִים וְכָל עֲבוֹדַת הַשֵּׁם הֵם בְּחִינַת הוֹלָדָה, וְקֶדֶם הַהוֹלָדָה כְּמָה קָלִין וְכְמָה חֲבָלִים וְצִירִים יֵשׁ לְהִילָדָת קֶדֶם שְׁמוֹלְדָת הַהוֹלָדָה, וּבְפֶרֶט מְבַרְיָה, דְּהֵינּוּ הוֹלָדָה רֵאשׁוֹנָה שֶׁל אִשָּׁה,

- **"את הברכה, ואצל הקללה לא כתוב "את" הקללה, אם ה' נותן ברכה זה בשפע מא' עד ת'. המלה "והקללה" מתחילה באות ו' ומסתיימת באות ה' שהם אותיות סמוכות זה לזה שיהא מה שפחות.**
- **את הברכה אשר תשמעון.** עצם אשר תשמעון זאת הברכה הכי טובה.
- **הברכות הם נגד הר גריזים והקללה נגד הר עיבל,** הרבי אומר לתלמידיו סימן ב' ג' ברכות גריזים.
- **המוחק את שם ה' או המקלקל דברים בבית הכנסת עובר על הפסוק לא תעשון כן לה' אלקיכם.** כתוב בגמ' סוכה שבזמן שדוד כרה את השיתין למזבח, כתב על חתיכת חרס שם המפורש, וזרקו לתהום כעצת אחיתופל שלא ישטוף את העולם, וזה מרומז בפסוק לא תעשון כן לה' אלקיכם, אבל לבית המקדש מותר, וזה שאמר **כי אם אל המקום אשר יבחר.**
- **במדבר 39 שנה היה המשכן,** והיה אסור להקריב בבמות. בגלגל 14 שנה והותרו הבמות. בשילה 369 שנה היה ונאסרו הבמות. בנב 13 שנה והותרו הבמות. בגבעון 44 שנה והותרו הבמות. בית ראשון 410 שנה. בית שני 420 שנה בהם נאסרו הבמות לעולם אפילו אחרי שנחרב, בגלל זה נקרא בית המקדש **בית עולמים**, כי הקדושה לעולם, ונאסרו הבמות אפילו אחרי שנחרב.
- **על במה קטנה** היה מותר להקריב רק קרבנות שבנדר ובנדבה עולה ושלמים ותודה, ועל **במה גדולה** גם קרבנות הקבוע להם זמן כמו קרבן פסח וכדומה, אבל חטאת ואשם וכו' אסור, ובשילה היה מותר להקריב את כל הקרבנות.
- **בשילה היתה עדיפות** שהיה מותר לאכול קדשים קלים בכל מקום שראו משם את משכן שילה, אבל במקדש רק בתוך חומת ירושלים, והטעם לזה משום שמשכן שילה היה בחלק של יוסף, ויוסף שמר את עינו מאשת פוטיפר, בגלל זה היה קדוש כל האויר שראה את שילה.
- **במדבר היה אסור לאכול בשר תאווה** פירוש בשר חולין, שאם רצה לאכול בשר היה חייב להקריבו שלמים ולאכלו, אבל משנכנסו לארץ ישראל הותר לאכול בשר תאווה.
- **לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו.** ובפר' ואתחנן כתוב עוד פעם "לא תוסיפו ולא תגרעו", אומר הגר"א שבפר' ואתחנן כתוב לא להוסיף מצות חדשות, וכאן מדובר באותה המצוה שאסור להוסיף

כמו 5 פרשיות בתפילין וכדומה

פתוח תפתח את ידך – המשך מעמודה ימנית (עמ' ח)

זהו מעגל פנימי, אניות, אנכיות, שאין בה פתחים, שאין בה צוהר אל העולם, שהיא מקיימת את יחידותו של האדם על פני תבל כולה. כל רגש של אינדיבידואליות, כל תחושה של בדידות, כל תנועה נפשית של ניכור כלפי העולם, שכל אדם באשר הוא אדם חווה אותה לרגעים, נובעת מאותו מעגל פנימי יחידאי שאין בו הארת פנים, שאין בו פניה אל הזולת, שאין בו רחמים, שהוא בחינת 'חור שחור' כעורב ר' נחמן מברסלב, היה מן האנשים הבודדים שהיו מעולם. בתורות לא מעטות, בשיחות רבות, ר' נחמן מבטא את בדידותו. את היותו מוקף בחסידים, אך עם זאת בודד עד כדי שגם אם יצק בצעקה גדולה מן העולם ועד קצהו, איש מסביבו לא ישמע. את המקום הזה, מבקש ר' נחמן לגאול על ידי מצוות צדקה. התביעה של ר' נחמן גם מן האנשים נדיבי הלב, מאירי הפנים, שהם כלם פתחים וחלונות אל זולתם, למצוא את 'החור השחור' כעורב שבקרבם, למצוא את מידת האכזריות המתנכרת לעולם, המתעלמת ממנו, המלאה כל כולה באני ובאנכי בלבד, להגיע אל אותו מקום קמאי שקיים בכל אדם - ודוקא בו, לקרוע חלון, לפתוח פתח אל העולם ואל הסביבה. ר' נחמן מבקש לסדוק את החומה הבצורה של הבדידות והאינדיבידואליות ולפתוח בה פתח. הצדקה היא המצווה האולטימטיבית של פניה אל הזולת, של פתיחת פתח - פתוח תפתח. של הרמת התריסים, סילוק הוילון ופתיחת החלון לרווחה, אל העולם. מצוות הצדקה היא התנועה הבסיסית, של הכרת האדם בזולתו, של ההיחלצות מן המבוך הפנימי האינסופי של האדם אל האחר, וככל שהיא נוגעת ב'לבד' של האדם, ככל שהיא מעמיקה אל הבחינה האינדיבידואלית האנכית ביותר של האדם, אל 'האכזריות כעורב' כן מתחוללת מהפכה עמוקה ומלאה יותר ביכולתו של האדם לפרוץ מעצמו אל זולתו. הוא לומד להקשיב הקשבה פנימית, הוא לומד לראות למרחוק, הוא לומד לשתף את זולתו בעולמות עמוקים ופנימיים, הוא לומד לתת נתינה אמיתית. היכולת להשתחרר מכבלי האני, מן המבוך הפנימי, מן הריטואל העצמי הקבוע, היא גם היכולת להתחדש ולהתקדם. מבשרה של הפילוסופיה המודרנית, רנה דקארט, סבר כי אחת ההוכחות לקיומו של אלוהים בקרבנו היא העובדה שגנוזה בנו השאיפה להתקדם. השאיפה להתקדם, צומחת מן המפגש עם משהו שהוא מעבר לנו, והוא היוצר את הפער בין מה שאנחנו למה שאולי אנחנו רוצים להיות. והיכולת לראות את מה שהוא מעבר לנו, תלויה ביכולתנו להשתחרר מעצמנו, לאמץ נקודת מבט החורגת מעולם המושגים שלנו, ללמוד להתרוקן מעצמנו ולפתוח פתח אל האחר, אל משהו שהוא מעבר לנו. הצדקה פותחת את כל הפתחים, ומאפשרת את כל ההתחלות, מפני שהיא יוצרת אצל האדם את השחרור מן האני, מן העצמיות, מן האנכיות, ומאפשרת לו לפתוח פתח אל משהו שהוא מעבר. כשר' עקיבא קובע 'ואהבת לרעך כמוך'. זה כלל גדול בתורה' (ספרא קדושים פ"ד), הוא מבקש להשעין את כל התורה כולה על מצות 'ואהבת לרעך כמוך'. על פי דברים אלו נסביר, כי לא מדובר בביכור מצוות שבין אדם לחברו על פני מצוות שבין אדם למקום, כי אם בביורר התנועה היסודית שתאפשר לאדם לגלות את בוראו, לעבוד אותו, להתקדם בעבודתו. אהבת הרע, היא היכולת להתקדם, להיחלץ מן המבוך האישי ומתוך כך לצמוח למקום חדש. התורה תובעת מאיתנו במצוות הצדקה, לא רק לתת, כי אם גם לפתוח - 'פתוח תפתח', 'לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ידך'. לא תנועה של התכנסות, של הפנמה, של התכווצות פנימית, כי אם תנועה של יציאה החוצה, של פתיחת פתח, של הארת פנים ופניה אמיתית אל זולתנו ורק הם אלו, שיביאו את האדם אל זולתו, אל תורת ד' ואל ד' יתברך עצמו.

ראה – אני יודע !

1. יא, כט-ל: 'והיה כי יביאך ה' אלקיך אל הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה ונתתה את הברכה על הר גרזים ואת הקללה על הר עיבל. הלא המה בעבר הירדן אחרי דרך אלוני מרה'.
2. אין להישמע למסית לעבוד אלוהים אחרים, "כי הרג תהרגו ידך

שֶׁאֵז קֶשֶׁה עֲלֶיךָ מְאֹד, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (יְרֵמְיָהוּ ד'): "צָרָה כְּמִבְּכִירָה", שְׁנֵה בְּחִינַת הַהֲתַחֲלָה, בְּחִינַת: 'כָּל הַהֲתַחֲלוֹת קְשׁוֹת' כְּפִ"ל: וְצָדָקָה הִיא תְּמִיד הַהֲתַחֲלָה בְּבְחִינַת (דְּבָרִים ט"ו): "פְּתוּחַ תִּפְתַּח" שְׁאֵפְלוּ כְּשֵׁיט פֶּתַח וְהַהֲתַחֲלָה הַצָּדָקָה הִיא פּוֹתַחַת יוֹתֵר וְיוֹתֵר וּמְרַחֶבֶת הַפֶּתַח יוֹתֵר, כִּי כָּל דָּבָר וְדָבָר מְעַבֹּדֵת הַשָּׁם, כְּשֶׁרוֹצִין לִכְנֹס בְּאוֹתוֹ הַדָּרָךְ וְאוֹתוֹ הַעֲבוּדָה, צְרִיכִין לִפְתַּח שֵׁם פֶּתַח לִכְנֹס בְּאוֹתוֹ הַדָּרָךְ, וְזֶה בְּחִינַת: 'כָּל הַהֲתַחֲלוֹת קְשׁוֹת', מִחֲמַת שֶׁבְּהַהֲתַחֲלָה צְרִיכִין לְשַׁבֵּר וּלְפַתַּח פֶּתַח מְחֻדָּשׁ, עַל - כֵּן קֶשֶׁה מְאֹד. וְסִגְלַת כֹּחַ הַצָּדָקָה לְהִרְחִיב וּלְפַתַּח הַפֶּתַח יוֹתֵר וְיוֹתֵר, שֶׁכְּשֶׁעוֹשִׂין אֵיזֶהוּ פֶּתַח בְּאֵיזֶה עֲבוּדָה וְנוֹתְנִין צָדָקָה, אֵיזִי הַצָּדָקָה פּוֹתַחַת וּמְרַחֶבֶת הַפֶּתַח יוֹתֵר וְיוֹתֵר, כִּי צָדָקָה הִיא הַהֲתַחֲלָה שֶׁל כָּל הַהֲתַחֲלוֹת, כִּי הִיא פּוֹתַחַת וּמְרַחֶבֶת כָּל הַפֶּתַחִים כְּפִ"ל. וְגַם בְּצָדָקָה עֲצִמָה יֵשׁ הַהֲתַחֲלָה, דְּהֵינּוּ כְּשֶׁמִּתְחִילִין לִתֵּן צָדָקָה, שְׁנֵה בְּחִינַת: 'וְאֵת הָעֹרְבִים צִוִּיתִי כְּפִ"ל, וְעַל כֵּן הַהֲתַחֲלָה הַצָּדָקָה הִיא קֶשֶׁה וְכִבְדָּה מְאֹד, כִּי הִיא בְּחִינַת הַהֲתַחֲלָה שֶׁל כָּל הַהֲתַחֲלוֹת כְּפִ"ל" (שם ט.ד.א.) הַצָּדָקָה, מִלְּמַדְנוּ ר' נַחְמָן הִיא 'הַהֲתַחֲלָה שֶׁל כָּל הַהֲתַחֲלוֹת'. ר' נַחְמָן מְקַשֵּׁב הֵיטֵב לַפְּסוּקִים וְשׁוֹמֵעַ פַּעַם אַחַר פַּעַם אֶת הַמִּילִים 'פֶּתַח תִּפְתַּח'. הַצָּדָקָה הִיא עֲצִמָה בְּחִינָה שֶׁל פִּתְיַחַת פֶּתַח, וְעַל כֵּן נִתּוּנָה בָּהּ הַסְּגוּלָה גַם לַפְּתוּחַ וְלַהֲרַחֵב פֶּתַחִים אַחֲרִים. הַפֶּתַח, אֲצֵל ר' נַחְמָן מְבַרְסֵלֵב, הוּא הַתַּחֲלָה חֲדָשָׁה בְּעַבּוּדַת ד'. כֵּל מַעֲשֵׂה חֲדָשׁ, כֵּל הַנְּהַגָה חֲדָשָׁה, כֵּל הַתְּקַרְבוֹת, כֵּל תְּשׁוּבָה, הִיא פֶּתַח שֶׁהָאָדָם מְבַקֵּשׁ לִלְכַת בּוֹ וְלַהֲכַנֵּס דַּרְכּוֹ. וְהַהֲתַחֲלוֹת קְשׁוֹת וְאֵינָן פְּשוּטוֹת. הַצֵּדֵק הָרֵאשׁוֹן, הַלֵּידָה הָרֵאשׁוֹנָה, מְלוּוִים בְּהִיּוֹס, בְּפַחַד, בְּחִתִּירָה וְחֻקִּיקָה בְּתוֹךְ סֵלַע חוֹסֵם, בְּתוֹךְ חוֹמָה בְּצוּרָה, וְצִרִיךְ לִסּוּל אֶת הַמְּסִילָה, לְהִרְחִיב אֶת הַפֶּתַח כְּדִי שֶׁאֲפֹשֶׁר יִהְיֶה לְעַבּוֹר דַּרְכּוֹ בְּכָל הַיּוֹתֵר, לֹא רַק לְהִצִּיץ מִבֵּין חֲרָכִיו, כִּי אִם בְּאִמַּת לְהִיּוֹת שֵׁם, בְּאִמַּת לְעַבּוֹר אֶל הַמְּקוֹם הַחֲדָשׁ. הַצָּדָקָה מְסוּגֶלֶת לְהִרְחִיב פֶּתַחִים אַחֲרִים. מִי שֶׁמְבַקֵּשׁ לְהַתְחִיל דֶּרֶךְ חֲדָשָׁה בְּעַבּוּדַת ד', לִקְבֹּל הַנְּהַגָה חֲדָשָׁה, לְהַתְחִיל וְלַהֲקַפִּיד בְּקִיּוֹם מְצוּוֹה חֲדָשָׁה שְׁעַד הַיּוֹם הַזֶּה, יִיתֵן צָדָקָה, וְהַצָּדָקָה הֵינָה סוּלָה לְהִרְחִיב הַפֶּתַח, לְהַצִּילִים לְצֵאת אֶל הַדֶּרֶךְ הַחֲדָשָׁה, דֶּרֶךְ אוֹתוֹ הַפֶּתַח שֶׁהַצָּדָקָה תִּרְחִיב. סְגוּלָה זוֹ שֶׁל הַצָּדָקָה, נִתּוּנָה לָהּ בְּהִיּוֹתָהּ בְּעִצְמָהּ פֶּתַח. וּמִדְּגִישׁ ר' נַחְמָן כְּהַמְשָׁךְ לַפְּסָקָה הַקּוּדְמַת, הִיא מֵהוּוֶה פֶּתַח, דּוּקָא כֹּאשֶׁר הִיא נִיתְּנָת מִתּוֹךְ בְּחִינַת 'וְאֵת הָעֹרְבִים צִוִּיתִי לְכַלְכֵּל'. מִתּוֹךְ בְּחִינַת הָאֲכֹזְרִיּוֹת, וְנִרְאָה כִּי צִרִיךְ לְרַדֵּת לְעוֹמְקָהּ שֶׁל בְּחִינָה זוֹ. הָאֲכֹזְרִיּוֹת עֲלֶיהָ מְדַבֵּר ר' נַחְמָן בְּתוֹרָה זוֹ, אֵינְנָה אֲכֹזְרִיּוֹת אֲקֻטִּיבִית שֶׁל פְּגִיעָה וְשֶׁל הַרִיסָה. הַשְּׁחָרַת הַפְּנִים לְבָנָיו שֶׁל אָדָם כְּעוֹרֵב, כְּפִי שְׁאוֹמֶרֶת הַגְּמֵרָא (עֵירוֹבִין כ.ב.), אֵינְנָה פְּגִיעָה בְּהֵם, כִּי אִם הַתְּעַלְמוֹת מֵהֵם. הָאָדָם הַפּוֹנֵה אֶל בְּנָיו, אֶל זוֹלָתוֹ, מְאִיר פָּנָיו אֵלֵיהֶם, כְּפִי שְׁאוֹנוּ מִתְּבַרְכִּים עַל יְדֵי כַּהֲנִינוּ: 'יֵאָר ד' פָּנָיו אֵלַיךְ וַיְחַנֵּךְ'. הַרְחַמִּים הֵם פּוֹעֵל יוֹצֵא שֶׁל הָאָרֶת פְּנִים, שֶׁל פְּנִיה אֶל הַזּוֹלָתוֹ, שֶׁל הַכְּרָה בּוֹ וּבְצַרְכּוֹ. הַשְּׁחָרַת הַפְּנִים הֵינָה הַתְּנַכְרוּת לְזוֹלָתוֹ וְהַפְּנִית עוֹרֵף. בְּלִשׁוֹנָנוּ הֵינּוּ אוֹמְרִים - אֲגוּאִיסְטִיּוֹת. הָאָדָם אֵינְנוּ מְאִיר פְּנִים לְעוֹלָם. אֵינְנוּ פּוֹנֵה אֵלָיו, אֵינְנוּ פּוֹתַח פֶּתַח אֵלָיו. ר' נַחְמָן מוֹדֵעַ לִכְךָ כִּי יֵשׁ אֲנָשִׁים שֶׁבִּטְבַּעַם הֵינָם מְאִירֵי פְּנִים, אוֹלָם כֹּל אָדָם בְּאִשֶׁר הוּא אָדָם, נוֹשֵׂא בְּקַרְבוֹ בְּחִינָה שֶׁל הַשְּׁחָרַת פְּנִים כְּעוֹרֵב. הָאָדָם קָרֹב אֲצֵל עַצְמוֹ. מוֹדְעוֹתוֹ הַעֲצִמִית, הַהֲכַרָה בְּצַרְכּוֹ, הַצּוֹרֵךְ הַקִּיּוּמִי הַפְּנִימִי לְדַאוּג לְעַצְמוֹ, הֵם הָאֵינְסְטִינְקִיטִים הַבְּסִיסִיִּים בְּיוֹתֵר שְׁלוֹ. כֹּל אָדָם, גַּם מִי שֶׁחֵי חִיִּים שֶׁל נְתִינָה וְשֶׁל הַתְּמַסְרוֹת לְזוֹלָתוֹ, מְקִיִּים בְּקַרְבוֹ מְעַל פְּנִימֵי אֶטוֹם, סְגוּר, שְׁאוֹנֵנוּ פּוֹנֵה לְעוֹלָם, שְׁאוֹנֵנוּ מִתּוֹדֵעַ אֵלָיו, שְׁאוֹנֵנוּ חוֹשֵׁף אֶת עַצְמוֹ אֵלָיו, שְׁאוֹנֵנוּ מְאִפְשֵׁר לְעוֹלָם לְגַעַת בּוֹ. יֵשֵׁן מַחְשׁבוֹת, תְּחוּשׁוֹת, צַרְכִּים שֶׁהֵם נַחֲלָתוֹ שֶׁל הָאָדָם בְּלִבָּד, וְאִישׁ בֶּל יִקְרַב. **הַמְשָׁךְ בְּעַמּוּדָה שְׁמַלִּית (עַמ' ז)**

- תהיה בו בראשונה להמיתו ויד כל העם באחרונה" (יג, ז).
3. מיודענו ביש המזל תיכנן לבנות את ביתו במקום, שהיה פעם עיר הנידחת, ושנהרס עד היסוד, ככתוב: "ואת כל שללה תקבץ אל תוך רחבה ושרפת באש את העיר ואת כל שללה כליל לה' אלקיך והיתה תל עולם לא תבנה עוד" (יג, יז).
4. בכספי מעשר שני הכתוב מדבר: ניתן להמיר את התוצרת החקלאית בכסף (שכתוצאה מכך חלה עליו קדושה), לעלות לירושלים, ושם "ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך בבקר ובצאן וביין ובשכר ובכל אשר תשאל נפשך ואכלת שם לפני ה' אלקיך ושמחת אתה וביתך" (יד, כו).
5. התורה מזהירה את היהודי "פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמטה ורעה עינך באחיך האביון ולא תתן לו... נתון תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו וכו'" (טו, ט).
6. הכוונה לדין הענקה לעבד עברי: "העניק תעניק לו מצאנך ומגרנדך ומיקבך אשר ברכך ה' אלקיך תתן לו" (טו, יד).
7. המדובר בבכור שור, המוקדש לה' ואסור בעבודה: "כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך הזכר תקדיש לה' אלקיך לא תעבד בבכר שורך ולא תגז בכר צאנך" (טו, יט).

ספורים לשבת

רבי דוד מללוב היה נזהר מאוד שלא לצער בעלי חיים. בימי הקיץ, כשהיה רואה את העגלונים המגיעים אל היריד כשהם טרודים, היה מביא בעצמו מים לסוסים, שלא יהיו צמאים.

תלמידו וידידו, רבי יצחק מוורקי, סיפר כי נוהגים היו לשכור יחד עגלה, ובה נסעו אל רבם, החוזה מלובלין. כשהיו רואים בדרך חסיד ההולך אל הרבי, היו מעלים גם אותו על העגלה, וכשראו חסיד נוסף – העלו גם אותו. כך נמשך הדבר עד שהחל המשא להכביד על הסוסים. אז היו יורדים כולם מן העגלה, כשרק המטען נותר עליה, וכך היו הולכים יחד ברגל מאחורי העגלה, כדי שלא לצער את הסוסים.

פעם אחת באו אל החוזה מלובלין להיות במחיצתו בראש השנה. לפני תקיעת השופר הביט החוזה מלובלין סביבו, וכשראה שר' דוד אינו בבית המדרש סירב להתחיל את התקיעות. מיד רץ ר' יצחק לחפש את ר' דוד'ל באכסניה שבה גר. שם מצא אותו, כשהוא מאכיל בשעורים את הסוסים מתוך הזרמולקה, הכיפה הרחבה שנהג לחבוש. העגלון רץ לשמוע תקיעת שופר בבית המדרש הגדול ועזב את הסוסים כשהם רעבים. ראה ר' דוד את צערם של הסוסים, והאכילם בעצמו.

רק כאשר גמר את מלאכתו, שב אל בית המדרש. קרא החוזה מלובלין ואמר: "ר' דוד'ל עשה לנו תקיעת שופר שאין כמוה!"

ד"ר מרדכי ארגמן - כל הזכויות שמורות ©

צעיר בניו של רבי ישראל מרוזין היה רבי מרדכי שרגא, מי שהיה לימים רבי בעיר הוסיאטין.

כשהגיע מרדכי שרגא לשנת בר המצווה, בא אביו להניח לו תפילין בפעם הראשונה.

באותה השעה אמר ר' ישראל לבנו:

"אספר לך כיצד התגלה בעולם הרב הצדיק רבי מנדל'ה מוויטבסק.

פעם אחת באו חסידים מארץ רייסין אל סבנו, המגיד הגדול ממזריטש, ואמרו לו: 'רחוקה מאתנו הדרך לכאן וקשה לנו לבוא לכאן בכל עת. בשל כך אנחנו יושבים זמן רב בלי רב ומורה, ומה נוכל לעשות.'

לקח המגיד מלבוש אחד ממלבושיו, וכן חגורה ומקל, ואמר להם: 'הא לכם החפצים הללו. מסרו אותם לאיש ששמו מנדלה שנמצא בעיר וויטבסק, ואז תוכלו להסתופף בצלו כאשר יקשה לכם הדבר לבוא אליי.'

נסעו החסידים אל וויטבסק והחלו דורשים וחוקרים היכן נמצא רבי מנדלה. אמרו להם אנשי המקום: 'אין כאן ר' מנדלה.'

לבסוף ראתה אותם אישה אחת, ושאלה: 'רבותיי, מה תבקשו?' – 'את ר' מנדלה', ענו החסידים. אמרה להם: 'אין כאן אפילו אחד שהוא ר' מנדלה. סתם 'מנדל'ך' – הרבה יש כאן. וגם אני, יש לי מנדלה, חתני.'

הבינו החסידים כי זה האיש אשר הם מבקשים. נכנסו ובאו אל ביתה של האישה, מצאו שם את מנדלה ונתנו בידו את החפצים שנתן להם המגיד.

לקח מנדלה את המלבוש ולבשו. אחר כך חגר את עצמו בחגורה ולקח את המקל בידו.

פתאום לא הכירו אותו ופחדו נפל עליהם. כי לא היה זה אותו האיש שראו קודם לכן אלא איש חדש ואחר לגמרי."

אז פנה ר' ישראל מרוזין לבנו ואמר:

"ראה בני, תחילה – כך, וכבר – כך, אדם אחר ואיש אחר

שבת שלום, חדש טוב

ד"ר מרדכי ארגמן - כל הזכויות שמורות ©